

58. Tiistaina 13 päivänä toukokuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Ed. Aapo Saaren /kesk ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta alue- ja työllisyyspolitiikasta 1863

Välikysymys 1/1997 vp
Äänestykset

Ainoa käsittely

1) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1995 1864

Kertomus 8/1996 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 1/1997 vp

2) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1995 1866

Kertomus 5/1996 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 2/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 20/1996 vp

Ensimmäinen käsittely

3) Hallituksen esitys laeiksi hallintomenettelylain 10 §:n, kuntalain 52 §:n ja valtion virkamieslain muuttamisesta 1882

Hallituksen esitys 26/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 5/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1882

Hallituksen esitys 201/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 6/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ..

Hallituksen esitys 9/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 7/1997 vp

6) Hallituksen esitys Venäjän kanssa kansainvälisestä maantieliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 1883

Hallituksen esitys 30/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 4/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 29/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

8) Hallituksen esitys laeiksi peruskoululain, lukiolain, aikuislukiolain 21 ja 24 §:n, ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 24 §:n sekä ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain 20 §:n muuttamisesta 1894

Hallituksen esitys 128/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

- 9) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta 1894
Hallituksen esitys 35/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 7/1997 vp
- L ä h e t e k e s k u s t e l u**
- 10) Hallituksen esitys Sopimuksen Euroopan energiaperuskirjasta ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ,,
Hallituksen esitys 46/1997 vp
- 11) Hallituksen esitys Suomen liittymisestä Yliopistollisen Eurooppa-instituutin perustamisesta tehtyyn yleissopimukseen ,,
Hallituksen esitys 47/1997 vp
- 12) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 7 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ,,
Hallituksen esitys 48/1997 vp
- 13) Hallituksen esitys laeiksi konkurssi-säännön ja konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta ,,
Hallituksen esitys 49/1997 vp
- 14) Hallituksen esitys laiksi lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta 1895
Hallituksen esitys 50/1997 vp
- 15) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain muuttamisesta ,,
Hallituksen esitys 51/1997 vp
- 16) Hallituksen esitys laiksi kaupan käynnistä vakioituilla optioilla ja termineillä annetun lain muuttamisesta ,,
Hallituksen esitys 52/1997 vp
- 17) Hallituksen esitys laiksi ammattitukintolain 3 ja 4 §:n muuttamisesta ,,
Hallituksen esitys 53/1997 vp
- 18) Hallituksen esitys laeiksi maaseutu-elinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja kolttalain muuttamisesta 1895
Hallituksen esitys 54/1997 vp
- 19) Hallituksen esitys laiksi eläinten lääkitsemisestä ,,
Hallituksen esitys 55/1997 vp
- 20) Hallituksen esitys syntymä- ja kuolintietojen ilmoittamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ,,
Hallituksen esitys 56/1997 vp
- 21) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta ,,
Hallituksen esitys 57/1997 vp
- 22) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1996 1896
Kertomus 3/1997 vp
- 23) Lakialoite laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta 1908
Lakialoite 36/1997 vp (Mikko Kuoppa / va-r ym.)
- 24) Lakialoite laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta 1910
Lakialoite 37/1997 vp (Irja Tulonen /kok ym.)
- 25) Lakialoite laiksi pakkokeinolain muuttamisesta 1911
Lakialoite 38/1997 vp (Maija-Liisa Lindqvist /kesk ym.)
- M i e t i n t ö j e n p ö y d ä l l e p a n o**
- 26) Hallituksen esitys laiksi eläintautilain 15 §:n muuttamisesta 1914
Hallituksen esitys 23/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Ala-Harja, Aura, Elo, Halonen, Huttu-Juntunen, Jansson, Kiviniemi, Krohn, Lindén, Löf, Markkula M., Soininvaara, Tahvanainen, Taina, Takkula, Vanhanen, Vehkaoja ja Veteläinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Tahvanainen, virkatehtävien takia edustajat Jansson, M. Markkula, Taina ja Vanhanen sekä yksityisasioiden takia ed. Soininvaara,

tämän kuun 15 päivään virkatehtävien takia edustajat Ala-Harja, Löf, Takkula, Törnqvist ja Vehkaoja,

tämän kuun 16 päivään virkatehtävien takia edustajat Aura, Elo ja Huttu-Juntunen ja yksityisasioiden takia ed. Halonen sekä

tämän kuun 23 päivään sairauden takia ed. Veteläinen.

Edustajien istumajärjestys

Puhemies: Tiistaina 22 päivänä huhtikuuta pidetyssä täysistunnossa ilmoitettiin ed. Kuisma ja Nuorsuomalaisen eduskuntaryhmän jäsenten muodostaneen eduskuntaryhmän nimeltään Eduskuntaryhmä Nuorsuomalaiset ja Risto Kuisma.

Eduskunnan työjärjestyksen 7 §:n mukaan kansliatoimikunnan on tehtävä eduskunnalle ehdotus edustajaryhmien keskinäisestä istumajärjestyksestä täysistuntopöytäkirjassa. Tämän johdosta on kansliatoimikunta 7.5.1997 ehdottanut eduskunnan 29 päivänä maaliskuuta 1995 hyväksymää istumajärjestyksestä muutettavaksi siten, että Eduskuntaryhmä Nuorsuomalaiset ja Risto Kuisma sijoitetaan Kokoomuksen eduskuntaryhmän ja Kristillisen liiton eduskuntaryhmän väliin.

Kansliatoimikunnan ehdotus hyväksytään.

Uudet hallituksen esitykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on 7 päivänä toukokuuta 1997 antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 58—75.

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 7 päivänä toukokuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä on puhemiehelle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin asia n:o U 18.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 275, 286, 288, 297, 306, 316, 317, 338, 343 ja 351. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Aapo Saaren /kesk ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta alue- ja työllisyyspolitiikasta

Välikysymys 1/1997 vp
Äänestykset

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen tehdään päätös ed. Saaren ym. välikysymyksestä n:o 1 hallituksen harjoittamasta alue- ja työllisyyspolitiikasta (VK 1/1997 vp). Keskustelu asiasta julistettiin viime keskiviikkona pidetyssä istunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: ”Kuultuansa annetun selityksen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.” Kutsun tätä puhemiehen ehdotukseksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on tehty kolme ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi.

Ed. Saari ed. Pekkarisen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin työttömyyden puollittamiseksi vaalikauden aikana kaikissa työvoimapiireissä, kuntataloutta uhkaavan katastrofin estämiseksi, maan eri alueiden tasapainoiseksi kehittämiseksi, toimivien peruspalveluiden turvaamiseksi kaikissa kunnissa ja kaupungeissa, laajojen väestöryhmien syrjäytymisen torjumiseksi sekä maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseksi,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Kallis ed. Jääskeläisen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa, että hallituksen toimenpiteet työttömyyden alentamiseksi ovat olleet riittämättömiä ja että työllisyyden parantaminen on nostettava poliittisten päätösten ykköskysymykseksi sekä että yhteiskuntaryhmien ja alueiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi on aina tehtävä kokonaistaloudellinen selvitys määrärahojen leikkaamisen ja erityisesti valtion laitosten lakkauttamisen tai niiden siirtämisen vaikutuksista,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Vistbacka ed. Virtasen kannattamana on ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen vastauksen eduskunta toteaa, että hallitus ei ole vastauksessaan esittänyt lupauksia muuttaa politiikkaansa, jolla se on epäonnistunut alentamaan merkittävästi työttömyyttä ja on jakanut kansalaiset sekä maan eri alueet keskenään jyrkästi eriarvoisiin luokkiin, eikä siten nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista äänestettäessä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Vistbackan ehdotuksesta ed. Saaren ehdotusta vastaan, sen jälkeen voittaneesta ed. Kalliksen ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Saaren ja ed. Vistbackan ehdotusten välillä.

Ed. Saaren ehdotus ”jaa”, ed. Vistbackan ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 53 jaa- ja 8 ei-ääntä, 119 tyhjää; poissa 19. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Saaren ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Kalliksen ja ed. Saaren ehdotusten välillä.

Ed. Kalliksen ehdotus ”jaa”, ed. Saaren ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 18 jaa- ja 47 ei-ääntä, 116 tyhjää; poissa 18. (Ään. 2)

Eduskunta on tässäkin äänestyksessä hyväksynyt ed. Saaren ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Saaren ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus ”jaa”, ed. Saaren ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 126 jaa- ja 54 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 18. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen.

Asia on loppuun käsitelty.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1995

Ainoa käsittely

Kertomus 8/1996 vp

Perustuslakivaliokunnan mietintö 1/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. I t ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakivaliokunta on antanut mietinnön valtioneuvoston oikeuskanslerin vuoden 95 toiminta-

kertomuksesta. Mietinnössä käsitellään kertomuksen jaksoa perus- ja ihmisoikeuksista sekä valtioneuvoston ministerivaliokuntia.

Perusoikeusuudistus tuli voimaan vuoden 95 elokuun alussa. Valiokunta piti uudistusta käsitellessään tärkeänä, että oikeuskanslerin vuosittaiseen kertomukseen sisällytetään oma jaksonsa perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Tällainen jakso onkin nyt ensimmäisen kerran otettu oikeuskanslerin kertomukseen.

Perustuslakivaliokunta ei ole kertomusta käsitellessään erikseen arvioinut oikeuskanslerin yksittäisiä ratkaisuja ja kannanottoja. Valiokunta pitää tarpeellisena, että kertomukseen vastaisuudessaakin sisällytetään vastaavanlainen jakso. Valiokunta katsoo kuitenkin, että kertomuksen perus- ja ihmisoikeusjakso voisi uusissa kertomuksissa olla ainakin keskeisten tulkintaratkaisujen osalta hiukan laajempi kuin kannanottojen otsikkotyypinen tiivistelmä. Lisäksi valiokunta toivoo oikeuskanslerin esittävän yleisarvion kulloisenkin kertomusvuoden aikana esillä olleista perusoikeusongelmista.

Valiokunta koskettelee mietinnössään lyhyesti myös perusoikeusvalvonnan erästä erityiskysymystä: voimassa olevan lainsäädännön perustuslainmukaisuuden arviointia. Valiokunnan mielestä laillisuusvalvojen tietynlainen pidättyvyys on tässä suhteessa puollettavissa. Jos kuitenkin perustuslakivaliokunta on esimerkiksi jonkin lain säätämisen yhteydessä esittänyt yksiselitteisen selvän tulkinnan tietyn sääntelyn perusoikeusvastaisuudesta, tällainen tulkinta voisi valiokunnan mielestä olla perusteena sille, että laillisuusvalvojat ryhtyvät oma-aloitteisesti toimiin muualla lainsäädännössä mahdollisesti olevien samanlaisten sääntelyjen saattamiseksi sopuisiksi perusoikeuksien kanssa.

Valiokunta käsittelee mietinnössään verraten laajasti valtioneuvoston ministerivaliokuntia, lähinnä ministerivaliokuntalaitoksen kehitystä ja nykyisten pysyvien valiokuntien toimintaa. Tätä nykyä pysyviä ministerivaliokunta on neljä: raha-asiainvaliokunta, ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta, talouspoliittinen ministerivaliokunta sekä EU-ministerivaliokunta. Pääministeri on puheenjohtajana kaikissa pysyvissä ministerivaliokunnissa.

Viimeaikaisissa hallituksissa ylimääräisten ministerivaliokuntien käyttö on vähentynyt merkittävästi, kun niitä esimerkiksi 70-luvulla saattoi toimia parikymmentäkin. Lipposen hallituksen ainoa ylimääräinen ministerivaliokunta on lähialueministerivaliokunta. Ministerivaliokun-

talaitoksen tällainen kiinteytyminen on osaltaan parantanut pääministerin mahdollisuuksia toimia hallituksen sisäisenä johtajana.

Ministerivaliokunnat ovat valtioneuvoston päätöksentekoa valmistelevia toimieliimiä, joilla ei oikeudellisesti ottaen ole itsenäistä päätösvaltaa. Ministerivaliokuntien asema asioiden valmistelussa voi kuitenkin olla niin keskeinen, että ne käyttävät tosiasiaa monasti asiallista ratkaisuvaltaa. Tällöinkin on kysymys hallituksen poliittisesta kannanmuodostuksesta.

Kuten oikeuskansleri on todennut, esimerkiksi hallituksen nimissä annettavat periaate- ja suunnittelupäätökset ja ohjelmajulistukset kuuluvat valtioneuvoston yleisistunnon päätettäviin asioihin eivätkä voi tulla ministerivaliokunnassa lopullisesti hyväksytyiksi.

Ministerivaliokuntien toiminnan valmistelevaa luonnetta vastaa, että niiden kokouksissa noudattavaa menettelyä ei ole tarkemmin säännelty. Perustuslakivaliokunnan mielestä ministerivaliokuntia koskevaa sääntelyä ei ole riittävästi dokumentoinnissa eli kokousten pöytäkirjaamisessa ja asiakirja-aineiston arkistoisissa. Lisäksi ministerivaliokuntien kokousjärjestelyä olisi kehitettävä niin, että jäseninä oleville ministereille jää tarpeeksi aikaa perehtyä kokouksissa esille tuleviin asioihin. Valiokunta on pitänyt merkittävänä myös sitä, että ministerivaliokuntien kokoonpanovalintoihin vaikuttaisi paitsi monipuoluehallituksissa keskeinen poliittisen edustavuuden kysymys myös sukupuolten tasa-arvo.

Ed. N i k u l a : Rouva puhemies! Perustuslakivaliokunta tarkastellessaan oikeuskanslerin kertomusta otti ministerivaliokuntalaitoksen esille juuri siitä syystä, että oikeuskansleri on joutunut puuttumaan siihen, että ministerivaliokunta oli ryhtynyt tekemään ikään kuin päätöksiä valtioneuvoston puolesta. Perustuslakivaliokunnan selvitys ministerivaliokuntalaitoksesta on minun mielestäni erittäin tärkeä, tarpeellinen ja valaiseva. Näin uskallan sanoa, vaikka itse olen perustuslakivaliokunnan jäsen.

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Itälä äsken toi keskeiset näkökohdat esille, jotka perustuslakivaliokunta on ottanut esille. Olennaista on juuri eduskunnan näkökulmasta, että voidaan seurata hallituksen toimintaa myös ministerivaliokunnissa, koska poliittisesti asiat hyvin pitkälle menevät kiinni jo ministerivaliokuntakäsittelyissä ja eduskunnan on tärkeää nähdä se prosessi kokonaan.

Dokumentaatiolla voi olla merkitystä myös ministerin oikeudellisen vastuun kannalta, jos katsotaan sitä, keillä ministereillä esimerkiksi, jos niin onnetonta tai odottamatonta tapahtuisi, että tehtäisiin lainvastainen päätös, on ollut paras informaatio asiassa.

Myöskin mielestäni on tärkeä havainto hallituksen näkökulmasta, että ministerivaliokuntien kokouksetkin on käsiteltävä niin, että esimerkiksi tärkeitä asioita ei tuoda pöydälle jakaen päätettäväksi, vaan ministereillä on todella mahdollisuus asioiden käsittelyyn puuttua.

Ministerivaliokunnat ovat välttämätön edellytys, että hallitus voi joustavasti ja poliittisesti päättäväisesti toimia, mutta ne voivat olla uhka parlamentarismille ja demokratialle, jos tämä laitos ei pysy joissakin tietyissä reunaehdoissa ja tiettyä perusrotia käyttäytymisessään noudata.

Ed. Johannes Koskinen: Rouva puhemies! Kuten edustajat Itälä ja Nikula mainitsivat, perustuslakivaliokunnan katsaus ministerivaliokuntiin on enemmänkin kuvaileva, deskriptiivinen, kuin mitään varsinaisia oikeusohjeita tai tulkintalinjoja suositteleva. Siitä käy kuitenkin ilmi se, että tällaista perkausta säännöstössä olisi syytä tehdä ja saattaa samalle tasolle eri valiokuntia koskevat säännökset. Sama koskee myös neuvostoja, talousneuvostoa ja puolustusneuvostoa. Niistä pitäisi olla saman tasoiset perussäännökset lain tasolla. Itse toimintaa ei ole tarpeen sen tarkemmin säännellä kuin nyt valtiosäännössä on.

Kehitettynä ja määrältään supistettuna ministerivaliokuntalaitos on tavallaan hyvä työnyrkki hallituksen työlle. Sellaisena se on syytä säilyttää ja kehittää, ilman että sitä kahlittaisiin hyvin tiukkoihin muotomääräyksiin.

Suositusosa perustuslakivaliokunnan mietinnössä olisi ehkä voinut olla pitemmällekin menevä. Toisaalta samat asiat tulevat esille Perustuslaki 2000 -hankkeessa ja sen jälkeisessä valtiosäännön tarkistustyössä. Siinä yhteydessä on varmasti oikea aika puuttua yksityiskohtaisemmin sääntelyn oikaisemiseen tavallaan ilman, että tosiaan lähdettäisiin mihinkään vaikeiden kommervenkien rakenteluun.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Huomioon siitä, että ministerivaliokunnassa jo hyvin pitkälle ja varsin usein tehdään varsinainen ja lopullinenkin päätös, joka ei sitten muutu, toteutetaan, että se on tosiasia ja on hyvä, että siihen kiinnitetään huomiota. Tämä liittyy laajemmin

siihen ongelmaan, että kun asia yhden kerran on jo kirjoitettu muistiin eli on mustaa valkoisella, niin tässä suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä sen tilanteen muuttaminen on varsin vaikeata ja mahdotontakin. Silloin nimenomaan, arvoisa puhemies, virkamiesten asema korostuu. Kun ensimmäinen esitys on kirjattu muistiin, sen muuttaminen on todella vaikeata. Usein on vielä niin, kuten aina uudella eduskuntakaudella, että kaikilla ministereillä ei ole varsinaista kokemustakaan asian hoidossa.

Ed. Olin: Arvoisa puhemies! Mielestäni täällä käytetyissä puheenvuoroissa on kiinnitetty erittäin tärkeisiin asioihin huomiota. Saattaisi olla hyväkin, että eduskunta kävisi käsiteltävän asian yhteydessä joskus laajan keskustelun siitä, mihin suuntaan lain valvontaa, pitäisi kehittää ja hallintoon liittyvän lainsäädäntöä niin ikään.

Ministerivaliokunnista haluaisin lyhyesti todeta, että niille toki on paikkansa ja erityisesti Euroopan unioni -Suomessa, jossa tavallaan ministerivaliokunnat eräin osin joutuvat käsittelemään ja valmistelemaan asioita, jotka liittyvät ministerineuvostojenkin toimintaan unionin tasolla.

Ed. Tiusasen näkökulma demokratian, kansanvaltaisuuden, tarpeesta virkamiesvalmistelussa on nähdäkseni asiallinen. Tähän on keinot, jotka eduskunnan myös pitää löytää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1995

Ainoa käsittely

Kertomus 5/1996 vp

Perustuslakivaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 20/1996 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2/1997 vp ja suhteita ulkovaltoihin koskevalta osalta ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20/1996 vp. Keskustelu suoritetaan ja päätös tehdään erikseen kummastakin mietinnöstä. Viime maaliskuun 11 päivänä pidetyssä täysistunnossa keskustelu ulkoasiainvaliokunnan mietinnön osalta keskeytettiin.

Esitellään kertomus perustuslakivaliokunnan mietinnössä valmistelevasti käsitellyltä osalta.

Keskustelu:

Ed. I t ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Käsitelyssä on hallituksen vuoden 95 toimenpiteitään eduskunnalle antama kertomus. Hallituksen vuotuinen toimintakertomus on eduskuntakäsittelyssä sikäli erityisasemassa, että kertomus valmistellaan kahdessa valiokunnassa. Ulkoasiainvaliokunta käsittelee valtiopäiväjärjestyksen mukaan kertomuksen Suomen suhteita ulkovaikoihin koskevilta osilta. Perustuslakivaliokunnan antama mietintö n:o 2/97 koskee hallituksen kertomusta muilta osin.

Hallituksen kertomus on perustuslakivaliokunnassa käsitelty monen vuoden ajan siten, että perustuslakivaliokunta on varannut muille pysyville erikoisvaliokunnille tilaisuuden antaa kertomuksesta lausunto toimialansa kannalta. Tämän menettelyn avulla on pyritty siihen, että eri valiokunnat arvioisivat oman toimialansa osalta hallituksen kertomuksessa selostettuja sellaisia hallituksen toimenpiteitä, jotka johtuvat eduskunnan ilmaisemista toivomuksista ja lausumista. Tässä yhteydessä ovat erikoisvaliokunnat voineet arvioida myös sitä, ovatko varsinkin eduskunnan jo ehkä useita vuosia aiemmin esittämät toivomukset ja lausumat edelleen tarpeellisia vai voitaisiinko ne eduskunnan näkökulmasta poistaa.

Tällaisella lausuntomenettelyllä on koetettu päästä siihen, että eduskunnan puolelta vuosittain jälkikäteen tarkastellaan hallitukselle esitettyjä toivomuksia ja seurataan hallituksen niihin perustuvien toimien asianmukaisuutta ja riittävyyttä. Menettelyn tavoite liittyy niin ollen hallituksen ja eduskunnan väliseen parlamentaariseen suhteeseen ja sen käytännön toimivuuden valvontaan.

Aiempiä vuosina lausuntomenettelyn tavoitteen saavuttamisessa on onnistuttu vaihtelevasti, yleensä ei kovinkaan hyvin. On tapahtunut niin, että läheskään kaikkia lausuntoja ei ole saatu ja saaduissa lausunnoissakin on ehkä voittopuolisesti käsitelty yleisempiä aiheita, jotka ovat kulloinkin syystä tai toisesta olleet kiinnostavia.

Nyt käsiteltävänä olevasta kertomuksesta pyydettiin erikoisvaliokuntien lausunnot ensi kertaa täysistunnon päätöksellä. Tällä kertaa lausuntomenettely onkin onnistunut edellä mainitun tavoitteen kannalta selvästi paremmin kuin ennen. Lähes kaikkien valiokuntien lausunnois-

sa on nimenomaan pyritty arvioimaan eduskunnan toivomuksista ja lausumista johtuvia hallituksen toimenpiteitä, minkä lisäksi joissakin lausunnoissa on käsitelty myös erityisteemoja. Kertomuksesta annetut lausunnot ovat perustuslakivaliokunnan mietinnön liitteenä. Lausuntovaliokunnat ansaitsevatkin mielestäni kiitoksen kertomuksen käsittelystä.

Arvoisa puhemies! Katson, että niin kauan kuin hallitus antaa toimintakertomuksensa nykymuotoisena eduskunnalle, on aiheellista jatkaa vuoden 95 kertomuksen yhteydessä aloitettua menettelyä ja siten täysistunnon päätöksellä määrätä erikoisvaliokunnat antamaan launtonsa kertomuksesta perustuslakivaliokunnalle.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta on hallituksen kertomusta käsitellessään erityisesti paneutunut elintarvikevalvonnan toimivuuteen.

Pidimme tätä tarpeellisena sen vuoksi, että jo aikaisemmin talousvaliokunta oli omalta osaltaan käsitellyt ns. suojataseja, joita EU-jäsenyyden myötä on tarkasteltu pyrkien varmistamaan myös sitä, että tavoitetaso elintarvikevalvonnessa EU:n piirissä olisi riittävä ja kuluttaja niiden säädösten mukaan suojattu. Talousvaliokunta siinä yhteydessä totesi, että suojatase oli hyvin asetettu, mutta meille jäi epäily siitä, onko niiden valvonta kaikin osin onnistunut. Sen vuoksi hallituksen kertomusta käsitellessämme otimme asian uudelleen esille.

Se liittyy nimenomaan tähän kertomusvuoteen myös sen vuoksi, että vuonna 95, siis kertomusvuonna, astui voimaan uusi elintarvikelaki, joka merkittävällä tavalla muutti valvonnan järjestystä ja järjestelyä. EU-jäsenyyden myötä siirryimme entistä enemmän markkinaehtoiseen valvontaan, ns. yritysten omavalvontaan, ja vastuu toisaalta keskushallinnossa edelleenkin jakautui useammalle ministeriölle.

Suureksi hämmästyksekseni totesimme talousvaliokunnassa, että itse asiassa elintarvikevalvonta tällä hetkellä maassamme toteutuu vielä huonommin kuin olimme rohjenneet olettaa. Erittäin paljon hämmennystä aiheutuu nimenomaan siitä, että valvonnan keskusjohto on annettu edelleenkin hyvin usealle ministeriölle. Kauppa- ja teollisuusministeriöllä on hyvin keskeinen vastuu, samoin maa- ja metsätalousministeriöllä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on oma siivunsa, ja osa asioista jopa menee Tullilaboratorion kautta valtiovarainministeriön vastuulle.

Tästä keskushallinnon hajanaisuudesta johdetaan, että resurssien hukkakäyttö on tietysti suurta ja keskitettyä ohjausta ei pystytä antamaan. Ennen kaikkea siellä, missä päävastuun toteutuksesta pitäisi olla, eli kuntatasolla on puolestaan vähennetty resursseja tuntuvasti takavuosien tasosta ja tällä hetkellä valvonta ei kunnissa toimi sillä tavoin kuin oli oletettu. Valtion asettamaa tulosvastuuta niistä seikoista, joita valtion puolella on pidetty tarpeellisina elintarvikevalvonnan toimivuuden ja toiminnan sujumuuden kannalta ei kuntatasolla vähentyneillä resursseilla kyetäkään toteuttamaan.

Kuntapuoli on erityisesti pahoittanut mieltä siitä, että samalla kun sille tuli lisääntyneitä tehtäviä elintarvikevalvonnassa ja päävastuu toteuttamisesta siirtyi nimenomaan kuntatasolle, on ilmennyt muun muassa rakennusten homeongelma ja muut kiinteistöjen vauriot, jotka ovat erittäin merkittävästi työllistäneet kuntien terveystarkastajia ja kiinnittäneet heidän resurssinsa niin, että he ovat hyvin vähän kyenneet uuteen elintarvikevalvontajärjestelmään kiinnittämään huomiota. Näytteiden otto on tavattomasti supistunut, ja myös johtopäätösten teko ja valvonta supistuneiden näytteidenottojen perusteella edelleenkin ontuu.

Kaikkein pahiten ilmeisesti on petytty siihen, että vieläkin, vaikka nyt uuden järjestelmän käyntiin lähdöstä on jo jonkin aikaa, markkinavetoinen puoli eli elintarvikealan yritysten omavalvonta ei ole lähtenyt liikkeelle. Suurimmat, hyvin toimivat yritykset ovat kyenneet sen järjestämään, mutta hyvin monissa yrityksissä vielä ei ole tehty edes suunnitelmaa omavalvonnan järjestämisestä. Kunnan viranomaiset, joiden pitäisi puolestaan valvoa sitä, että suunnitelmat on olemassa ja niiden mukaan toimitaan, eivät ole kyenneet resurssipulassansa reagoimaan.

Näin ollen olemme erittäin suurten ongelmien edessä. Valtion keskushallinto toimii hajanaisesti, valvontajärjestelmät ovat puutteellisia, kuntien valvontaresurssit ovat vähentyneet ja yritysten omavalvonta lähtenyt erittäin hitaasti liikkeelle. Tähän tilanteeseen on nyt pakko saada korjaus. Keskushallinnossa ministeriöiden kesken on ollut työryhmiä suunnittelemassa valvonnan uudelleenjärjestämistä keskushallinnon tasolla. Odottelemme edelleenkin toimenpiteitä työryhmäraporttien perusteella. Talusvaliokunta ei ottanut kantaa siihen, miten valvonta tulisi järjestää, miten sen keskushallinto tulisi järjestää. Keskittämistä tarvitaan. Katsoimme, että me emme ole rinnakkainen valmistelu-

sille valmistelutyölle, jota parhaillaan työryhmissä oltiin silloin tekemässä.

Niin me tyydyimme lausunnossamme toteamaan ainoastaan sen, että varsin suosittu malli EU-maissa on se, jossa toisaalta eläimiin kohdistuva alkutuotannon valvonta, hygieniavalvonta, kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle ja toisaalta vastaava ihmisten terveyden puolella tapahtuva valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle tai sitä vastaavalle ministeriölle. Kuten sanottiin, Suomi voi tietysti hakea omia mallejaan, mutta on tähdellistä, että voimia nyt keskitetään ja kiinnitetään huomiota myös siihen resurssipulaan, joka kunnilla tällä hetkellä on.

Tein talusvaliokunnassa eräänlaisen koeäänestyksen sen jälkeen, kun meille kerrottiin, että kuntien resurssit ovat merkittävästi pienentyneet ja kaikin osin myöskään kuntien palveluksessa oleva työvoima ei ole ammattitaitoista. Kysyin, tiesikö kukaan valiokunnan jäsen olleensa supistamassa kunnallisen elintarvikevalvonnan ja terveystarkastuksen resursseja. Kukaan ei tiennyt olleensa supistamassa. Ilmeisesti kuntien tapaan myös budjetoida suuriin kokonaisuuksiin ja delegoida valtaa toisaalta lautakunnille ja virkamiehille on johtanut siihen, että yksi suuren terveydenhuollon osa-alue, terveystarkastus, on jäänyt vaille huomiota, kun budjetin sisällä on varoja jaettu eri tulosalueille. Näin ollen on päädytty tilanteeseen, joka tällä hetkellä on aivan ilmeisen kestämaton.

Kunnat eivät myöskään saa riittävästi ohjausta toimenpiteisiinsä lääninportaasta. Kitkerimissä lausunnoissa kuulumme, että läänit kykenevät toimimaan eräänlaisina postikonttoreina, jotka panevat ainoastaan oman lähetteensä ministeriöitten kirjelmien päälle ja lähettävät ne edelleen kuntiin. Tämähän ei tietenkään voi olla myöskään sitä tukea, jota lääniporras voisi parhaassa tapauksessa antaa, jos sillä olisi riittävästi resursseja.

Mikä on kuluttajan ja kansalaisen kannalta tällä hetkellä tilanne? Me olemme olleet tavattoman ylpeitä aina tähän saakka siitä, että meillä on paikat puhtaina, säilytystilat järjestyksessä, kuljetukset hyvin toimivia ja tiedämme syövämmä puhtaita elintarvikkeita. Edelleenkin kansainvälisesti katsoen meillä noudatetaan suhteellisen hyvää tasoa. Mutta hälyttävä on tieto, joka tuli Valtiontalouden tarkastusviraston raportin eräänlaisena tiivistelmänä: Vain hyvällä onnella olemme välttyneet suurilta tuhoisilta epidemioilta. Tämän hyvänkin tilanteen vallitessa karmea tosiasia on se, että noin puoli

miljoonaa suomalaista sairastaa vuosittain lievän ruokamyrkytyksen, osa tietämättään. Kaiken kaikkiaan niistä aiheutuu yhteiskunnalle noin 500 miljoonan markan kustannukset vuosittain, sairauskustannuksia, työstä poissaolon kustannuksin jne.

Tämän vuoksi talousvaliokunta on edellyttänyt lausunnossaan, että hallitus ryhtyy kiireellisesti toimenpiteisiin, joilla elintarvikevalvonnassa havaittujen epäkohtien ja puutteiden poistaminen voidaan ottaa nyt työjärjestykseen ja agendalle ensimmäisten joukossa. Tällä hetkellä valvonnassa on niin paljon puutteita, että voimme hyvällä omallatunnolla tai huonolla, mitenkä vain, todeta, että kuluttajansuojelu maassa ei ole edennyt niin pitkälle tässä suhteessa kuin olisi pitänyt. Erityisesti meillä on syntynyt myös markkinavalvontaan sellaista laiminlyöntiä, hitautta sen järjestämisessä, että ei ainoastaan viranomaispuoli ole jäänyt jälkeen vaan myös markkinavalvonta ontuu omalla tavallaan omalla tahollaan.

Arvoisa puhemies! Minusta nämä epäkohdat, joita on tullut esille, ovat tavattoman vakavia. Haluan vielä kerran todeta sen, että se Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus, joka asiasta on julkaistu, on erittäin murheellista, erittäin kriittistä luettavaa. Mutta harvoin on valiokunnassa toisaalta asiantuntijakuulemisessa kuullut asiantuntijoiden yksimielisesti antavan tukensa ja kiitoksensa tälle erittäin kriittiselle raportille. Tavanomaista on, että hallinnon asiantuntijat kuitenkin pyrkivät jotenkin selittämään asian parhain päin. Tässä kaikki yhteisesti antoivat tukea tälle hyvälle pyrkimykselle. Sen vuoksi nyt tarvitaan hallitukselta nopeita toimenpiteitä, johtopäätöksiä, niiden työryhmävalmistelujen perusteella, joita on tällä hetkelläkin vielä keskeneräisinä tiettävästi ja joita on jo valmistunut. Toimenpiteitä, uusia esityksiä asioiden järjestämiseksi kaivataan. Erittäin tärkeitä, kuluttajansuojan kannalta elintärkeitä asioista on kysymys.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan puheenjohtajan äsken esille tuoma kysymys siitä, kuinka moni kunnanvaltuutettu tiesi supistaneensa näitä kunnan valvontavoimavaroja, on ehkä siinä määrin väärin asetettu, että tahdon omalta osaltani siihen puuttua.

Tuskin yksikään valtuutettu edes on lähtenyt supistamaan näitä voimavaroja, vaan useissa kunnissa on näitä resursseja hajautettu uusiin

tehtäviin. Kunnat ovat saaneet viime vuosina tavattomasti uusia valvontatehtäviä kuluttajavalvonnasta, velkaneuvonnasta, kaikista näistä lähtien, ja nämä ovat hämärtäneet tätä valvontatehtävää, syöneet resursseja.

Sitten tahtoisin viitata myös siihen, että minusta hyvin keskeinen syy, mikä on hämärtänyt ja vaikeuttanut ja heikentänyt kunnan valvontaa, on se, että pätevyysvaatimuksia on muutettu, madallettu ja sekoitettu. Minusta esimerkiksi, ja tuon tässä sen esiin, eläinlääkäritutkinnon vaatiminen elintarvikevalvonnassa on ollut erittäin hyvä ainakin isoissa kunnissa. Koulutukseen ja pätevyysvaatimuksiin minusta tulisi vastaisuudessaakin kiinnittää enemmän huomiota. Se toisi vastuunkannon selkeämmäksi kunnan organisaatiossa, joka tätä valvontaa käytännössä tekee hyvin paljon.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Yksilön elinympäristöön kohdistuvan kansanterveystyön ja elintarvikevalvonnan merkitys laajemmassa mitassa korostuu entisestään tietysti EU-jäsenyyden myötä elintarvikkeiden vapaan tuonnin seurauksena. Näihin asioihin eduskunta jo erittäin voimakkaasti puuttui EU-jäsenyysneuvotteluissa. Eräiden mielestä asetettiin jo pikkumaisiakin ehtoja, muun muassa bse ja lihantuontikielto Englannista, salmonellavaipustavoitteet tai eräät muut. Nyt tiedämme, miten viisaita olimme silloin, kun asetimme erittäin tiukkoja vaatimuksia.

Tämä koko ajan elää. Paitsi että maa- ja metsätalousvaliokunta on muun muassa omasta aloitteellisuudestaan saanut aikaan koko lihan tarkastushygienialainsäädännön uudistamisen, tässä on kuitenkin resurssikysymys todella tärkeä. Elintarviketutkimuslaboratorioitahan on vain siellä täällä, eli kunnille pitäisi saada myös kentällä yhteistyövelvoitteita. Niihin lisäisivät painetta nimenomaan uudet vakavat bakteerit, joihin ed. Hämäläinen myös viittasi, muun muassa viittaa ehc-bakteeriin, uuteen kolibakteerin varianttiin, joka on tartarpihivistä ja tinkimaidosta jo Suomessakin aiheuttanut vakavia sairastumisia. Tämän tyyppistä valistusta tullaan tarvitsemaan. Kauhukuvia ei pidä maalaila, mutta tarvitaan erittäin hyvää hygieniää lihan käsittelyssä, myös elintarvikkeiden käsittelyssä niiden ollessa kaupan kuten myös nimenomaan valistusta kuluttajille.

Ed. H a t a i n e n : Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan lausunnossa on kiitettävästi

kiinnitetty huomiota nimenomaan elintarvikevalvontaan, joka tässä keskustelussa nyt virisi. Täytyy todeta kaikkien raporttien mukaan, että elintarvikevalvonta on tällä hetkellä hyvin tehontonta.

Elintarvikevalvonnan organisoinnissa, toteuttamisessa ja tuloksellisuudessa on hyvin paljon puutteita, joihin itsekin viittasin, kun tein helmikuussa tänä vuonna toivomusaloitteen elintarvikealan valvontaorganisaation yhdistämisestä ja johdon keskittämisestä yhteen ministeriöön. Se voisi olla puolueeton sosiaali- ja terveysministeriö, jossa terveystieteiden on ensisijainen valvonnassa. Sen alaisuudessa voisi toimia alue- ja paikallisvalvontaorganisaatio.

Me tiedämme uutisten perusteella, että monet kansalaiset sairastuvat ja menehtyvät ruokamyrkytyksiin. Siinä nimenomaan elintarvikevalvonnalla on suuri vastuu aivan niin kuin talousvaliokunta lausunnossaan päättelee. Myös Suomessa on ollut näitä ruokamyrkytyksiä, ja viimeisin vakava Suomesta lähtenyt oli savukalan aiheuttamat vakavat sairastumistapaukset Saksassa viime vuoden lopulla. Meillä on vältetty hyvällä onnella, kuten talousvaliokunnan puheenjohtaja Hämäläinen totesi, tällaiset suuret, samanlaiset ruokamyrkytykset, joita ns. ehec-bakteeri on aiheuttanut muun muassa Japanissa tuhansille ihmisille viime kesänä. Skotlannissa samainen pöpö aiheutti epidemian, jossa lähes 20 ihmistä kuoli. Myös Ruotsissa tämä bakteeri on vierailut. Eli me puhumme hyvin vakavista asioista, joissa pieni virhe saattaa saada aikaan varsin tuhoisat seuraukset.

Olen mukana kuluttajatoiminnassa, kuluttajaliikkeessä, ja on kuluttajan kannalta yksi keskeisiä asioita, että tietää, kun suuhunsa ruokaa laittaa ja valmistaa perheelleen ruokaa, että se on turvallista ja puhdasta ja siihen voi luottaa alusta lähtien. Tällöin nimenomaan tietysti elintarvikevalvonnan pitää olla tehokasta ja kunnossa. Mutta tämä ei ole vain kuluttajien etu, tämä on tietysti elintarviketuottajien ja kaupan yhteinen etu. On selvää, että elintarviketeollisuuden heikkoudet aiheuttavat kustannuksia sairastuneiden hoidon jo työstä poissaolon vuoksi, mutta on muistettava myös, että suomalaisen elintarviketeollisuuden työllistämismahdollisuudet saattavat kertaheitolla häipyä, jos tuotannosta paljastuu tällaisia uusia botuliinin mentäviä aukkoja. Eli on myös markkinavaltti se, että suomalainen savukala on maailmalla tunnettu puhdas, luotettava ja hyvä tuote.

Aivan kuten talousvaliokunnan lausunnossa todettiin ja selvityksissä on todettu, elintarvikkeiden valvontavastuu on liian hajanainen eli vastuu ei ole yksissä käsissä. Minun nähdäkseni tämä on se suurin ongelma valtion tasolla.

Paikallisvalvonnassa elintarvikevalvonnan päävastuu on kunnissa. Kunnissa nämä valvontatehtävät ovat merkittävästi kasvaneet. Ne ovat lisääntyneet EU:n myötä, mutta ne ovat lisääntyneet myös muiden velvoitteiden myötä. Muun muassa homevaurioiden selvittäminen on tuonut kunnille lähes pääsemättömän tilanteen. Valvontaviranomaisten kaikki aika kuluu näissä tehtävissä, ja elintarvikevalvonta on jäänyt liian heikolle osalle.

Terveystieteiden laissa säädetään, että elintarviketuottajalla itsellään on velvollisuus oma- ja valvontaan. Tuottajan on laadittava suunnitelma elintarvikkeiden hygieenisestä käsittelystä ja toteutettava se. Kunnan terveystieteiden viranomaisen on neuvottava elintarviketuottajaa omavalvontasuunnitelman suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Valtakunnallisesti myös elintarvikkeiden valvontaresurssit eivät ole olleet riittävät tai riittävän hyvin ohjatut. Valvonta on siis hajanaista. Kunnat ovat myös vähentäneet laman aikana aivan oikeasti elintarvikevalvonnan resursseja. Heikkona puolena on se, että yritysten oma valvonta taas ei ole lähtenyt oikein liikkeelle. Tällä hetkellä ollaan vielä hyvin kaukana siitä tavoitteesta, että viranomaisen valvonta ja omavalvonta muodostaisivat toisiaan tukevan kokonaisuuden. Kun koko touhusta on vielä puuttunut kokonaisvaltainen ja selkeä yhtenäinen ote, ei ole ihme, että järjestelmä ei tällä hetkellä oikein toimi.

Suomen tilannetta voidaan pitää kansainvälisesti tarkastellen hyvänä, koska vakavia laajoja ruokamyrkytys-epidemioita ei ole vielä sattunut. Siinä mielessä asioita voidaan pitää kunnossa olevina. Ei ole mitään syytä lietsoa mitään hysteriaa, mutta asioihin pitää varautua. Kuitenkin ruokamyrkytykset, aivan kuten todettiin, aiheuttavat merkittäviä taloudellisia vahinkoja, noin 500 miljoonan markan kustannukset vuodessa. Todellakin vain hyvällä onnella pahemmilta vaurioilta on välttytty. Tilanteeseen tarvitaan nopeasti nyt korjausta.

Toivoisin, että kun korjausta etsitään ja hallintoa ryhdytään tältä osin laittamaan parempaan järjestykseen, siinä eivät hallintokuntarajat tule esteeksi. Se tahtoo olla, että kun kunta- tai valtiotasolla joitakin hallintoja yhdistetään, hir-

vittävät arvovalta- ja rajanvetokiistat syntyvät. Minusta tämä asia on liian arvokas ja liian vakava, että se voisi tällaisiin kiistoihin kaatua. Meidän voimme EU-maanakin päättää asioista kansallisella tasolla.

EU:ssa EU-parlamentin asettama erityiskomitea ns. hullun lehmän taudin yhteydessä eli bse-taudin hoitoa selvittävässä raportissaan esitti, että elintarvikkeisiin liittyvät asiat siirrettäisiin pois niitä nyt hoitavista maatalous- ja teollisuusdirektoraateista. Siellä on päädytty siihen, että kuluttajien terveydensuojelu asetetaan ensimmäiselle ja ainoalle sijalle. Minusta tämän on oltava meilläkin lähtökohtana. Se sopii hyvin pohjoismaiseen, suomalaiseen ajattelutapaan.

Kun talousvaliokunta päätyi lausunnossaan puoltamaan Tarkastusviraston ehdotusta Elin-
tarvikeviraston Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen valvonnan johtotehtävien yhdistämisen selvittämisestä, se on oikein. Samoin valiokunta on yhtynyt ehdotukseen valtakunnallisen valvontaohjelman aikaansaamisesta. Myös valiokunta patistelee elintarviketuottajia tehostamaan omavalvontaa. Tässä on päästävä nyt nopeasti liikkeelle. Poliittisten päättäjien eli meidän tehtävänämmä on tarttua asiaan ja ottaa vastuu elintarviketeollisuudesta. Yhdistämällä resurssija me varmasti samalla rahalla tulemme saamaan huomattavasti tehokkaampaa ja parempaa toimintaa. Minusta sosiaali- ja terveysministeriö voisi olla ministeriö, jonne valvonnan johtotehtävät annettaisiin. Sen alla voisivat olla toimivat keskus-, alue- ja paikallishallinto, jolloin se olisi virtaviivainen ja kaikki tietäisivät, missä vastuukysymykset ovat. Minusta tässä asiassa ei ole nyt kysymys maatalouspolitiikasta eikä kauppapolitiikasta vaan terveydestä ja turvallisuudesta, kun puhutaan kuluttajista ja heidän käyttämistään elintarvikkeista.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Jatkaisin mielelläni siitä, mihin ed. Haatainen lopetti. Hän puhui terveydensuojelusta ja kuluttajien terveydellisistä seikoista. Jatkaisin siitä, mitä sivistysvaliokunta on lausunnossaan lausunut eli oman terveyden ylläpitämisestä. Sivistysvaliokunta on tehnyt varsin ansiokasta työtä, kuunnellut yli 20:tä asiantuntijaa ja käsitellyt varsin seikkaperäisesti liikunnan merkitystä terveyden ylläpitämisessä.

Valiokunnan kannanotoissa sinällään ei ole kovinkaan uusia asioita. Niissä viitataan Maailman terveysjärjestön kannanottoihin ja Maailman urheilulääkäriyhdistyksen kannanottoihin.

Näissä kannanotoissa todetaan aika yksiselitteisesti liikunnan myönteiset vaikutukset ihmisen terveyteen.

Ehkä seikka, joka eduskuntaa ja varsinkin valtiovarainministeriä, joka tällä hetkellä ei näytä olevan paikalla, saattaisi kiinnostaa, on se, että tässä hyvin seikkaperäisesti kerrotaan, kuinka suuret markkamääräiset säästöt saadaan sillä, jos ihmiset pitäisivät fyysisestä ja sitä kautta myös henkisestä terveydestään huolta. Siitä on kiistatonta tutkimustietoa niin ulkomailta kuin kotimaastakin ihan markkamääräisiä lukuja myöten, kuinka paljon liikunta tuottaa yhteiskunnalle, jos se oikein hoidetaan.

Sivistysvaliokunnan kannanotoissa kiinnitetään huomiota erityisesti lasten ja nuorten liikuntaan ja siinä koululiikunnan osuuteen. Koululiikunnan osuudestaan on käyty paljon keskustelua viime aikoina, ja aivan kuten arvoisa puhemieskin varmasti hyvin tietää, koululiikunnan asema ei ole ollut kovin ruusuinen viime aikoina. Itsekään en voi väittää, että koululiikuntaa pitäisi pakollisena aineena olla aivan valtavasti. Mutta se seikka huolestuttaa aika lailla, että aktiiviset nuoret harrastavat liikuntaansa tänä päivänä urheiluseuroissa eivätkä enää ota koulussa vapaaehtoisia liikuntatunteja. Näin ollen liikunnasta helposti muodostuu kouluissa aivan väliaine, johon eivät ota osaa liikunnasta erityisesti kiinnostuneet eivätkä myöskään ne, joille se olisi kaikkein tärkeintä, eli liikunnasta täysin syrjäytyneet.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös erityisryhmien liikuntaan ja ottaa kantaa siihen, kuinka paljon varoja erityisryhmien pitäisi saada Veikkauksen voittovaroista liikunnan järjestämiseen. Todetaan, että summan pitäisi olla liikunnalle osoitetuista varoista 5 prosenttia. Tähän suuntaan on joka vuosi edetty, ja voin valtion liikuntaneuvoston puheenjohtajana sanoa, että erityisryhmiä on näinä ankeina aikoina kohdeltu ehkä kaikkein hellimmin ja heidän markkansa ovat olleet pikemminkin nousussa kuin laskussa.

Lopuksi valiokunta aivan ponnen muodossa edellyttää, että hallitus antaa liikuntapoliittisen selonteon eduskunnalle kuluvan vaalikauden aikana. Se on varmasti hyvä asia, mutta sitä kautta pääsen oikeastaan siihen teemaan, miksi alun perin puheenvuoron oikeastaan pyysin. Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Itälä erinomaisen hyvin esitteli asiansa ja esitti laimeaa kritiikkiä siitä, ovatko tämän tyyppiset kertomukset hallituksen toimenpiteistä ylipäättänsä tarpeellisia.

Tämä kertomus on vuodelta 95. Viime syksynä käsiteltiin kertomusta vuodelta 94 ja sen yhteydessä valtiovarainvaliokunta ja sen sivistysjaosto esittivät myös erään liikuntaan liittyvän asian: Liikunta-alan koulutus olisi pitänyt valtiovarainvaliokunnan sivistysjaoston mielestä siirtää budjettivaroista rahoitettavaksi, kun se nyt rahoitetaan Veikkauksen voittovaroista. Tämä hyvä esitys on valtiovarainvaliokunnassa hyväksytty moneen kertaan, mutta mitään ei ole tapahtunut.

Näin ollen tietysti herää kysymys, onko syytä vielä uudestaan esittää tällaisia mietintöjä, joissa uudelleen edellytetään asioita, jos kuitenkaan mitään ei tapahdu. Helposti tulee mieleen, että virkamiehet ministeriöissä eivät toimi eduskunnan antamien ohjeiden mukaisesti, mutta useat näistä meidän edellytyksistämme ja päätöksistämme ovat sellaisia, että ne viime kädessä täällä salissa ratkaistaan. Muun muassa siitä on hyvä esimerkki valtiovarainvaliokunnan päätös liikunta-alan koulutuksen siirtämisestä budjettivaroihin. Siitä on tehty konkreettinen ehdotus aikoinaan. Se ei mennyt läpi. Kuitenkin edellisen hallituksen kertomuksen yhteydessä eduskunta yksimielisesti edellytti, että näin tulisi toimia.

Tämä tietysti antaa erittäin merkillisen kuvan koko kertomuksesta, ja mielelläni kuulin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan mielipitteen siitä, ovatko tämän tyyppiset kertomukset lainkaan nykymuodossa tarpeellisia. Itse suhtaudun aika skeptisesti, koska sivistysvaliokunnan osalta on käytetty erittäin paljon asiantuntijoita, erittäin paljon aikaa, annettu erittäin hyvä lausunto. Jospa mitään ei edelleenkaan tapahdu? Olen antanut itselleni kertoa, että ei ole suinkaan varmaa, että hallitus antaisi liikuntapoliittisen selonteon vielä tämän vaalikauden aikana, varsinkin kun liikuntalakia ollaan juuri uudistamassa ja sen yhteydessä varmasti eduskunnassakin syntyy vilkas keskustelu.

Toinen asia, josta varmasti myös liikunnan osalta syntyy vilkas keskustelu ja joka liittyy niin tähän lausuntoon kuin edelliseenkin lausuntoon, on arpajaislain uudistus, jonka yhteydessä olisi tarkoitus tarkastella Veikkauksen voittovaroja ja niitä jakosuhteita, miten Veikkauksesta tuleva tuotto jaetaan.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rauramon kysymys on toki varsin aiheellinen. Tämän kertomuksen yhteydessä pitäisi käsitellä hallituksen ja eduskunnan välisen suhteen toimivuutta, ja kuten nyt näh-

dään, hallituksen ja eduskunnan keskustelu ei ole kovin vilkasta. Ei ole todennäköisesti yhtään ministeriäkään enää paikalla. (Ed. Aittoniemi: Tulevia on!) — Se on totta, mutta se auta, kun puhutaan menneistä toimenpiteistä, vaan pitäisi olla niitä ministereitä, jotka ovat olleet asioista vastaamassa. — Toivoisi tietysti, että tämän kertomuksen painoarvoa lisätään. Täytyy pohtia, miten se tapahtuisi.

Niin kuin totesin jo, nyt oli kuitenkin parempi tulos kuin aikaisemmin. Kun täysistunto pyysi lausunnot ja kun ne tulivat, pieni parannus on tapahtunut. Tämä keskustelu osoittaa, että vielä ollaan kaukana siitä, mitä ed. Rauramo hakee, ja siihen olisi syytä saada muutos.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Perustuslakivaliokunta ja muut valiokunnat ovat toki tehneet erittäin hyvää työtä käsitellessään hallituksen kertomusta vuodelta 1995. Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja totesi lausuntonenettelyn, kun täysistunto velvoitti valiokuntia käsittelemään asian ja antamaan lausuntonsa, ja piti järjestelyä onnistuneena. Olen siitä samaa mieltä, että valiokunnat ovat toimineet asiassa erittäin hyvin ja aktiivisesti.

Varsin vähälle huomiolle on kuitenkin jäänyt se seikka, johon ed. Rauramokin puheenvuoronsa lopussa kiinnitti huomiota, eli miten hallitus on onnistunut lausuntojen huomioon ottamisessa ja toteuttamisessa. Ponnet, joista oikeastaan näissä lausumissa on kyse ja eduskunnan vastauksessa, eivät ole mitään hetken mieltäjohteesta syntyneitä lausahduksia, vaan yleensä hyvin tarkkaan mietittyjä yksityiskohtia, laajempiakin asioita, joita ei mietintöihin ja eduskunnan vastauksiin kovin heppoisin perustein oteta mukaan. Hyvin usein on kyse asioista ja epäkohdista, jotka ovat tulleet ilmi laajoissa asiantuntijakuulemisissa useina vuosinakin toistuneissa tilanteissa mutta joita ei aina kyseessä olevassa lainsäädäntöhankkeessa ole ollut tarpeen tai paikallaan toteuttaa.

Olen erittäin huolestunut siitä, että näistä vastauksista käy ilmi, että hallitus ei suhtaudu eduskunnan lausumiin asian vaatimalla vakavuudella. Hyvin useinhan on jo täysistuntokäsittelyssä kuultu ministereiden ilmoittavan, että lausukaa, mitä lausutte, heitä ei kiinnosta. Sen vuoksi myös vastaukset ovat monesti olleet hyvin epämääräisiä hallituksen kertomuksissa.

Eduskunta säati viime vuoden lopulla lakialoitteen pohjalta lain läänikohtaisesta viehekor-

tista, vapaa-ajan kalastajien mahdollisuuksien parantamisesta. Eduskunta on lausunut tästä muun muassa vuonna 93, ja tätä kohtaa käsiteltiin maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnon ja hallituksen vuoden 95 kertomukseen. Lausunnossa todetaan, että lausuma, jonka eduskunta on aikoinaan oikeassa järjestyksessä antanut, ei anna aihetta toimenpiteisiin eikä ole enää ajankohtainen, koska asia on hoidettu lakialoitteen pohjalta.

Toisaalta silloin, kun lakialoitetta eduskunnassa käsiteltiin, muun muassa pääministeri oli todennut, että eduskunta on lainsäädäntöelin eikä valmisteluelin, ja esitti hyvin paljon kritiikkiä siitä, että lainsäädäntöä lähdetään tekemään huonon lakialoitteen valmistelun pohjalta. Mutta eduskunnan keinot ovat aika vähissä, ellei ponsi- ja lausumamenettelykään toimi, ja siltä nyt näyttää. Nimittäin ponsien, lausumien tai toivomusten, miten niitä halutaankaan kutsua, tarkoitus on toimia nimenomaan valmisteluimpulssina lainsäädännön kehittämiseksi.

Lausumilla ei nykyisellään ole minkäänlaista juridista merkitystä, mutta mielestäni perustuslakivaliokunnan tulisi jatkossa myös keskittyä pohtimaan, miten näiden statusta voitaisiin nostaa korkeammalle tasolle ja luoda näille jonkin näköistä velvoittavuutta myös hallituksen suuntaan. Ihan hyviä esimerkkejä viime vuoden lopun tapahtumista oli se, että eduskunta on kirjannut tämän vuoden budjetin mietintöön ponnin, jossa todetaan, että väylämaksuja Saimaalla ei tule korottaa vuonna 97, mutta kuitenkin ennen vuodenvaihdetta jo liikenneministeriö — noin viikko eduskunnan päätöksestä — korotti väylämaksuja Saimaallakin. Oikeuskansleri on todennut, että ponsilla ei ole minkäänlaista juridista merkitystä ja ministeriö voi hyvin toimia näin. Eli ehkä näille pitäisi jonkinlainen juridinen merkitys luoda.

On aika valitettavaa, jos ainoa keino eduskunnalla vaikuttaa lainsäädäntöön, ohjata hallituksen ja ministereiden työtä on esittää epäluottamuslauseita. Ne ovat turhan järeitä aseita silloin, kun on kyse asioista, jotka voidaan hyvin viedä eteenpäin normaalia tietä ja joilla on laaja poliittinen tuki takanaan.

Olen samaa mieltä kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, että on hyvin valitettavaa, että tämän hallituksen kertomuksen käsittely eduskunnassa ei saa osakseen sitä huomiota ja vakavuutta, mikä sen kuuluisi saada. Tämän pitäisi todellakin olla keskustelua ja debattia siitä, kuinka hallitus on onnistunut toiminnassaan. Ei

ainoa keino käydä debattia voi olla välikysymysäänestykset ja välikysymyksen liittyvät keskustelut. Mielestäni täällä tulisi olla ministereiden paikalla keskustelemassa näistä asioista ja vastaamassa niihin kysymyksiin, joita hallituksen esittämät toimenpiteet tai toimimatta jättämiset ovat aiheuttaneet.

Eduskunta on tehostanut nyt omaa tapansa käsitellä hallituksen vuosittaista kertomusta. Mielestäni nyt on valtioneuvoston vuoro tehostaa tapansa käsitellä tätä kertomusta.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan ja hallituksen välillä tietysti vallitsee aina tietynlainen jännite, ja tässä voimatasapainon etsinnässä meidän kaikkien tietysti täytyy pitää eduskunnan puolta. Mutta sen verran haluaisin kuitenkin täydentää ed. Karhusen äskeitä puheenvuoroa, että eduskunta voi jonkin verran mennä itseensä, kun se miettii, miksi sen lausumille kenties ei anneta sitä arvoa kuin me kaikki toivoisimme. Joskus tuntuu, että valiokunnat itse inflatoivat lausumien merkitystä tekemällä siitä asiasta kuin asiasta, tai sitten niillä ei niinkään haluta kiinnittää huomiota olemassa olevaan ongelmaan kuin peittää valiokunnan sisällä vallitsevaa erimielisyyttä ja todeta, että kuitataan tämä nyt lausumalla jotakin tästä asiasta. Silloin tietysti ei voida kauhean paljon syyttää hallitusta tästä asiasta, vaikka olenkin samaa mieltä ed. Karhusen kanssa, että eduskunnan täytyy myös pitää puolensa silloin, kun se tosissaan jotakin lausuu.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Puutun lyhyesti keskusteluun elintarvikehuollosta ja elintarvikkeiden valvonnasta. Täällä talousvaliokunnan puheenjohtaja ed. Hämäläinen esitteli tältä osin asian erittäin hyvin, mistä kiitos hänelle. Hänen selostuksensa kuvasi hyvin kattavasti talousvaliokunnassa käytyjä keskusteluja. Itse asiassa minulla ei ole tähän juuri mitään lisättävää mutta haluan painottaa yhtä asiaa.

Euroopan unioni on muuttanut elintarviketarkastuksen luonnetta ja tarvetta niin Suomessa kuin kaikkialla muissakin jäsenmaissa. Koska markkinat ovat yhteiset ja tarkastus harmonisoituu kaikissa jäsenvaltioissa, jäsenmaiden tulee voida luottaa toistensa tarkastusjärjestelmiin. Muutoin meininki ontuu.

Puheenjohtaja Hämäläinen jo korosti Suomen ongelmaa, jossa meidän tarkastustoimintamme jakaantuu useille ministeriöille. Aivan samaan asiaan kiinnitti ed. Haatainen huomiota. Tässä

suhteessa tarvitaan, kuten puheenjohtaja Hämäläinen toi esille, hallitukselta uusia esityksiä koko skaalan osalta alkaen keskushallinnosta, ministeriöstä paikallishallintoon. Se, mille ministeriölle valvonnan johto ja hallinnointi kuuluu, on ongelmallista. Maa- ja metsätalousministeriö operoi alkutuotannon puolella, KTM lähinnä välityksen ja kaupan puolella, ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö tarkastaa niitä purkkeja siellä lopputuotteen puolella.

Kun muistetaan, minkälainen luonne unionilla on, se ehkä auttaa meitä ymmärtämään, mitkä toimenpiteet meidän tulee tehdä. Unionihan on pääsääntöisesti maa- ja aluepoliittinen maatalousjärjestö. Sen budjetista kaksi kolmasosaa on maatalouspolitiikkaa ja aluepolitiikkaa. Seurustelukumppanit, vastakumppanit elintarviketarkastuksessa ovat epäilemättä alkutuotannon puolella. Minulle kyllä henkilökohtaisesti sopii hyvin, että meillä tarkastuksen johto olisi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön puolella, mutta koska unionissa se on alkutuotannon puolella, maatalousihmisten sektorilla, tuntuisi aika luontevalta, että meilläkin tarkastuksen johto ja päävastuu siirrettäisiin kokonaisuudessaan maa- ja metsätalousministeriön puolelle. Järjestettäköön sinne sitten jokin erityinen terveystieteiden osasto tms. Nähdäkseni unioni ja sen luonne sanelevat varsin pitkälle, miten meidänkin täytyy tehdä.

Joka tapauksessa haluan korostaa sitä, että valvonnan tulee lähteä alkutuotannosta. Jos alkutuotannosta saadaan terveet, puhtaat raaka-aineet, niin niiden kanssa päästään myös puhtaisiin lopputuotteisiin.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan puheenjohtaja otti hyvin tärkeän asian esille. Kun puhumme terveydestä, kansankunnan terveydestä ja epidemioiksi ympäri maailmaa nousseista bakteeri-infektioista, prioni-infektioista, jotka jälkimmäiset koskevat lähinnä eläinkuntaa, mutta Creutzfeldt-Jakobin syndrooma eli bse-taudin mahdollinen ihmisen muoto koskee tietysti myös ihmistä, samalla puhumme myös lääkkeiden käytöstä, antibioottien käytöstä, siis siitä syystä, minkä vuoksi tällaisia bakteerikantoja on yleensä päässyt syntymään. Silloin tulemme siihen tosiasiaan, että ne johtuvat hyvin usein rehusta, rehuun sisällytetyistä antibiooteista, joita etenkin EU-alueella syötetään lihakarjalle. Silloin syntyy mutaatiokehityksen tuloksena erittäin pitkälle antibioottiresistenttejä kantoja, niin kuin mainitut E. coli

-kannat, joihinka ei sitten, kun ne ovat siirtyneet ihmiseen, myöskään löydy enää lääketieteellistä apua tehohoidossakaan. Tulee mieleen Skotlanin kuolemat, mihin ed. Haatainen viittasi. Tämä on EU-maatalouskysymys, tämä on Suomen maatalouspolitiikan kysymys, tämä on laajemmin kuluttajakysymys ja hyvin pitkälle myös eettinen kysymys.

Tähän liittyy myös hormonien käyttö. Olemme kuulleet, että Wto on kääntämässä päätöksen siihen suuntaan, että EU:n tulee hyväksyä Yhdysvaltain hormonilihan tuotanto. Nämä ovat kaikki tätä samaa kysymysasettelua. Tähän liittyy geeniteknologia, geneettisesti manipuloidun tuotekartan kaikki ongelmat. Siihen liittyy hyvin paljon eettisiä kysymyksiä. Olemme tässä ikään kuin koko Eurooppaa koskevassa kysymyksessä, joka keskusteluttaa myös tietysti meitä.

Siinä mielessä on hyvin hankalaa, että sitä dialogia, mitä eduskunta on halunnut kehittää valtioneuvoston kanssa, ei ole. Meillä on torstaiset kyselytunnit, meillä on valtioneuvoston kyselytunti, suullisen kyselytunnin lisäksi televisoidut kyselytunnit, mutta ei debattia nyt valtioneuvoston kanssa, mikä on todellakin puute, mihin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajakin viittasi.

Ympäristövaliokunta on käynyt läpi omalta osaltaan lausunnon ja toimittanut sen perustuslakivaliokunnalle. Siinä on haluttu painottaa ympäristövahinkojen toissijaisten korvaamis-, vakuutus- ja rahastojärjestelmien puutteellisuutta. Tämä on nostettu esiin tässä — sinänsä muiden valiokuntien lausuntoihin verrattuna kohtalaisen kapeassa — lausunnossa.

Eräaseen asiaan puutun vielä, arvoisa puhemies, tässä kohdin. Nimittäin maa-aineslakia käsiteltiin tässä talossa tämän vuoden alussa. Ympäristövaliokunnan lausunto hallituksen kertomuksesta viittaa siihen, että vuodelta 82 peräisin oleva lausuma, jossa jo tuolloin eduskunta edellytti turpeen roolin selvittämistä maa-aineslaissa, olisi ikään kuin toteutettu. Näin kuitenkin loppujen lopuksi ei käynyt ympäristövaliokunnan käsittelyssä, kun käsitelimme maa-aineslain, eli turvelainsäädännön tarpeellisuus on edelleenkin selvítettävä. Jälleen kerran, nyt vain vuosiluvulla 97, eduskunta lausuu, että turpeen asema olisi mitä pikimmin selvítettävä — esimerkki liittyen kritiikkiin, mitä täällä on tuotu esiin näiden lausumien painoarvosta. Turpeen osalta 15 vuotta täällä on ollut tämä toivomus ja lausuma, ja edelleenkin, mutta vain vuosiluvulla 97.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Haluan kiinnittää huomiota pariin asiaan, joista ensimmäinen sisältyy käsiteltävän asian asiakirjavihkossa olevaan lakivaliokunnan lausuntoon.

Jo vuonna 93 eduskunta on todennut, että syyttömästi syytetyn — tai oikeammin voidaan sanoa: syytteestä vapautetun — oikeudenkäyntikulujen korvaus valtion taholta pitäisi saattaa kuntoon. Asia on kyllä ihan perusteltu. Minä en henkilökohtaisesti ylipistele sillä, että olisin koskaan ajanut tätä puolta asiasta kovinkaan innokkaasti. Etupäässä olen kiinnittänyt huomiota rikoksen uhrin kärsimyksiin ja vahinkoihin ja niiden korvaamiseen, mutta kieltämättä tämänkin asia on perusteltu. Jos henkilö on syytteessä, kukaan ei välttämättä aina tiedä, onko hän syyttömästi vai ei, mutta joka tapauksessa näin on nähtävä, että jos hänet syytteestä vapautetaan, hänen kulunsa myös korvataan.

Tästä on nyt aikaa jo neljä vuotta, ja asialle ei ole mitään tapahtunut, vaikka eduskunta silloin edellytti asiassa toimenpiteitä. Nyt, vaikka asia on kesken lakivaliokunnassa, voi todeta, että siellä erään asian yhteydessä, nimenomaan rikosasiain oikeudenkäyntiuudistusta koskevan asian yhteydessä, asia on tullut jälleen esille. Näyttää olevan niin, että poliittista tahtoa on eduskunnassa ja tässä tapauksessa vielä tietysti valiokunnassa ja myös oikeusministeriössä asian kuntoon saattamiseksi. Mutta nyt, kas kummaa, asia näyttää tietyllä tavalla kaatuvan tai ainakin ajallisesti vuodeksi pariksi tyssäntyvän sillä perusteella, että meillä ei yhteiskunnassa ole varoja tämän tärkeän asian hoitamiseksi.

Se paljonko syytteestä vapautetun kulujen korvaaminen valtiolle maksaisi vuodessa, on 10—20 miljoonaa markkaa. Tulee vain mieleen, että kyllä tässä tapauksessa varallisuuspuolta ja sitä, ettei tähän ole varoja, käytetään tietynlaisena keppihevosenä asian siirtämiseksi eteenpäin. Niin kuin totesin, ministeriö ei vastusta asiaa, sanoo, että hyvä ajatus. Mutta mistä rahat, sanoo toinen ministeriö eli valtiovarainministeriö. Asiassa on, niin kuin sanottu, hyvin teennäinen maku. Toivottavasti asia tulee kuitenkin poliittisella tahdolla kuntoon, koska eduskunta on vuonna 93 niin edellyttänyt. Se on sillä tavalla, että kun tämä talo sanoo jotakin, niin täytyy sitten myöskin kuunnella ministeriössä näitä asioita.

Rouva puhemies! Ihan toinen asia, vaikka sitä ei mainita kertomuksessa, kuitenkin liittyy eduskunnan ja hallituksen suhteisiin. Minulla on ollut sellainen käsitys, että ministeriöt — siis valtio-

neuvosto — pitävät valvontavaltaa keskusvirastojen suuntaan, toisin sanoen valvovat, että ne tekevät tehtävänsä sillä tavalla kuin kuuluu.

Esimerkiksi Tielaitoksen osalta valvontavastuu ja valvontaoikeudet ovat liikenneministeriöllä. Eduskunta myöntää rahat liikenneministeriön momentille Tielaitoksen käyttöön, ja niillä laitos ylläpitää maan tiestöä. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että liikenneministeriöllä ei olekaan valtaa millään tavalla arvostella tai ohjata Tielaitoksen toimintoja. Tämä on käynyt ilmi kahdesta kirjallisesta kysymyksestä, jotka olen tehnyt ja joihin ministeri Aura on vastannut.

Alkulähtökohta oli se, että Hämeessä erään yleisen tien varrella asuvat valittivat Tielaitoksella siitä, että tietä ei talvella pidetä kunnossa, niin kuin kuuluu. Saivat hylkäävän vastauksen, tulivat tänne, ja tehtiin ministeriölle kysely asiasta. Ministeri tietenkin allekirjoitti omanaan sen vastauksen, joka tuli kyseisestä Tielaitoksen tiepiiristä, niin kuin aina yleensä tehdään: Kun tehdään kirjallinen kysymys, kyseinen ministeriö lähettää sen vastattavaksi siihen instituutioon, jonka epäillään tehneen virheen, ja ministeri sitten allekirjoittaa tämän tekstin omanaan luottaen kovasti virkamiehiin. Se on tietysti virheellistä, mutta näinhän se tulee varmaan jatkossakin tapahtumaan.

Nyt ministeriö on kahdessa vastauksessaan antanut selkeästi ymmärtää, että ei liikenneministeriöllä ole mitään valvontavaltaa toiminnallisesti Tielaitoksen suuntaan, vaan pelkästään hallinnollisesti. Tämä on ministeri Auran vastauksesta nähtävissä. Minä hiukan ihmettelen, kuka Tielaitosta sitten valvoo, jos se ei ole liikenneministeriö. Eduskunta myöntää määrärahat liikenneministeriön kautta Tielaitokselle toimintojen ylläpitämiseen. Mutta kuka valvoo sitä? Kuka pystyy sanomaan Tielaitokselle, jos se jättää suomalaiset tiet vallan auraamatta ja hoitamatta, jos nyt mennään tällaiseen karrikoituun esimerkkiin? Ministeri Auran ja liikenneministeriön mielestä ei valvo kukaan, koska liikenneministeriöllä ei valtaa ole. Minä olen, rouva puhemies, hyvin hämmentynyt. Kuka valvoo Tielaitosta, jos se laiminlyö tehtävänsä, jos valvoja ei ole liikenneministeriö?

Minä olen nyt tehnyt kolmannen kirjallisen kysymyksen, jolla kansanedustajana kysyn sitä, kuka on se, joka pystyy nostamaan sormensa Tielaitokselle ja valvomaan sen tehtäviä, jos se ei ole liikenneministeriö, kuka se on Suomessa. On mielenkiintoista nähdä, mitä ministeri Aura tähän asiaan vastaa.

Rouva puhemies! Pyydän anteeksi, että asiaa ei ollut kertomuksessa, mutta kysymys on vaurinkäytöstä. Me täällä myönnämme varat. Liikenneministeriön kautta ne kulkeutuvat Tielaitoksen momentille, ja meidän pitää täällä myös tietää, kuka valvoo Tielaitoksen asioita, jos niitä ei valvo liikenneministeriö.

Ed. J ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Aluksi haluan todeta, että niiltä osin kuin ed. Rauramo aiemmin puhui liikuntarahojen vähyydestä ja liikuntatuntien merkityksestä olen kyllä ed. Rauramon kanssa näistä asioista samaa mieltä ja voin allekirjoittaa sen, mitä hän puheessaan totesi.

Arvoisa puhemies! Ajattelin muutamalla sanalla kosketella kahta kertomuksessa mainittua asiaa: ensinnäkin aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamista, johon jo ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota. Se on asia, joka on ollut istuntosalissa useasti esillä, ja muun muassa ed. M. Pohjola ja monet muut meistä olemme kiinnittäneet huomiota siihen, että täysin aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulut tulisi korvata valtion varoista. On aivan oikein, että eduskunnan lakivaliokunta on sitä mieltä, että hallitusta täytyy tässä asiassa edelleen patistella. Mutta toivon ja uskon, että lakivaliokunta, kun tämä asia on siellä esillä, tähän asiaan jo tuo muutosta niin, että eduskunta voi omalta osaltaan päättää, että henkilön, jota on aiheettomasti syytetty, oikeudenkäyntikulut korvattaisiin kokonaisuudessaan tulevaisuudessa valtion varoista.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, mihinkä lakivaliokunta kiinnittää huomiota, on aivan yhtä tärkeä: vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvausasia. Meillä on vuoden 93 jälkeen tullut pääsäännöksi se, että riita-asian hävinnyt osapuoli korvaa vastapuolen oikeudenkäyntikulut täysimääräisesti. Tämä on asianosaiselle taloudellinen riski, jota oikeusturvavakuutus tai maksuton oikeudenkäyntikään ei kata.

Tätä 93 tapahtunutta uudistusta, jonka eduskunta aikoinaan muistaakseni yksimielisesti hyväksyi, on nyt aihetta arvostella, kun tästä on kokemusta ja asiasta on tehty tutkimuksia ja selvityksiä. Nämä kyllä aivan yksiviivaisesti ja yksisuuntaisesti osoittavat, että oikeudenkäyntikulut, jotka koostuvat suoritemaksuista ja asianajopalkkioista, alkavat olla tänä päivänä monta kertaa tavalliselle ihmiselle este oikeudenkäynnin aloittamiselle.

On aivan oikein, että valiokunta kiinnittää

tähän asiaan huomiota ja mainitsee muun muassa sen, että eduskunnan oikeusasiamies on tähän asiaan myös kiinnittänyt huomiota. Oikeusasiamiehän on todennut, että hän alkaa olla vaihtoehtoinen oikeuskeino ja oikeusasiamiehen kansliasta on tullut köyhien käräjäpaikka. Näin ei toki pitäisi olla, vaan oikeudenkäynnin pitäisi lainkin mukaan olla varmaa, nopeaa ja halpaa kaikille kansalaisille. Tässä asiassa on kyllä lainsäädännössä muutoksen paikka.

Oikeudenkäyntikulut nousevat hyvin suuriksi ja ovat ylivoimaisia varmasti silloin, jos tavallisen ihmisen vastapuolena on voimavaroiltaan ylivoimainen suuryritys, viranomainen, liikelaitos tai julkisyhteisö ja kansalainen häviää oikeusjutun. Hän joutuu silloin korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut, ja ne voivat olla useita kymmeniätuhansia markkoja. Minusta on kyllä aiheellista kysyä, onko nimenomaan tällaisissa tapauksissa Suomen menettely Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukainen: kaikilla ihmisillä pitäisi olla varaa halpaan ja nopeaan oikeudenkäyntiin.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin talousvaliokunnan lausunnosta ilmenee, talousvaliokunta käsitteli hallituksen kertomusta erittäin perusteellisesti ja ottaan myös hyvin monipuolisesti ja asiantuntevasti huomioon Tarkastusviraston huomautukset. Talousvaliokunnan puheenjohtaja äsken toi jo esille tämän elintarvikevalvontaproblematiikan, ja haluan tähdentää vielä omasta puolestani paria asiaa, koska asia on todella tärkeä. Olisinkin toivonut, rouva puhemies, että näin tärkeän asian käsitteilyn yhteydessä meillä olisi ollut hallituksen jäseniä tai mielellään tietysti koko hallitus paikalla. Katson, että hallituksen kertomuksen käsittely ei ole käytännössä sitä, mitä sen tulisi olla, jos yhtäkään ministeriä ei ole paikalla kuuntelemassa eduskunnan palautetta.

Jotta asiat eivät jäisi vain tämän kertomuksen ja lausuntojen sisälle, haluaisin tuoda esille ja tähdentää vielä elintarvikevalvonnan ongelmia ja sitä, kuten täällä on jo todettu, että kunnissa on edelleen hyvin suurta erilaisuutta. Myös näen, että elintarvikevalvonnan kriteerit, jotka tässä valtakunnassa ovat olemassa, ovat epäselviä, ja jos niitä on, ne ovat laadultaan heikkoja.

Tästä syystä Tarkastusvirasto toi esiin omissa lausunnoissaan, omissa raporteissaan, sen, että Suomeen tulisi saada valvontaohjelma, ja tämän valtakunnallisen valvontaohjelman puuttumista Tarkastusvirasto piti hyvin suurena ohjauksen

puutteena. Tuon sen tässä siinä mielessä esiin, että tähän tartuttaisiin ja hallitus ryhtyessään toimenpiteisiin, niin kuin uskon, tämän palautteen perusteella lähtisi laatimaan kiireellisesti tällaista valvontaohjelmaa. Siinä voitaisiin ja siinä tulisi määritellä eri hallinnonalojen vastuun sisältö ja se, kuka lopullisesti koordinoi valvontaproblematiikan. Niin kuin tässä kävi esille, vastuunkannon hajanaisuus ja määrittelemättömyys on tässä hyvin suuri ongelma.

Samalla haluaisin tuoda myös esiin sen, että valtion viranomaisilta tällä hetkellä, niin kuin talousvaliokunnan mietinnössä todetaan, puuttuvat ohjauskeinot. Minusta tämä on sillä tavalla tärkeä asia, että soisin hallituksen ottavan tästä onkeensa siinä mielessä, että meillä tänä päivänä keskustellaan hyvin paljon siitä, onko valtiolla oikeutta ohjata, onko valtiolla oikeutta puuttua vai päättävätkö kaikki kunnat ja muut eri tahot itse asioistaan. Tässä tärkeässä elintarvikevalvontakysymyksessä yksituumaisesti todettiin, että valtion viranomaisilla tulisi olla suoranaiset ohjauskeinot, joilla se voisi puuttua havaittuihin epäkohtiin. Nyt niitä keinoja ei ole, ja nämä pitäisi myös määritellä valtakunnallisessa ohjelmassa.

Rouva puhemies! Toinen asia, jonka haluan tuoda esille, on Tullilaboratorion asema. Nythän Tullilaboratorio suorittaa valvontaa maahan-tuojien varastoissa olevien elintarvikkeiden markkinavalvontana. Havaitsimme lausuntojen perusteella ja asiantuntijoita kuullessamme sen, että Tullilaboratorion näytteidenotto on vähentynyt käytännössä. Tällä hetkellä sitä tarvittaisiin, mutta sitä vähentymistä on. Eräs syy on se, että Tullilaboratorion asema on edelleen epäselvä ja aivan ilmiselvästi vireillä olevat valtiovallan hankkeet, säädöshankkeet, jotka kaventaisivat Tullilaboratorion mahdollisuutta tutkia näytteitä sisämarkkinatuonnissa, ovat vaikuttaneet toiminnan heikkenemiseen tai vähentymiseen.

Korostaisin sitä, johon valiokunta viittaa omassa kannanotossaan, että Tullilaboratorion asiantuntemusta tarvitaan edelleen eivätkä min-käänlaiset EU-säännökset sisämarkkinoiden valvonnan suorittamisesta ole sille valvonnalle esteenä. Tästä syystä toivoimme ja toivon, että Tullilaboratorion asema selkeytettäisiin pikaisesti ja sillä säilyisi edelleen tämä asema sisämarkkinoiden valvonnassa, koska muuta elintä meillä ei ole. Tullilaboratorio on todella hyväksi havaittu, ja ennen kaikkea epävarmuus tämän laboratorion asemasta tulee kyllä välittömästi poistaa.

Ed. Vuorensola: Arvoisa puhemies! Käytän lyhyesti puheenvuoron paikaltani ja toetan, että olen täysin samaa mieltä kuin edellä ed. Luhtanen juuri Tullilaboratorion asemasta. Jo pelkästään sen olemassaolo ja tutkintamahdollisuus välillisenä vaikutuksena on erittäin suuri ja merkittävä, ja siitä on syytä pitää kiinni.

Ennen muuta pyysin puheenvuoron ed. Tiusasen aikaisemmin käyttämän puheenvuoron takia, joka kosketteli maa-aineslakia. Hän totesi, että vuonna 1983 säädetyin maa-aineslain osalta on esitetty ja eduskunta päättänyt, että turpeen kohtelu on myös erikseen selvitettävä. Onhan vuodesta 1983 jo aikaa, ja asia on yhä vieläkin selvittämättä. Nyt kuitenkin tilanne on sikäli muuttunut, että ympäristöministeri on asettanut velvoitteeksi ympäristö- ja luonnonvarainneuvostolle ja sen luonnonvara- ja luonnonsuojelujaoistolle, että sen on tämän kevään aikana tehtävä esitys siitä, miten turpeen ottamisen sääntelyä jatkossa hoidetaan. Näin ollen esitys on tulossa, ja kun satun olemaan tuon jaoston puheenjohtaja, niin juuri tänään tein siitä esitysluonnosta ja olen hyvin toiveikas siitä, että se tämän kevään aikana ainakin ympäristöministeriölle tullaan antamaan.

Siinähän lähtökohtana tulee olemaan oikeastaan kolme mahdollisuutta: Turve sisällytetään maa-aineslakiin. Toinen mahdollisuus on se, että tehdään erillinen turvalaki. Kolmas vaihtoehto on, että sisällytetään turve uuteen ympäristönsuojelulakiin, jossa vesilaki ja ympäristölupalaki yhdistetään yva-lain hengessä. Luulen, että kolmas, viimeksi mainittu, saattaa olla — ennakoimatta asiaa sen kummemmin — todennäköinen vaihtoehto. Tätä kautta päästään monesta sellaisesta ongelmasta ja käytännön haitasta, joita vuosien varrella on kuitenkin ilmennyt.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäki ja ed. Aittoniemi käsittelivät niin sanotusti syyttömästi syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamista ja ylipäättänsä oikeudenkäyntikuluja. Nythän tilanne on se, että kun hallitus ei ole ryhtynyt niihin toimenpiteisiin, joita eduskunta aikanaan edellytti, on lakivaliokunta ryhtynyt asianmukaisesti toimenpiteisiin yksityisten kansanedustajien tekemien aloitteiden pohjalta. Tämä ns. syyttömästi syytetyn problematiikka on tarkoitus ratkaista valiokunnassa kuitenkin niin, että jos fiskaaliset syyt ovat esteenä, voimaantulo mahdollisesti tapahtuisi vasta 1.1.1999.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen, siitä on myös olemassa lakiehdotus. Oikeusministeriöstä olemme saaneet kuulla, että tämä epäkohta on myös siellä nähty ja eduskunta saanee melko pian muutosesityksen tältä osin. Viitataan tässä yhteydessä hallintolainkäyttöön, jossa menetelmä on tällä hetkellä paljon joustavampi ja jossa tuomioistuinten harkintavalta on paljon suurempi. Sikäli kuin muistan, hallintolain käyttölain 74 § on melko jouhevasti tämän asian järjestellyt, ja samaa periaatetta voitaisiin soveltaa riitaoikeudenkäyntipuolella.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluaisin kommentoida sivistysvaliokunnan kannanottoa liikunta-asioista siinä suhteessa, että kun en ole itse sivistysvaliokunnan jäsen, suurella tyydytyksellä luin, että sivistysvaliokunta on ottanut tämän tyyppisen tahdonilmaisun liikunnasta.

Mutta haluaisin korostaa sitä seikkaa, että asia, josta vallitsee varmasti vielä suurempi yksimielisyys tässä salissa, on syyttömän oikeudenkäyntikulut ja siihen liittyvät asiat. Kun kuitenkin ainakin vielä eduskunnalle kuuluu budjetin päättäntävalta, luulisi, että tämä asia on hoidettavissa, koska tämä on vuonna 1993 lähtenyt liikkeelle. Nykyinen oppositio oli silloin hallitusvastuussa, enkä usko, että nykyisistä hallituspuolueiden riveistäkään kovin paljon tälle asialle vastustajia löytyy. Tällaisen asian pitäisi täällä välittämättä edetä.

Jäin jonkin verran hämmästelemään — en tiedä, ymmärsinkö oikein — kun ed. Hämäläinen totesi, että ainakin sellaiset eduskunnan tahdonilmaisut pitäisi ottaa vakavasti, joissa eduskunta on ollut tosissaan. Tämä tietysti herätti miettimään sitä, ollaanko aina valiokunnissa ja jaostoissa tosissaan, kun esitetään ponnen muodossa joitakin päätöksiä. Jos ei olla tosissaan, kyllä minä näkisin sen hyvänä, että luovuttaisiin ponista niiltä osin. Niissä ponsissa, joissa ollaan tosissaan, ollaan tosissaan koko valiokunnan ja jaostojen nimissä. Me kaikki tiedämme, että ministerit käyvät aika ajoin jyräämässä valiokuntia, mutta jos eduskunnan tahto on jokin, pidetään siitä eduskunnan tahdosta kiinni.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Edustajat Jäätteenmäki ja M. Pohjola ottivat hyvin aiheellisesti esille syyttömästi syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamisen, samalla tavalla kuin he sivusivat myös syytetyn julkista puolustamista.

Asia tosiaan on ollut lakivaliokunnassa esillä, eikä mitään varsinaista erimielisyyttä siellä minäkään ryhmän taholla ole. Siellä lähdetään siitä, että tämä pitää toteuttaa. Nyt on kyse vain siitä, että kun uudistus maksaa 15 miljoonaa markkaa, mistä otetaan nämä rahat, otetaanko ne maksutomasta oikeudenkäynnistä; otetaanko ne velkasaneerausmenettelystä, onko mahdollisesti siellä tullut sellainen tilanne jo, että nämä määrärahat voidaan jo sieltä ottaa. Mikäli se toteutetaan, myös on esitetty, että se tietää noin 80 henkilön irtisanomista oikeushallinnon palkkalistoilta, eli tämä on myös erittäin tärkeä ja vaikea asia, mikä meidän pitää toteuttaa.

Todettakoon nyt, että syyttömästi syytetyn kulujen korvaamista on käsitelty jo vuonna 64. Silloin se jäi ensimmäisen kerran menemättä läpi. Viimeksi kerran vuonna 89 eduskunta on tehnyt ponnen, että asia pitää tavalla tai toisella hoitaa kuntoon, mutta vielä ei ainakaan siihen ole pystytty.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. M. Pohjolan puheenvuoron johdosta haluaisin todeta, että olen erittäin iloinen, jos oikeusministeriöstä on tullut sellainen vastaus, että tähän oikeudenkäyntikuluasiaan ja korkeisiin oikeudenkäyntikuluihin kiinnitetään huomiota ja sieltä on tulossa muutosesitys. Omat tietoni perustan siihen, kun oikeusministeri Häkämies oli jokin aika sitten Aamu-tv:ssä, missä hän totesi, että valtionaloudelliset syyt johtavat siihen, että asiaan ei saada mitään muutosta. Minusta tähän voidaan kyllä saada muutosta, vaikka valtion varoja ei käytettäisikään, koska onhan oikeudessa harkintavalta. Oikeus voi katsoa, miltä osin vastapuolen oikeudenkäyntikulut on aina syytä korvata. Jossakin tapauksessa voidaan myös katsoa, ovatko vastapuolen oikeudenkäyntikulut kohtuulliset. Tämäkin vaatii lakimuutosta, ei niinkään valtionaloudellisia rahoja.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Laki-aloite, joka koskee ei syyttömästi syytetyn vaan syytteestä vapautetun korvauksia, on ed. Väistön tekemä ja julkisen puolustuksen osalta ed. M. Pohjolan tekemä. He ovat keränneet ainakin ed. M. Pohjola, jos oikein muistan, yli sata nimeä. On tietysti arvokasta, että tällaisia esityksiä eduskunnan taholta tulee.

Sen verran täytyy sanoa, kun ed. Karpio vähän kaunisteli, että saadaan hiukan ruutia eduskunnan istuntoon, että se, joka tätä asiaa täällä vastustaa, on kokoomus sekä ministeriensä voi-

malla että todennäköisesti koko ryhmänsä voimalla. Eli ei aiotakaan saada tätä asiaa eteenpäin. Nyt kuulimme ed. Karpion näkemyksen, että jos nämä rahat jostakin täytyy ottaa, otetaan ne velkasaneerausesta eli toisilta köyhiltä toisille köyhille. Se on kokoomuslainen tyyli tässä asiassa. Sen takia tämä oli hyvä sanoa, että ei jää asiasta väärää käsitystä. Kokoomus tässä asiassa tälläkin hetkellä hangoittelee koko ajan vastaan sekä ministereidensä että todennäköisesti myös ryhmänsä ja kansanedustajien taholta yleensä. Muut ovat valmiit asiaa viemään eteenpäin.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Ed. Aitto-niemelle nyt ensinnäkin se, että kun puhutaan velkasaneerausmenettelystä, siihen on muistaakseni valtio laittanut vuosittain rahaa noin 60—70 miljoonaa. Olen kuullut ja lukenut, että tarve ei olisi enää niin kova tänä päivänä kuin takavuosi-na. Ei kokoomus vastusta todellakaan aiheet-tomasti syytetyn kulujen korvaamista, mutta he-rätin kysymyksen siitä, miten tämä 15 miljoonaa otetaan oikeusministeriön raamista. Tähän ha-luan vastausta.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Ihan vain sen takia, jos ed. Aittoniemellä on kuullun ymmärtämisessä joitakin vaikeuksia, totean, että itse ilmoitin ehdottomasti kannattavani asiaa, jota edustajat Jääteenmäki, Aittoniemi ja M. Pohjola ainakin ovat täällä esittäneet. Tulkoon vain nyt pöytäkirjoihin selväksi, että itse olen tämän takana varmasti, oli ministeri Häkämies mitä mieltä tahansa.

Ed. P o l v i : Arvoisa rouva puhemies! Tähän mennessä on käyty aivan mielenkiintoinen ja ansiokas keskustelu hallituksen toimenpiteistä. Puheenvuoropyynnön sai aikaan oikeastaan tämä viimeinen keskustelu, jossa oli kysymys syyttömästi syytettyjen tai syytteestä vapautettujen, niin kuin ed. Aittoniemi asian ilmaisi, oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Minusta ne aloitteet, jotka ovat lakivaliokunnassa tällä hetkellä niin julkisen puolustuksen osalta kuin aiheet-tomasti syytettyjen oikeudenkäyntikulujen kor-vaamisen osaltakin, ovat perusteltuja. Toivon myös niiden etenevän.

Sattuu nimittäin olemaan niin, että huolimatta siitä, että ed. Aittoniemi puhuu pelkästään syytteestä vapautetuista, väitän yksiselitteisesti, että löytyy myös syyttömästi syytettyjä, jotka ovat joutuneet vastaamaan oikeudenkäyntiku-luistaan. Kerrottakoon esimerkkinä omalta osal-

tani kaksi vuotta kestänyt oikeudenkäynti, johon sinänsä ei ollut mitään perusteita ja jonka valtion virassa oleva syyttäjä nostaa huonoon tutkin-taan, puutteelliseen valmisteluun perustuen. Sen ratkaisun seurauksena tietenkin aiheutuu kohtalaisen paljon muuta vaikeutta kuin pelkästään oikeudenkäyntikulut, jotka on itse velvollinen korvaamaan. Sen oikeudenkäynnin asiakirja-ai-neisto kertoo selvästi sen, että myös syyttömästi syytettyjä löytyy tästä maasta. Siinä tapauksessa heitä oli muistaakseni 48 samassa oikeudenkäyn-nissä. Sen takia yhdyin kaikkiin niihin näkemyksiin, jotka lähtevät siitä, että on pyrittävä takaa-maan oikeudenmukainen oikeudenkäynti. Se edellyttää silloin sitä, että syytetyllä on mahdolli-suus saada asianmukainen puolustus riippumatta tulotasostaan.

Tällä hetkellä kuitenkin tiedetään se, että maksuttoman oikeudenkäynnin tulorajat eivät ole erityisen korkeat eli kohtalaisen pienillä tu-loilla joutuu vastaamaan omista oikeudenkäyntiku-luistaan, mikäli ei ole vakuutuksella niitä varmistanut muiden maksettaviksi.

Mutta kun puheenvuoron pyysin, kiinnitän vielä huomiota muun muassa hallintovaliokun-nan lausunnossaan esiin tuomiin muutamaan asiaan. Yhtenä on huoli kuntien taloustilanteen kehityksestä, jota on useasti jo aikaisemmin si-vuttu eri yhteyksissä, eli kysymys on siitä, pysty-täänkö turvaamaan eri kunnissa yhdenvertaiset palvelut, jotka kuitenkin käytännössä nykysään-nösten mukaan edellytetään kansalaiselle tarjot-taviksi. Se on aihe, jota on syytä budjettiraameja soviteltaessa pitää mielessä.

Eräs ongelma, mitä täällä on osittain sivuttu, on hallintojärjestelmässä tapahtunut muutos. Tällä hetkellä keskitasolla hallinnossa oleva vir-kamieskoneisto pystyy päättämään hyvin pitkäl-le sen, minkä tyyppisiä palveluja eri alueilla tällä hetkellä tarjotaan ja kuinka etäälle kansalaisesta ne viedään. Eduskunnan ohjausmahdollisuudet siinä tilanteessa ovat verrattain heikot, eli se on yksi aihealue, johon kannattaa jatkossa kiinnit-tää huomiota.

Kansalaiselle tarjottavien palvelujen tasapuo-lisen saatavuuden turvaamisen ja varmistamisen tulisi olla käytännössä eduskunnan käsissä, mi-hin tosin tällä hetkellä ei voida juurikaan vaikut-taa esimerkiksi budjettipäätöksiä tehtäessä. Myös siihen on syytä jatkossa paneutua.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Olen täsmälleen samaa mieltä ed. Polven kanssa, ettei synny väärinkäsityksiä. Yleinen oikeusperiaate-

han on se, että on parempi, kun on kymmenen syyllistä vapaana kuin yksi syytön vankilassa; Siitähän on lähdeittävä. Mutta aina tulee esimerkiksi syytteessä olemaan henkilöitä, joiden syytteet hylätään näytön puutteesta. Se, että käytän mieluummin sanontaa "jota vastaan syyte on hylätty", johtuu siitä, että oikeushan ei päätöksessään julista henkilöä syyttömäksi, vaan totea, että hänen osaltaan syyte hylätään.

Lausuma ja maininta, jossa sanonta on muutunut, "syyttömästi syytetystä" "syytteestä vapautetuksi", on minun käsitykseni mukaan lainvalmistelijoiden ja ministeriön ottama kanta tällä hetkellä eikä muuta tätä asiaa mitenkään sillä tavalla, että olisin toista mieltä ed. Polven kanssa tässä asiassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Perustuslakivaliokunnan mietintö hyväksytään.

Esitellään kertomus ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä valmistelevalta osalta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aaltonen: Arvoisa puhemies! Siltä osin kuin hallituksen kertomus koskee suhteita ulkovaltoihin, on ulkoasiainvaliokunta perinteiseen tapaan antanut siitä oman mietintönsä.

Kysymyksessähän on merkittävä kertomusvuosi, sillä sen aikana Suomesta tuli Euroopan unionin jäsen ja Suomi alkoi alusta lähtien osallistua unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseen ja täytäntöönpanoon. Unionin jäsenyys laajensi Suomen ulkopoliittikan toimintakenttää, koska Euroopan unionin toimintapuitteet ovat maailman laajuisia ja ulottuvat muun muassa Lähi-itään sekä Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maihin. Jäsenyys toi myös uuden ulottuvuuden Suomen suhteisiin muun muassa näiden maiden samoin kuin muiden Pohjoismaiden, Keski- ja Itä-Euroopan maiden, Välimeren maiden, Yhdysvaltojen ja Japanin kanssa.

Ulkoasiainvaliokunta valitsikin kertomuksen käsittelyä varten yhdeksi painopistealueeksi Suomen kauppapoliittiset suhteet Euroopan unionin ulkopuolisiin maihin. Lähtökohdana tämän teeman käsittelylle on mielestäni todettava, että Suomen EU-jäsenyys vaikuttaa myönteisesti Suomen suhteisiin kolmansiin maihin selkeyttämällä Suomen kansainvälistä asemaa.

EU-jäsenyydessä Suomi on osa tulliliittoa, joten EU:n yhteisiä ulkotulleja sovelletaan myös Suomessa. Kun Euroopan yhteisöllä eli käytännössä komissiolla on kauppapolitiikassa yksinomainen toimivalta, muun muassa sopimuksenteoalta, EU-jäsenyyden oloissa Suomen kauppapoliittisten etujen edistäminen tapahtuu Euroopan unionin kautta. Oman kilpailuaseman turvaamisen ohella Suomella on oltava valmiutta käsitellä kaikkia kauppapoliittisia kysymyksiä, jotka koskevat jotakin muuta EU-maata tai koko unionia.

EU:n sopimusverkko on laajentanut huomattavasti Suomen yhteyksiä sellaisiinkin Euroopan ulkopuolisiin maihin, joiden kanssa Suomella ei ole aikaisemmin ollut merkittäviä kauppapoliittisia suhteita. Euroopan unionin laaja kaupallis-taloudellinen ja muu yhteistyö kolmansien maiden kanssa täydentää siksi omia kahdenvälisiä suhteitamme. Jäsenmaiden omaan toimivaltaan jäävät yhteisen kauppapoliittikan ulkopuoliset talouspolitiikan lohkot, kuten normaali kaupallis-taloudellinen yhteydenpito, vienninedistämistoiminta sekä mahdollisuus solmia kahdenvälisiä vero-, liikenne- ja investintisuojasopimuksia. On tärkeää, että hallitus jatkaa sopimusverkoston täydentämistä varsinkin kehitysmaiden kanssa turvatakseen suomalaisille yrityksille mahdollisimman hyvät lähtökohdat kaupankäynnissä ja sijoitustoiminnassa maailmalla.

Yhteisön jäsenenä Suomen on osallistuttava sellaisten asioiden valmisteluun ja hoitoon, jotka eivät aikaisemmin kuuluneet omiin prioriteetteihimme. Tämä lisää tarvetta hankkia aikaisempaa monipuolisempaa tietoa käsiteltävinä olevista asioista. On välttämätöntä, että Suomen ulkomaanedustusta kehitetään entistä paremmin kykeneväksi vastaamaan tästä aiheutuviin haasteisiin. Mielestäni on edelleen tarvetta kehittää Ulkomaankauppaliiton hallinnoimaa kaupallisten sihteerien verkostoa.

Suomen kaupallis-taloudelliset tavoitteet ja prioriteetit eivät sinänsä ole muuttuneet. Myös EU:n jäsenenä maamme tulee pyrkiä monenkeskisen kauppajärjestelmän vahvistamiseen, kaupan esteiden poistamiseen ja suomalaisyritysten kilpailuaseman turvaamiseen. Euroopan unionin jäsenyys on tehokas väline näiden kansallisten etujemme edistämässä kauppapolitiikassa.

Eryisesti suhteessa Venäjään kauppapoliittisen toimivallan siirtyminen Euroopan unionille ei merkitse, että Suomen kansallisen tavoitteenasettelun tarve olisi hävinnyt. Venäjän-kaupan

merkitys on Suomelle suhteellisesti suurempi kuin millekään muulle jäsenmaalle.

Euroopan unionin ja Venäjän kauppapoliittisia suhteita säätelee 1. helmikuuta 96 voimaan tulleen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen kauppasosat käsittävä väliaikaissopimus, joka antaa molemmille osapuolille yhteisen suosituimmuuskohtelun. Kauppapolitiikka on keskeisellä sijalla EU:n marraskuussa 1995 hyväksytyssä Venäjä-strategiassa. On ansiokasta, että Suomi on vaikuttanut merkittäväällä tavalla EU:n Venäjä-strategian sisältöön ja Venäjälle suunnattavan teknisen avun toteutusperiaatteisiin.

Venäjän-kaupan merkitys Suomelle on Venäjän talousuudistusten edetessä kasvanut ja siihen osallistuvien yritysten lukumäärä voimakkaasti lisääntynyt. Kaupan ja taloudellisen yhteistyön edellytysten parantamiseen voidaan ja tulee pyrkiä myös lähialueyhteistyön avulla.

Kauppa- ja taloussuhteiden kehitys Keski- ja Itä-Euroopan maihin on Suomen EU-jäsenyyden aikana perustunut EU:n ja niiden välisiin Eurooppa-sopimuksiin. Ne tähtäävät vapaakauppaan ja yhteistyön laajentamiseen uusille aloille. Myös Baltian maiden kanssa on tehty vapaakauppasopimukset. Suomelle on ollut olennaisen tärkeää, että Baltian maat ja Puola on voitu integroida EU:n sopimusverkostoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja että ne ovat käytännössä ja verkoston osia. Tämä lisää maamme lähialueen taloudellista aktiiviteettia ja kauppavirtoja.

Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat aloittaneet joulukuussa 1995 valmiiksi saadun, Yhdysvaltain ja EU:n suhteiden tiivistämiseen tähtävän transatlanttisen toimintaohjelman toimeenpanon. Suomen kannalta erityisen mielenkiintoisia ovat kaupan esteistä laadittava yhteinen tutkimus ja neuvottelut informaatioteknologiaa koskevasta sopimuksesta.

Suomen kauppa Keski- ja Etelä-Amerikan maiden kanssa on viime vuosina kehittynyt epätasaisesti. Näiden maiden osuus kokonaisviennistämme on viimeisten kymmenen vuoden aikana vaihdellut 1 prosentista 2,2 prosenttiin ja tuonnissa 2 prosentista 2,6 prosenttiin. Keski- ja Etelä-Amerikassa on kuitenkin meneillään myönteinen taloudellinen kehitys. Se tarjoaa suomalaisillekin yrityksille uusia mahdollisuuksia, joita vahvistavat EU:n kautta avautuvat kaupalliset hankkeet.

Afrikassa Suomen kauppa on lisääntynyt erityisesti Etelä-Afrikan tasavallan kanssa ja ylittää

selvästi ennen YK:n Etelä-Afrikan tasavaltaa koskenutta ja nyt jo poistettua kauppakieltöä vallinneen tason.

Euroopan unionin ja Etelä-Afrikan tasavallan neuvotteluissa jälkimmäinen on ilmaissut halunsa päästä osalliseksi kehitysmailla tarkoitetuista Lomé- ja gsp-eduista, kun taas EU:n komissio on tähdännyt vapaakauppasopimukseen. Erimielisyydet ovat viivyttäneet neuvotte-lujen alkamista.

Tasavallan presidentin vierailuilla maissa, joiden kanssa Suomella on mahdollisuuksia vilkastuttaa kauppasuhteita, on ollut näitä suhteita rakentavaa merkitystä. On myös myönteistä, että ulkoasiainministeriössä on valmisteilla useita kokonaisvaltaisia maastrategioita suhdekehityksemme pohjaksi muun muassa Aasiaa, latina-laista Amerikkaa ja Afrikkaa varten.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on halunnut pohdiskella Euroopan ulkopuolisia suhteita senkin vuoksi, että meille näiden kiihkeiden Euroopan yhteistyön rakentamisen vuosien aikana muistuisi mieleen, että elämää on Euroopan ulkopuolellakin.

Valiokunta on hallituksen kertomusta tarkastaessaan kiinnittänyt huomiota myös vanhaan tuttuun aiheeseen suojelupoliisin parlamentaarista seurannasta.

Suojelupoliisia perustettaessahan sodan jälkeen vuonna 1949 lakkautetun valtiollisen poliisin tilalle eräänä tavoitteena oli turvallisuuspoliisin kytkeminen parlamentaariseen seurantaan. Kyseinen seuranta pyrittiin järjestämään sekä välittömän että välillisen toimin. Käytännössä voidaan todeta, että valvonta, ottaen huomioon suojelupoliisin toiminnan luonne ja toiminnan liittyminen Suomen ulkosuhteisiin, on järjestetty epätydyttävällä tavalla.

Jo tehtävämäärittelynsä puitteissa suojelupoliisi kuuluu osana valtion turvallisuusjärjestelmään. Erityisesti kansainvälisen terrorismin ja vastatiedustelun voidaan katsoa liittyvän saumattomasti suomalaiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Suomen liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi monenvälinen yhteistyö suojelupoliisin toimialaan kuuluvissa asioissa on ollut kasvamaan päin.

Valiokunta sai suojelupoliisilta erittäin perusteellisen ja laajan selvityksen siitä, miten yleensä Länsi-Euroopan maissa turvallisuuspoliisin parlamentaarinen valvonta on järjestetty. Hieman eri tavoin — mutta Suomea ja Islantia lukuun ottamatta — valvonta on kuitenkin hoidettu. Tanskassa valvonta on tapahtunut vuodesta

1988 suoraan kansankäräjien toimesta. Norjassa suurkäräjät ovat viime vuosina aktiivisemmin osallistuneet turvallisuuspoliisin toiminnan valvontaan. Pääasiallinen valvontavastuu on kuitenkin ollut vuodesta 72 hallituksen valvontakomissiolla. Ruotsissa turvallisuuspoliisin valvontaa suoritetaan Rikspolisstyrelsenin toimesta. Kyseiseen elimeen kuuluu myös kansanedustajia. Niin kuin sanoin, melkein Suomea ja Islantia lukuun ottamatta parlamentaarinen valvonta on säädöspohjaisesti hoidettu muissa Pohjoismaissa. Samanlainen menettely on käytössä monissa muissakin Euroopan maissa.

Suojelupoliisin parlamentaarisen seurannan uudelleenorganisointi on meillä aika ajoin noussut keskusteluun. Valvontaan tai yleisemmin toiminnan seurantaan liittyy joitakin ongelmiaakin. Suojelupoliisin toimialaan kuuluvat asiathan perustuvat suurelta osin salattavuuteen. On selvää, että suojelupoliisi toiminnassaan käsittelee sellaisia valtion turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, joita ei voida saattaa julkisuuteen. Samalla on myös todettava, että täysin salattu toiminta saattaa johtaa harkintavallan väärinkäyttöön. Oikeudellista ja hallinnollista valvontaa on useimmissa maissa edellä mainitun mukaisesti täydennetty myös parlamentaarisella valvonnalla.

Valiokunta onkin nähnyt tarpeellisenä, että turvallisuuspoliisin parlamentaarisen seurannan järjestämiseksi tehtäisiin jotain myös Suomessa. Siitä huolimatta, että viime vuosina on esiintynyt joitakin yksittäisiä sisäisen turvallisuuden ongelma-alueita, suojelupoliisin toimenkuva on kansainvälisessä toimintaympäristössä siirtynyt entistä enemmän ulkoisen turvallisuuden takaamiseen.

Ulkoasiainvaliokunnassa käsiteltävät asiat sivuavat suojelupoliisin pääasiallista toimialaa. Näin valiokunta onkin nähnyt luontevana, että suojelupoliisin ja ulkoasiainvaliokunnan välille luotaisiin järjestelmä, jolla valiokunta kykenisi seuraamaan suojelupoliisin toimintaa. Samalla valiokunnalle tarjoutuisi mahdollisuus saada ajankohtaista informaatiota valtion turvallisuutta koskevista kysymyksissä. Me emme ole pitäneet tarpeellisenä sitä, että seurannasta säädettäisiin lailla, tehtäisiin kankeita byrokraattisia järjestelyitä, vaan olemme, niin kuin mietinnössä sanotaan, pyrkineet asianomaisen viranomaisen kanssa yhdessä luomaan säännöllisen keskustelujärjestelmän, jonka kautta tällainen parlamentaarinen seuranta voisi toimia.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laeiksi hallintomenettelylain 10 §:n, kuntalain 52 §:n ja valtion virkamieslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 26/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 201/1996 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies:
Päiväjärjestyksestä poistetaan 5) asia.

6) Hallituksen esitys Venäjän kanssa kansainvälisestä maantieliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 30/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 4/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 29/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. K a l l i : Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annettua lakia siten, että Maatilatalouden kehittämisrahaston varojen käyttäminen olisi mahdollista tuottajille vahvistetun maidon viitemäärien välittämiseksi ja viitemäärien kansalliseen varantoon ostamisessa. Kiintiökauppojen maksuliikenne hoidettaisiin Maatilatalouden kehittämisrahaston kautta. Esityksessä ehdotetaan lisäksi eräitä tarkistuksia viitemäärän ylityksestä suoritettavan lisämaksun laiminlyönnistä määrättäviin maksun korotuksiin ja muutoksenhakua koskeviin säännöksiin.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole ylikiintiöongelman vuoksi nykyisin käytettävissä varantoa, josta voitaisiin jakaa viitemääriä tuottajille, koska tuotantokiintiöitä on ollut poistettava markkinoilta maakiintiön sopeuttamiseksi. Kiintiöjärjestelmän toimivuus edellyttää tietyn

suuruisen kansallisen varannon muodostamista, josta voidaan myöntää viitemääriä esimerkiksi EU:n investointitukia saaville sellaisille tuottajille, joiden viitemäärää alennetaan tilakohtaisten viitemäärien supistamiseksi maakiintiön huhtikuun alussa 97 alkavalle tuotantojaksolle.

Esityksen perusteluissa on myös todettu, että maa- ja metsätalousministeriö on 12 päivänä maaliskuuta 1997 antanut päätöksen meijerimaidon viitemäärien siirtämisestä. Tämän päätöksen mukaan tullaan siirtymään 1.7.97 osittain hallinnolliseen viitemäärien välitykseen. Valiokunta pitää mietinnössään tärkeänä, että viitemäärien siirtoa koskevilla säännöksillä taataan erityisesti tuotantorenkaan eli yhteenliittymän muodostamista koskevan sopimuksen päättyessä tuotantorenkaan toimintaa jatkaville osakkaille mahdollisuus säilyttää tuotantorenkaalla olleet viitemäärät.

Mainitusta ministeriön päätöksestä ilmenee, että jos viitemäärien kysyntä maaseutuelinkeinoihin alueella ylittää viitemäärien tarjonnan, jakaa maaseutuelinkeinopiiri myytävät määrät päätöksessä lueteltujen hakijaryhmien kesken. Kolmanteen ryhmään kuuluvat muun muassa tuotantorenkaan ja yhteenliittymän osakkaat silloin, kun tuotantorenkaan tai yhteenliittymän osakkaana oleva viitemäärän haltija sopimuksen päättyessä myy viitemääränsä kansalliseen varantoon. Valiokunta katsookin: ” -- sinänsä nämä säännökset turvaavat nykyistä paremmin tuotantorenkaan toimintamahdollisuudet ja antavat siten mahdollisuuden osakkaiden tekemien investointien hyödyntämiseen. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että sopimuksen päättyessä tuotantorenkaan toimintaa jatkaville osakkaille taataan mahdollisuus säilyttää koko viitemäärä.” Saadun selvityksen mukaan tämä on mahdollista toteuttaa lakia alemman asteisin säädösin.

Valiokunta edellyttääkin mietinnössään, että ”tuotantorenkaan ja yhteenliittymän purkauksessa toimintaa jatkavien osakkaiden edut turvataan siten, että toimintaa jatkavat voivat halutessaan säilyttää tuotantorenkaan viitemäärän kokonaisuudessaan. Viime kädessä tulee myöntää koko menetettyä määrää vastaava lisäksi kiintiö”.

Maa- ja metsätalousministeriön meijerimaidon viitemäärien siirtämisestä 12 päivänä maaliskuuta 1997 antaman päätöksen 5 §:n liittyen ”valiokunta edellyttää, että tapauksessa, jossa sisarusten keskeisellä vuokrasopimukselle on vuokrattu maiden ohessa maitokiintiöt, tulee jat-

kavalle turvata maidontuotannon tason säilyttäminen”.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että ”Suomessa tuottajilla olevien viitemäärien yhteismäärä ylittää maakiintiön - - noin 105 miljoonalla litralla eli noin 4,5 prosentilla”. Viitemäärät on sopeutettu maakiintiöön 1.4.1997 alkavan tuotantokauden alussa. Valtioneuvosto onkin 26.3.1997 tehnyt päätöksen meijerimaitoviitemäärien sopeuttamisesta maakiintiöön. Päätöksen 1 §:stä ilmenee, että ”tuottajille väliaikaisesti vahvistetut meijerimaidon viitemäärät sopeutetaan maakiintiöön siten, että maaseutuelinkeinopiiri vahvistaa tuottajien meijerimaidon viitemääräksi 1 päivästä huhtikuuta 1997 alkaen 95,5 prosenttia Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain - - 5 §:n mukaisesta tuottajan viitemäärän perusteena olevasta tuotantokiintiöstä”.

Valtioneuvosto on samana päivänä tehnyt päätöksen eräistä maa- ja puutarhatuottajille vuodelta 97 maksettavista tuista annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta. Muutospäätös koskee maidon tilakohtaisten viitemäärien alentamisesta aiheutuvaan haittaan liittyvää korvausvelvollisuutta. Uudessa 6 a §:ssä on säännökset maidon tuotantotuen väliaikaisesta korottamisesta. Säännösten mukaan ”maksetaan tuottajalta huhtikuun 1 päivän 1997 ja joulukuun 31 päivän 1997 välisenä aikana, mainitut päivät mukaan luettuna, markkinointiin myydyistä maidosta ylimääräistä tuotantotukea 0,04 markkaa kilolta, jos tuottajan viitemäärää on alennettu meijerimaidon viitemäärien sopeutuksesta maakiintiöön annetussa valtioneuvoston päätöksessä - - tarkoitettulla tavalla”.

Valiokunta on tältä osin kiinnittänyt huomiota siihen, että eduskunta edellytti aiemmin vastauksessaan hallituksen esitykseen maatalouden kansallista erityistukea koskevaksi lainsäädännöksi, ”ettei aktiivitulojen meijerimaidon tilakohtaisten viitemäärien korvauksettomaan leikkaukseen ryhdytä”. Eduskunta on lisäksi edellyttänyt vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi eräiden maatalouden alaan kuuluvien lakien kumoamisesta, että ”maidontuotantoa koskevien kiintiöiden määräytymisen perusteista ja muista elinkeinonharjoittajien tuotanto-oikeuksiin olennaisesti vaikuttavista seikoista säädetään jäsenyystilanteessa lain tasolla”. Aktiivitulilla tarkoitetaan maatilaa, jolla on hallussaan tilakohtaisia viitemääriä leikkaushetkellä riippumatta siitä, ovatko ne sillä hetkellä tuotannossa.

Oikeuskansleri on lausuntopyynnön johdosta kiinnittänyt päätöksessään 25.3.1997 ministeriön huomiota siihen, että ”viitemääristä muun muassa tuottajien välillä maksettujen hintojen ja ministeriön leikkaustoimenpiteistä hyvittämien korvausten välillä on tuntuva ero”. Tämän asian periaatteellinen merkitys huomioon ottaen oikeuskansleri ”on nähnyt olevan paikallaan, että se saatetaan esimerkiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain muuttamista koskevan hallituksen esityksen yhteydessä eduskunnan käsiteltäväksi. Näin erityisesti, kun otetaan huomioon myös eduskunnan esittämä yksimielinen lausuma sekä meijerimaidon viitemäärien leikkausten suhde hallitusmuodon tarkoittamaan omaisuuden suojaan”. Valiokunta onkin mietinnössään korostanut oikeuskanslerin kannanoton merkitystä.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan maakiintiön ylittyessä tuottajien viitemäärien ylitykset ja alitukset tasataan soveltaen ns. suoran kansallisen tasauksen periaatetta, jolloin tasaus tehdään kansallisella tasolla ylitysten suhteessa. Suomen kiintiösovellutusta valittaessa on harkittavana ollut myös ostajatasoinen tasaus, jolloin tasaus tulisi tehdä ostajatasolla viitemäärien suhteessa. Kun tuotanto olisi tuolloin paremmin meijerin hallinnassa, vaara kiintiön ylitymisestä — valiokunnan asiantunteumuksen perusteella — olisi pienempi. Nyt valittu järjestelmä merkitsisi käytännössä myös sitä, että tuottajat eivät kiintiökauden aikana voisi tietää ylityksestä mahdollisesti aiheutuvia lisämaksuja. Tämä järjestelmä suosisi siten esimerkiksi kokonaistuotantoa lisääviä riskinottajia ja olisi epäedullinen kiintiöitä tarkkaan noudattaville tuottajille.

Valiokunta edellyttääkin mietinnössään, että ”tuottajien viitemäärien ylitysten ja alitusten tasaus tulee toteuttaa ostajatasoinen tasauksena viitemäärien suhteessa, mikä edellyttää meijerimaidon viitemäärien siirtämisestä 12.3.1997 annetun maa- ja metsätalousministeriön päätöksen - - 16 §:n muuttamista” ja niin, että se tulee toteuttaa niin, että se koskee kulumassa olevaa kiintiökautta, joka alkoi huhtikuun 1 päivänä.

Edellä olen todennut, että valtioneuvoston päätöksen nojalla maksetaan tältä vuodelta tuottajalta huhtikuun 1 päivän ja joulukuun lopun välisenä aikana mainitut päivät mukaan luettuna markkinointiin myydyistä maidosta ylimääräistä tuotantotukea 4 penniä kilolta, jos tuottajan viitemäärää on alennettu meijerimaidon vii-

temäärien sopeuttamisesta maakiintiöön annettussa valtioneuvoston päätöksessä -- tarkoitetulla tavalla". Tältä osin valiokunta edellyttää mietinnössään, että "mikäli ylimääräistä tuotantotukea maksetaan sen johdosta, että viitemääriä alennetaan meijerimaidon viitemäärien sopeuttamiseksi maakiintiöön, tulee kyseinen tuotantotuen rahoitus järjestää siten, ettei se vaikuta vähentävästi muihin kansallisiin tukiin. Tarpeen vaatiessa tähän tarkoitukseen tulee käyttää maatilatalouden kehittämisrahaston varoja" eikä muuta kansallista tukea. Valiokunta edellyttää myös, että "kyseistä tukea maksettaessa noudatetaan riittävää joustavuutta muun muassa siten, että tuottajat oikeutetaan tukeen myös siltä osin, kuin he eivät vielä ole tuotannossaan pystyneet hyödyntämään hiljattain ostamaansa viitemäärän lisäystä". Esimerkiksi ostajien, hoitajien tai karjan sairaus on voinut estyä tai on estämässä sen, ettei olla saamassa tuotantoa sille tasolle, mitä osto edellyttää. Päätöksen soveltamisessa tulee maaseutuelinkeinopiireille antaa tarpeellinen harkintavalta hoitaa näitä ns. väliinputoajia.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on mietinnössään yksimielinen, eikä siihen sisälly vastalauseita. Sen johdosta valiokunnan puheenjohtajana haluan kiittää kaikkia valiokunnan jäseniä siitä, että prosessissa, jonka aikana asiaa on arvioitu, on kyetty löytämään mahdollisuuksia, joilla toivottavasti eduskunnan tämän hyväksytyä voidaan jollakin tavalla helpottaa tilannetta ja samalla mahdollistaa sekä alueilla että yksittäisten tuottajien kannalta niitä mahdollisuuksia, joita tämä valitettava sopeuttaminen kuitenkin nyt voi antaa joidenkin joustojen osalta.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Tämän asian taustalla sitä kärjistämässä on mielestäni pari seikkaa. Ensinnäkään EU-jäsenyysneuvotteluissa ei maitotalouden luontaisen tuotantosuunnan merkitystä riittävästi otettu huomioon ja maakiintiö sinällään jätettiin liian alhaiseksi. Toinen asia oli poliittinen, eli MTK:n nuottien mukaisesti vuonna 93 maitokiintiöt tehtiin vapaan kaupan kohteeksi. Nämä yhdessä nyt ylikiintiökysymyksen kanssa synnyttivät tilanteen, joka olisi johtanut epäoikeudenmukaisesti tilanteisiin, joissa jopa velkarahalla kiintiöitä hankkineet nuoret tuottajat olisivat joutuneet hyvin hankalaan epäoikeudenmukaiseen asemaan. Tästä johtuen kansallisia erityistukia koskevan lain käsittelyn yhteydessä viime joulukuussa hallituspuolueiden valiokuntavastaavat yhdessä päättivät, että tällaista tilannetta ei synnytetä ja

korvauksettomiin leikkauksiin ei voida ryhtyä. Tästä kannasta pidimme kiinni, ja koko valiokunta sittemmin pystyi myös tämän linjan läpi viemään.

Kuitenkin haluan kiinnittää huomiota siihen, vaikka olemme hyvin paljon väliinputoaja- ym. tilanteita pystyneet kartoittamaan, että yksi asia kuitenkin tässä on aikamiina: Makeran varojen käyttö sinällään ei ole ongelmatonta. On muistettava, että artiklan 141 perusteella A- ja B-alueiden varsin korkeiden tukitasojen soveltaminen ja hakemusten määrä johtavat siihen tilanteeseen ilmeisen pian, mitä sosialidemokraatit pelkäsivät jo viime talvena ja viime syksynä, että meillä on muutamassa vuodessa rakenteellisen kehityksen pelivarat syöty niin näillä kuin muilla artiklan 14 keinoilla. Se synnyttää vakavan kysymyksen myös oikeudenmukaisesta viljelijöiden kohtelusta, eli ministeriön tulisi pikimmiten nyt tässä tilanteessa puuttua Makeran varojen suuntaamiseen ja harkinnan ja tarkoituksenmukaisuuden lisäämiseen.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan maitokiintiöasia on varsin iso asia ja pitkään ollut julkisuudessa. Tuottajien kannalta katsottuna se on ollut myös hyvin vaikea. Koska maidontuottajat ovat tässä tilanteessa muutenkin hyvin vaikeassa sopeutumistilanteessa, maitokiintiöasia on tuonut lisämieliharmia ja pohdiskelua.

Ed. Rajamäki toi esille sen, että EU-neuvotteiluissa olisi pitänyt saada suurempi maakiintiö. Jos näin olisi tapahtunut, totta kai tilanne olisi nyt toinen. Uskon kuitenkin, että siinä neuvottelijat pyrkivät mahdollisimman suuren maakiintiön saamaan, ja se, mikä meidän maakiintiöksemme tuli, kuitenkin on lähtökohta. Se jäi mietityttämään, olisiko ollut mahdollista saada EU:lta lisää kiintiöitä. Niin kuin tiedetään, muutamat EU:n jäsenmaat ovat siinä onnistuneet, joskin perusteet ovat ehkä erilaiset kuin meillä Suomessa, mutta kuitenkin. Toinen vaihtoehto on se, että olisi vielä pyritty saamaan siirtymäkautta lisää maitokiintiöasialle ja että luonnollisen poistuman kautta, kiintiökaupan kautta, olisi tiloilla olevat maitokiintiöt ja voimassa oleva maakiintiö pystytty tasaamaan, mitä aika paljon tapahtuikin, kun kiintiökauppaa käytiin.

Ihan alussa on annettava tunnustus maa- ja metsätalousvaliokunnalle, että se todella pyrki kaikin keinoin etsimään mahdollisimman hyvän ratkaisun tässä tilanteessa ja mietintö on yksimielinen. Kun olen seurannut valiokunnan työs-

kentelyä monen kuukauden ajan, kun se on tämän asian kimpussa ollut, se on todella pyrkinyt hakemaan sellaisen ratkaisun, joka mahdollisimman vähän negatiivisesti koskettaisi maidontuottajaa ja päästäisiin mahdollisimman vähin vaurioin tästä eteenpäin.

Alkutilanteessahan maa- ja metsätalousministeriössä lähtökohtana oli, että kiintiötä leikattaisiin ilman korvausta, mutta valiokunta jo lähtökohtaisesti otti tämän linjauksen, että siitä tulee korvaus maksaa. Sitten merkittävä asia on ollut myös tämä, että valiokuntakäsittelyn aikana kiintiökauppa-asia on samalla pohdittu. Sehän oli hallinnollisella linjauksella tapahtuvaa alkuaan ja sitten muuttui markkinoilla tapahtuvaksi kiintiökaupaksi, ja se olisi nyt kokonaan vedetty hallinnolliseksi kaupaksi. Minusta tämä malli, ns. sekamalli, on hyvä, koska lopputuloksen kannalta on varmasti parempi, että on kahdet markkinat, mikä luo myös tilakohtaisesti paremmat mahdollisuudet hankkia kiintiöitä ja kehittää tilaa.

On aivan selvää, että korvaus, 4 penniä, joka tulee nyt sitten huhtikuun alusta vuoden loppuun, on liian pieni. Keskimäärin on arvioitu, että se olisi noin 65 penniä leikattavalta kilolta. Kuitenkin markkinoilla kun kiintiökauppoja on tehty, hintahaarukka on ollut 1,50—4,50 markan paikkeilla. Silloin tämä ei tietenkään korvaa niiden tilojen osalta, jotka ovat ostaneet huomattavasti korkeammalla hinnalla näitä kiintiöitä. Tähän tietysti oikeuskanslerikin on kiinnittänyt huomiota. Tämä on koko kiintiölakimuutoksen osalta huonoin kohta, eli korvaus ei ole riittävä, ja tästä tulee maitotiloille tietyllä tavalla taloudellisia menetyksiä. Tietysti tässä on se tilanne nyt, että maakiintiö ei ole ylittynyt. Näin ollen tilakohtaisella kiintiöllä ei sinällään ole ollut käyttöä, kun vielä pohjoisen tuen osa saatiin irrotettua tilakohtaisesta kiintiöstä.

Joitakin epäoikeudenmukaisuuksia tässä on mahdollista tulla varsinkin sellaisille, jotka eivät tämän vuoden aikana kuitenkaan saa riittävää tuotantoa päälle ja ovat ostaneet kiintiöitä ja näin ollen eivät myöskään saa korvausta. Korvaus jää suhteessa omistettuihin kiintiöihin osalta hyvin vähäiseksi. Valiokunta on minusta hyvin kiinnittänyt kuitenkin huomiota näihin kohtiin, ja nämä pitäisi nyt jatkossa pystyä hoitamaan maatalouspiiritasolla niin, että nämä epäoikeudenmukaisuudet tultaisiin minimoimaan.

Viitemäärän ylitystä kansallisella tasolla tai ostajatasolla olen miettinyt aika paljonkin ja keskustellut hyvin monen henkilön kanssa, joka tä-

män asian tuntee. Olen edelleen epävarma siitä, onko tämä ostajatason viitemääräarviointi yhtään viisaampi kuin se, että se olisi valtakunnallisella tasolla. Se on minulle vielä jäänyt hämäräksi. Nyt saattaa käydä niin, että on kuitenkin tiettyjä alueita, ostajatasoja, joilla on olemassa olevan viitemäärän ja tuotetun maitomäärän ero suuri. Sitten on alueita, joilla ne ovat hyvin lähellä toisiaan. Siinä joutuu eriarvoiseen tilanteeseen alueellisesti. Mutta varmasti molemmissa on vaikeuksia, jos maakiintiö ylittyy.

Haluaisin tuoda esille sen asian, joka on aiheuttanut aika paljon ongelmia ihan tilatasolla eikä vähäisiä. Se on se, että viime syksynä ministeriön taholta valitettavasti tuotiin esille sellaisia lausuntoja, että tilakohtaisella viitemäärällä ei ole merkitystä. Se johti siihen, että muutamia maitotiloja luopui kiintiöstään, myi ne ja jatkaa tuotantoaan hyvin vähäisellä viitemäärällä. Siinä siellä on jouduttu siihen tilanteeseen meijereissä, että peritään jo tällä hetkellä joiltakin tiloilta kiintiönylitysmaksua, koska se on kuitenkin perittävä, jos maakiintiö sattuu ylittymään. Jos perintää ei nyt tehdä, se jää osuuskunnan kontolle. Eivät tietenkään ne maidontuottajat, jotka ovat asiansa hoitaneet ja joilla on viitemäärä, voi hyväksyä sitä, että he joutuvat sitten maksamaan tämän tilan viitemäärän ylityksen. Kesäkuun alusta on tulossa jo tiloja, joille tuotetusta maitomäärästä ei tule penniäkään, päinvastoin sakkoa. Se on erittäin valitettava tilanne, ja siinä ainakin jossakin määrin tällaiset viime syksyn epämääräiset lausunnot antoivat kimmokkeen ajattelulle, että viitemäärää ei tarvita, ja sitten myytiin kiintiöitä pois.

Arvoisa puhemies! Ihan päätteeksi haluan kuitenkin tuoda sen esille, että jatkossa, kun kiintiökauppa käydään niin hallintotasolla kuin markkinatasolla, kuitenkin minusta olisi oikeudenmukaista se, että nyt, kun tämä leikkaus toteutetaan, jossakin vaiheessa mahdollistettaisiin näille tiloille, joilta nyt se leikkaus tapahtuu, kiintiön ostaminen takaisin hallinnollisella tasolla eli hallinnolliselta sektorilta siihen hintaan, minkä kulloisellekin tilalle on tullut tämä leikkaus maksamaan. Silloin oltaisiin viime kädessä siinä oikeudenmukaisessa tilanteessa, että tästä olisi selvitty niin, että tilatasolle tästä ei olisi tullut taloudellisia menetyksiä.

Ed. V u o r e n s o l a : Arvoisa puhemies! Kyseisestä laista on käyty keskustelua jo lähetekeskustelun yhteydessä ja aikaisemminkin muissa yhteyksissä. Monta kertaa tuntuu siltä, että tämä

on vähän niin kuin elämää suurempi kysymys, ja kuitenkin kysymys on runsaasta 100 miljoonasta litrasta maitoa, ja se nyt sitten näin nopeasti tällä tahdilla halutaan leikata. Nostan hattua kuitenkin maa- ja metsätalousvaliokunnalle siitä, että se on pitänyt päänsä ja pitänyt päänsä siten, että tuota leikkausta ei tehdä korvauksetta, vaan korvaus tässä muodossa, tältä vähäiseltä osalta, kuitenkin toteutetaan.

Monta kertaa olen miettinyt, ennen muuta täällä eduskunnassa mutta tietysti muuallakin, mistähän se johtuu, että näistä maitoasioista ja usein myöskin maatalouspolitiikan asioista ihmisillä on kovin vähän tietoa ja niihin ei oikein tahdota syventyä eikä niitä aina välttämättä ymmärretä. Kun kuuntelin maa- ja metsätalousvaliokunnan puheenjohtajan ed. Kallin puheenvuoron tarkkaan, rupesin tätä asiaa myöskin miettimään.

Kun se oli valiokunnan työn esittelyä ja hyvä esittely sinällään, löysin sieltä muutamia sanoja, joista rupesin ymmärtämään, mistä johtuu, että ihmiset eivät välttämättä ymmärrä, mistä on kysymys. Muun muassa nämä sanat minä sieltä löysin: kiintiökausi, maitokiintiö, viitemäärä, maakiintiö, tuotantotuki, kansallinen tuki, ylimääräinen tuotantotuki. Kaikki täyttä totta, mutta kysynpähän vain, kuinka moni niistä mitään ymmärtää, kuinkahan moni viljelijöistäkään itse asiassa ymmärtää, mistä on kysymys. En ollenkaan halua vähätellä valiokunnan puheenjohtajan puheenvuoroa. Se kaikki oli aivan oikein ja totta. Mutta varmaan on niin, että ehkä pitäisi ruveta puhumaan näistä asioista oikeilla nimillä elikkä siitä, mitä ne käytännössä tarkoittavat.

Jos herra puhemies suo, kerron jutun, jonka minulle kertoi aikaisemmin ed. Suhola, jolla on värikkäitä juttuja. Hän totesi, että erään kerran emäntä lähti tupailtaan, niin kuin tapana oli, ja otti talon nuoren miehen, 8-vuotiaan pojan, mukaan. Niin he menivät tupailtaan ja tulivat sieltä aikanaan pois. Talon isäntä sitten kysyi, minkälaista siellä tupaillassa oikein oli. Poika sanoi: ”Siellä oli niin mahdottoman mukavaa. Se oli kauhean kiva tilaisuus, mutta sitten lopuksi siellä oli sellainen setä, joka puhui espanjaa.” Minulle tulee mieleen näistä sanoista, joita tuossa edellä oli, että kyllä ne hiukan sellaista ”espanjaa” ovat.

Arvoisa puhemies! Mutta itse asiaan. Maitokiintiön sopeuttaminen, kun se on kerran elämää suurempi kysymys ja se on tehtävä ja vaikka siitä oppositiokin omalta osaltaan voisi tehdä aika paljon politiikkaa, se ei tässäkään yhteydessä

näytä siihen sortuvan vaan pyrkii ottamaan sen aika realistisesti.

Mutta se, mikä on syytä todeta, on se, että vaikka me nyt sopeutamme täällä 4,5 prosentilla, totuus lienee se, että uusi sopeutusjakso saattaa olla hyvinkin lähellä. Euroopan unionin piirissä käsitykseni ja tietojeni mukaan suunnitellaan koko ajan noin 5 prosentin sopeutusta koko unionin alueella. Tähän meidän erittäin nopeaan sopeutumiseemme tässä kiintiötilanteessa liittyy epäily tai pelko siitä, että me joudumme vielä kerran tekemään lähes vastaavan suuruisen tai ehkä hiukan suuremmankin sopeutuksen aivan lähivuosina. Se kyllä merkitsee tietysti maidontuottajille taas uutta iskua.

4,5 prosentin leikkauksessa, joka nyt toteutetaan, ongelma on ilman muuta se, että se on epäoikeudenmukainen — ei kukaan kai voi väittää, että se oli tasapuolinen. Ei voida myöskään sanoa, että 4 pennin korvaus olisi millään tavalla riittävä siitä leikkauksesta, joka tässä nyt toteutetaan. Ennen muuta se on epäoikeudenmukainen tietysti niille tiloille, jotka ovat investoineet juuri maidontuotantoon eivätkä sitten saa mitään investointitukea, tai sellaisille tiloille, jotka ovat vastikään syystä tai toisesta hankkineet, niin kuin täällä aikaisemmin todettiin, kalliilla rahalla uusia kiintiöitä. Nämä kohtuullisuusksymykset ovat sikäli vielä ongelmallisia, että nyt, kun kuitenkin jonkinlainen korvaus maksetaan kiintiön pienentämisestä, niin korvauksen suuruus suhteessa ns. markkinahintaan ei ole kyllä riittävä. Siinä syntyy sellaista epäoikeudenmukaisuutta, jota on aika vaikea tietysti vallankaan käytännön tasolla kenenkään ymmärtää.

Olisin itse ainakin ollut sitä mieltä, että sen verran tässä olisi voinut politiikkaa tehdä, että niille, jotka ovat parin viime vuoden aikana, vastikään siis, kiintiöitä hankkineet, olisi voitu myöntää vapautus tästä leikkauksesta. Ne ihmiset ja tilathan ovat hyvin tiedossa, ketkä ovat näitä kiintiöitä ostaneet. Heidän kohdaltaan se ehkä kohtuullistaisi jollain tavalla sitä, että he joutuvat kuitenkin maksamaan ne mahdolliset investointinsa, joita ovat tehneet sitten pienemmillä tuloilla.

Eräs seikka, joka on syytä ainakin pöytäkirjoihin merkitä, on se, että kyllähän tämä merkitsee myös maidontuottajien kohdalta selkeästi tulonleikkausta. Se tietysti tällaisena aikana, mitä nyt elämme, tuntuu siltä, että ei ole ihan kohtuullista, ei ainakaan siinä mielessä kohtuullista, että valtiovallan taholta nyt ennen muuta kehoitetaan koko ajan yksikkökokoja kasvattamaan, tehok-

kuutta lisäämään jnp. ja nyt tässä tavallaan vie-
dään niitä mahdollisuuksia, joita tiloilla ehkä
olisi ollut. Niitä leikataan se 4,5 prosenttia, ja sen
kurominen kiinni yhtäkkiä muutamassa vuodes-
sa ei tule olemaan kovin helppoa.

Herra puhemies! Ed. Rajamäki kiinnitti täällä
huomiota Maatilatalouden kehittämisrahastoon
ja sen tilanteeseen. Hän viittasi myös artiklan 141
sopeutukseen, joka liittyy tietysti Makeraan,
mutta ei kylläkään ole sama asia. Mutta jos nyt
ensin jotain sanon Makerasta, Maatilatalouden
kehittämisrahastosta, niin kun valtiovarainva-
liokunnassa ja sen maatalousjaostossa olemme
Makeran asioita useamman kerran käsitelleet,
kyllä meitä kaikkia huolettaa se, kuinka paljon
rahaston kohdalta rakennetaan oraitten päälle,
kuinka paljon vastuuta tuonne siirretään vieläpä
edellyttää ponsilla tietämättä ollenkaan, koska
pussin pohja on näkyvissä?

Tällä hetkellä ei minulla ole ainakaan tiedosa,
kuinka paljon niitä sitoumuksia, joita Make-
ran piikkiin on tehty, on tällä hetkellä olemassa.
Arvioni on se, että niitä on joka tapauksessa
vähintään 500 miljoonaa markkaa, erilaisia si-
toumuksia menneiltä vuosilta, ja nämä nykyiset
lisäksi. Tämä 500 miljoonaa markkaa on tällä
hetkellä suunnilleen normaali Makeran tuotto
per vuosi eli kysymys on aika suuresta sitoumuk-
sesta, olkoonkin niin, että totta on myös se, että
Makeralta on jäänyt käyttämättä muutamina
vuosina rahaa, jota me nyt sitten kernaasti tuh-
laamme.

Tosiasiassa on kuitenkin ja veikkaan, että vuon-
na 2000 me nimenomaan niitä rahoja tarvitsimme.
Nyt, kun rahaa etukäteen sieltä otetaan pois
ja sitä kiertoa nopeutetaan, voi olla, että tässä
suhteessa joudutaan vielä toimiin, joilla sitten
tehdään maatalousbudjetista, toivon mukaan,
siirtoja Makeraan. Näitä siirtojahan on tehty
viimeksi vuonna 87. Joka tapauksessa minua
huolestuttaa hiukan Makeran todellinen olemus,
mikä sen merkitys on.

Sitten toisaalta minä mielelläni näkisin, kun
Maatilatalouden kehittämisrahasto on budjetin
ulkupuolinen rahasto, että sitä voisi myös maa-
tilataloudessa koskien myös maaseutua ja maa-
seutupolitiikan rahoittamista, käyttää erittäin
paljon voimakkaammin "maatilatalouden kera-
luottolaitoksena". Toisin sanoen sille luotaisiin
aktiivinen rooli rahoitusmarkkinoilla yhdessä
pankkien kanssa. Ennen muuta, kun korkotu-
kea käytettäisiin fiksulla, sopivalla tavalla, sen
välillinen vaikutus olisi maaseudulle erittäin
suuri ja välillinen vaikutus nimenomaan vuon-

na 2000, jolloin epäilen, että sitä erityisesti tar-
vittaisiin.

Minä luulen, että ylipäätään budjettisirroista
Maatilatalouden kehittämisrahastoon ei kannata
edes uneksia, vaan tulee mieluumminkin lähe-
tää liikkeelle siitä, että se vähän runsaan 8 miljar-
din markan pääoma, joka siellä on, tuottaa mah-
dollisimman hyvin ja sillä tavalla, että sen välillinen
vaikutus maaseudulle on koko ajan, sanotaan,
kiihtyvää.

Toivoisi siis tässä yhteydessä, että valiokunta-
kaan jatkossa, kun se tekee vastaavan tyyppistä
lainsäädäntöä, ei enää edellyttä, että Maatilata-
louden kehittämisrahastosta siirtoja tehtäisiin,
koska emme todellisuudessa tällä hetkellä oikein
tiedä, onko siellä rahaa, mitä voisi edellyttää
siirrettävän.

Ed. K o m i : Arvoisa herra puhemies! Täällä
Ed. Vuorensola totesi, että tässä asiassa ei oppo-
sitiokaan ole lähtenyt politiikkaa tekemään. Siitä
on osoituksena yksimielinen mietintö. Mietin-
nössä on pyritty mahdollisimman oikeudenmu-
kaisia ratkaisuja löytämään kiintiöleikkaukseen,
joka on ollut sängen valitettava. Mielestäni tästä
on annettava tunnustus valiokunnan hallitus-
puolueista oleville jäsenille, koska he ovat pyrki-
neet tähän yhteiseen ratkaisuun pääsemään yksi-
mielisesti.

Siitä huolimatta haluan esittää jälkijättöisen
kysymyksen: Olisiko tähän viitemäärien leikka-
ukseen tässä aikataulussa ollut pakko ryhtyä,
mikäli hallitus ja maa- ja metsätalousministeri
olisivat osanneet olla vähän kovempia EU:n
suuntaan ja vaatineet vielä tiukemmin EU:n
komissiolta siirtymäajan jatkoa viitemäärien so-
peuttamiseksi tuotantoon? Tällä olisi ehkä voitu
välttyä viitemäärien systemaattiselta leikkauk-
selta.

Toinen arveluttava asia on se, että leikkausten
pohjana oli eduskunnan vaatimus, ettei aktiivi-
lojen korvauksettomaan viitemäärien leikkauk-
seen ryhdytä. Tähän kiinnitti oikeuskansleri
huomiota ja ennen kaikkea siihen tosiasiaan,
joka tuli jo täällä esille, että viitemääristä tuotta-
jien välillä on maksettu huomattavasti korkeam-
pia hintoja kuin on leikkausten korvaustaso ja
tulee olemaan. Nämä erot ovat niin tuntuvia,
ettei varmasti kokonaan voida välttyä myöskään
valitustien käyttämiseltä.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Va-
liokunnan arvoisa puheenjohtaja erinomaisen
hyvin ja erittäin taitavasti neutraalilla tavalla

esitteli tämän mietinnön. Minun sopii sitten poliittikona enemmän politiikkaa puhua tässä vaiheessa. Hän antoi siihen erinomaisen hyvän mahdollisuuden.

Ensinnäkin totean tavallaan vastauksena muutamaan käytettyyn puheenvuoroon, ei vähten viimeksi kuultuun, että kyllä tämä homma on paljolti meidän itse itsellemme aiheuttama ongelma. Se täytyy todeta, että kyllä Suomen asema EU-jäsenyysneuvotteluissa oli erittäin paljon kehnompi kuin aikoinaan Portugalin ja Espanjan, jotka maitokiintiöasioissa hankkivat itselleen seitsemän vuoden sopeutumis- ja siirtymäjaksen, ottaen huomioon, montako millisekuntia oli se aika, missä Suomen maatalouden piti se sama tempu tehdä. Siis tässä suhteessa tämä tasavalta Suomi EU-jäsenyydessä ansaitsee tulla sopeutumisnopeudessa olutpanimo Guinnessin Ennätyskirjaan. Siinä ei paljon nokan tarvinnut tuhista, kun tämä homma piti hoitaa. Ei ole sitten ihme, että kun hetkessä pitää hoitaa, tullaan tehneeksi suuria virheitä. Koko tämän maitokiintiöleikkaushomman aikatauluhan on meidän itsemme hankkimia. Ei pidä mennä tekemään typeriä kysymyksiä, joihin saa yhtä viisaita vastauksia, ja sen jälkeen on niiden vastausten kanssa nalkissa. Näinhän tässä asiassa kävi, ja nyt on sitten yritetty selviytyä.

Tämä prosessihan on myös osoittanut sen, ettei pidä olla liian nokkela. Tässä, jos oikein rehellisiä ollaan, meidän kunnioitettu ministerimme ryhtyi erittäin nokkelaksi, kun hän katsoi, että eräillä operaatioilla, muun muassa pohjoisen tuen alueen sidonnaisuuksien purkamisella, tämä homma voitaisiin näppärästi hoitaa. Se sidonnaisuus, katto, poistettiin mutta sillä ei tätä ongelmaa olisi kuitenkaan voitu hoitaa. Se oli älyllisesti liian fiksu ajatus ollakseen käyttökelpoinen.

Niin sitten ajaututtiin siihen tilanteeseen, jossa me olemme olleet ja jossa joutuivat ensin valiokuntavastaavat ja sitten koko valiokunta tämän homman hoitamaan. Siinä suhteessa on todettava, että lienee aika historiallista, että näin hankala asia on voitu viedä läpi yksimielisesti. (Ed. Rajamäki: Erityisesti ministerien kanssa!) Se on aika outoa näin jälkeinpäin todeta. — Anteeksi, no myös näinkinpäin. Se oli tietysti huuli, mitä kunnioitettu varapuheenjohtaja ed. Rajamäki juuri totesi pöytäkirjaan.

Toisin sanoen nyt vielä kun palautetaan mieleen, mitä lähetekeskustelun yhteydessä luvattiin, luvattiin tässä salissa, että ollaan hyvin tarkalla kuulolla ja pyritään ottamaan in corpore valio-

kuntana kaikki se huomioon, ja näin myös on tehty. Se kaikki nyt on kuunneltu, ne tiedot on puntaroitu ja yksimielisesti kirjattu. Eli koko tämä hankala prosessi on yksimielisesti hoidettu tähän pisteeseen saakka, ja siitä kiitos kaikille niille, jotka ovat siihen operaatioon osallistuneet.

Arvoisa puhemies! Sitten toinen asia, joka tässä nousi aivan oikein esille, on Maatalouden kehittämisrahaston varojen kohtalo. Niin kuin ed. Vuorensola totesi, tässähän oli pari vuotta, joiina kertyi kassaan rahaa, jota me nyt sitten hulttomasti käytämme. Kaikkein suurin ongelma on edessäpäin eli vuosituhanen vaihde, ja se on kahdella tavalla ongelmallinen.

Se on ensinnäkin tietysti ongelmallinen siinä suhteessa, mihin ymmärsin, että ed. Vuorensola äsken viittasi, eli kun siirtymäkausi menee umpeen, niin sitten ollaan sen arkirealismmin kanssa tekemisissä.

Mutta, arvoisa puhemies, tähän liittyy toinenkin näkökohta, ja se on minusta vielä kurjempi asia. Siitä on pieniä oireita näkynyt kuluneen talven aikana, ja se on ollut valtiovarainministeriön halu ryhtyä siirtämään näitä varoja budjetin yleiskatteeksi. Tässä on parhaillaan vireillä sellainen hanke, joka voi akutisoida erittäin draaattisella tavalla tämän yleiskatteellisuuteen pyrkimisen, ja se on Emu. Nimittäin kun pitää pystyä Emu-kriteerit ja -hommat hoitamaan, siinä hyvin helposti tulee mieleen, että otetaan tämän laatusista rahastoista, ja siellähän sitä rahaa on, niin kuin ed. Vuorensola äsken totesi, näennäisesti siis miljarditolkulla. Silloin tietysti juolahtaa mieleen, että priorisoidaan asiat, ja silloin ollaan todellisessa hädässä.

Tämän takia minusta varapuheenjohtaja ed. Rajamäen huoli koko tästä asiasta toisaalta on aivan oikeutettu. Tämän hetken jälkeen täytyy olla erittäin varovainen ja harkitsevainen siinä, mihin näitä rahoja käytetään. Toinen, mikä tässä on hyvin tärkeätä, on se, että olemme alueellisesti oikeudenmukaisia ja tasapuolisia. Se on äärimmäisen tärkeä asia. Tässä on kyllä viime aikoina painotuksissa ollut sellaisia vivahteita, että ei oikein sielu siedä. Sen vuoksi meidän pitää olla tässä aivan erikoisen valppaina, kun me olemme tämän maitokiintiöhomman nyt saaneet pois päiväjärjestyksestä, niin että hoidamme muun puolen myös asiallisesti kuntoon.

Arvoisa puhemies! Se tässä on vain, että hyvä on parhaan vihollinen vai päinvastoin, miten se hieno sanonta menee: Jos me nyt ryhdymme tekemään oikein hienoja käyttösuunnitelmia Mackeralle, pahoin pelkään, että me nukkuvan kar-

hun, niin suuresti kuin karhuja rakastankin, herätämme väärään aikaan vuorokaudesta ja vuodesta ja tässä käy vielä huonommin. Sen vuoksi pitää olla myös varovainen siinä ristöreippaudesta, millä näihin asioihin kajotaan.

Ed. Jari Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Maitokiintiöhistoria on täällä käyty erittäin seikkaperäisesti läpi, joten en siihen puutu enää.

Mutta lyhyesti totean, että olen tyytyväinen siitä, että valiokunta otti kantoja ja otti yksimielisesti. Kantoja otettiin siitä muun muassa, että korvausten leikkaus ei käy ja että kaikilla aktiivituloilla — aktiivituloilla ymmärrettiin sitä, jolla ylipäätään on maitokiintiöitä hallussaan — korvauksettomaan leikkaukseen ei voida mennä.

Täällä on puhuttu myös maitokiintiökaupan mallista, onko sekamalli hyvä vai vapaakauppamalli vai pelkästään hallinnollinen malli. Aika tietysti tulee näyttämään, miten sekamalli toimii. Ehkä se näissä olosuhteissa oli paras mahdollinen.

Lisäksi olen tyytyväinen siitä, että valiokunta kirjasi, että ylimääräinen tuotantotuki, mitä maksetaan korvauksena leikkauksista, ei saa vähentää muita kansallisia tukia eli muiden tuotannonalojen harjoittajat eivät joudu maksamaan tätä ikävää maitokiintiöiden leikkausta.

Yksi asia olisi myös tärkeä: Täällä on todettu, että jos valiokunta jatkossakin pystyy monissa muissakin asioissa olemaan yhtä yksimielinen kuin maitokiintiöasiassa, niin se olisi hyvä. Tärkeintä olisi nyt, kun on siirrytty EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan, että Suomi yhtenäisenä rintamana ajaa Suomen etuja EU:ssa niin maataloudessa kuin muiltakin osin ja keskityttäisiin enemmän siihen kuin siihen, että kinaamme keskenämme Suomessa joko A-, B- ja C-alueet keskenään tai jollakin muulla tavalla. Tärkeintä on yksituumaisuus. Ainoastaan sillä tavalla voimme saada Suomen etua vietyä eteenpäin EU:ssa.

Ed. Vihriälä: Arvoisa herra puhemies! Tämä on tietyllä tavalla varmasti aivan historiallinen päivä, kun puhutaan maitokiintiöistä ja kiintiöiden leikkauksesta ja vain hyristään tyytyväisyyttä tässä salissa; näin ei ole kai pitkään aikaan tapahtunut. Voin myös yhtyä niihin käsityksiin, joita täällä on esitetty, että valiokunta on ollut yksimielinen kannanotossaan ja ennen kaikkea maa- ja metsätalousvaliokunnan ansioista on päästy tällaiseen tulokseen kuin kiintiökyksymyksessä on edetty.

Mutta on myös syytä täällä todeta se, mitä ed. Vuorensola toi esille, että kysymyksessä on joka tapauksessa maidontuottajien tulojen leikkaus. Siitä ei päästä mihinkään. Emme tietenkään voi, jos ajattelee tätä päivää ja vertaa maidontuottajan asemaa moniin muihin tulonsaajaryhmiin, lähteä siitä, että täällä ylistäen ollaan hyväksymässä, että maidontuottajilta on leikattu. Näinhän asia ei voi olla. Tässä suhteessa tietenkään ei voi olla tyytyväinen tehtyyn ratkaisuun. Mutta ilo on todella se, että valiokunta on ollut yksimielinen ja asiat on voitu hoitaa.

On helppo yhtyä siihen, mitä ed. Pulliainen toi esille Makera-kysymyksestä. Sitä on käsitelty moneen kertaan. On todella ne vaarat huomioitava, mitä edellä on esille tuotiin. Makeraa tarvitaan vielä tulevaisuudessakin. Jos todella jo etukäteen on Makeran varat syöty, niin kohta on koko järjestelmä lopussa. Niin kuin kuulumme, EU tulee tässä suhteessa vaikuttamaan.

Arvoisa puhemies! Kun täällä on näin yhteinen hyrinä ja hyvä nyt olla, niin täytyy kuitenkin vähän nostaa esille sitä — että tiedettäisiin, että ollaan poliittisesta asiasta kuitenkin päättämässä — mitä hallitus on saanut maidontuottajien ja maatalouden kannalta aikaan tämän vaalikauden aikana.

On syytä muistuttaa erästä tutkimuksesta, joka tehtiin tietenkin viljelijöiden keskuudessa. Elintarviketieto tutki Maaseudun Tulevaisuuden toimeksiannosta viljelijöiden mielipidettä kysyen, minkä arvosanan viljelijät antavat Lipposen hallitukselle. Kouluarvosanojen mukaan tuli vain 5+. Siinä tutkittiin myös, mikä arvosana annetaan tuottajajärjestölle, eri poliittisille ryhmille. Jos oikein muistan, oppositiopuolue sai, ei tosin mitään hyvää arvosanaa, mutta ihan kohtuullisen 7+, sosialidemokraattinen puolue 5+.

Näin varmasti onkin, kun ajattelee sitä, mitä edellisten eduskuntavaalien alla sosialidemokraattinen silloinen ja nykyinenkin puheenjohtaja, pääministeri Lipponen, siihen aikaan oppositiojohtaja, totesi. Kävi erittäin jyrkän maatalousvastaisen vaalikampanjan ja sanoi, että nyt loppuu isäntien uho. Heti, kun hallitus pääsi töihin, maatalouden kohdalla kansallinen tukipaketti purettiin. Kun nämä ovat nyt takana olevia asioita, niin on tietenkin ilo todeta, että nyt olemme täällä näin yksituumaisia näissä kysymyksissä.

On totta, että viljelijät eivät voi tänä päivänä, eivät maidontuottajat eivätkä muutakaan viljelijät, vaikuttaa elämäänsä ja tulevaisuuteensa enää sillä tavalla kuin aikaisemmin, kun meillä oli oma

maatalouspolitiikka. Tämä on asia, joka on muuttunut. Ennen kaikkea kotimaisen maatalouspolitiikan tempoilevaisuus ja myös erityisesti EU-jäsenyyden mukanaan tuomat murheet ovat varmasti lisänneet viljelijöiden ja erityisesti myös maidontuottajien epävarmuutta maataloudessa.

Tänäänhän juhlapuheissa kaikki niin hallituksen edustajat kuin varmasti myös me opposition edustajat puhumme kauniita ja toteamme, että pitää saada uutta uskoa eikä toivottomuutta saa lietsoa. Mutta ennen kaikkea erittäin vähän on konkreettisia selviytymisvälineitä, mitä meistä itse kukin on voinut viljelijöille tarjota tässä tilanteessa. Niitä ei paljon koppaan jää. Puheita kyllä on, mutta konkretismi on hyvin vähissä. Tässä suhteessa tietenkin toivoisi myös hallitukselta ja erityisesti sosialidemokraattiselta puolueelta myös muissa asioissa kuin maitokiintiöasiassa politiikkaa, johon viljelijät voisivat estistä enemmän luottaa ja ennen kaikkea rakentaa tulevaisuutta vakaammalle pohjalle.

Arvoisa puhemies! Maitokiintiöistä on käyty myös kansallista riitelyä hallituksen ja tuottajajärjestön tasolla, mutta nyt eduskunnassa on löydetty yksituumaisuus, ja tämä on, niin kuin jo alussa sanoin, historiallista. Mutta on helppo yhtyä myös siihen, että toivon mukaan tämä historiallisuus jatkuu siinä mielessä, että nyt ennen kaikkea EU:ssa Suomi aktiivisesti valvoo ja ajaa suomalaisten maidontuottajien etuja. Kai tämä kiintiöjärjestelmä kokonaisuudessaan kuitenkin on suomalaisen maidontuottajan etu, ja siitä pitäisi pitää kiinni. Jos tämä järjestelmä romuttuu, niin uskon, että suomalaiselle maidontuottajalle koittavat vielä suonommat ajat. Yksituumaisuuteen kansallisella tasolla pitäisi toki saada mukaan kaikki poliittiset ryhmät, tuottajajärjestö tietenkin ja hallitus ja ennen kaikkea myös jalostava meijeriteollisuus. Maitokiintiöjärjestelmä on todella tärkeä, ja tämän puolesta kannattaa töitä tehdä.

Jotenkin kuvittelen tänä päivänä niin, että suomalaisella maidontuottajalla on muitakin ongelmia ja ehkä yksi keskeinen ongelma on se, miten tulevaisuudessa maitomarkkinat tässä maassa hoituvat. Jos ne hoituvat huonolla tavalla, niin suomalaiset maidontuottajat menettävät paljon enemmän kuin jossakin kiintiöleikkauksessa. Ei puhuta enää pennistä, kahdesta eikä neljästä, vaan puhutaan kymmenistä penneistä. Joku voi sanoa, että vapaa kilpailu on ihana asia, mutta jos kaikkien sota tulee kaikkia vastaan maitomarkkinoilla, siitä ei kärsi kukaan muu kuin Suomen maidontuottajat.

Ed. Kalli: Arvoisa herra puhemies! Ed. Vuorensola ja ed. Vihriälä puuttuivat maitomarkkinoihin. Kun maa- ja metsätalousvaliokunta oli Irlannissa vierailulla, saimme esimakua siitä, että EU:n markkinoilla ollaan voimakkaasti puuhaamassa mahdollisuutta, jolla koko EU:n viitemäärää saatetaan olla pienentämässä. Tämän asian osalta, mikä liittyy nyt käsiteltävään asiaan, tietenkin valiokunnan jäseniä jonkin verran askarrutti se, että toisaalta Suomen pitäisi pitkässä juoksussa saada lisäkiintiötä, mutta kuitenkin koko yhteisön alueella on jännite, että ehkä joudutaan leikkaamaan, joten yhtälö on aika vaikea. Kun me nyt joudumme itse sopeutumaan tähän leikkaukseen, niin aika vaikea on saada itselle optiota siitä, että uskottavasti voisi esittää, että Suomi jatkossa voisi saada lisäviitemäärän.

Mitä enemmän EU:ssa ja Suomella on viitemääriä, tietenkin se vaikuttaa markkinoihin. Kun kuitenkin nestemäisten tuotteiden kulutus koko ajan sekä meillä että koko sisämarkkinoilla vähenee noin prosentin verran ja ylimenevä osa joudutaan markkinoimaan sisämarkkinoiden ulkopuolelle ja EU:ssa puuhataan kovasti vientitukien leikkaamista, niin siinäpä sitä sitten ollaan juuri tämän kysymyksen edessä, minkä ed. Vihriälä totesi. Suomessahan on tästä hieman esimakua, ja jotkut ovat pelotelleet, että toimenpiteiden merkitys saattaisi olla jopa 40 penniä per tuottajan saama litrahinta.

Ed. Lämsä esitti pari kysymystä, joihin vastaan valiokunnan puolesta.

Kumpi olisi parempi sopeuttaminen, valtakunnallinen vai ostajataso? EU:ssa ja Suomessa kuitenkin läheisyysperiaatetta kunnioitetaan ja kun kenenkään oikeuksiin ei puututa, vaan varataan mahdollisuus kussakin tilanteessa täyttää valtakunnallinen viitemäärä mahdollisimman hyvin, niin valiokunnan kaikkien jäsenten mielestä silloin ostajataso tasausmahdollisuus on tasavertaisin. Koska pienellä alueella voidaan nopeasti antaa impulssi siitä, että nyt voitte lisätä karjaa, joku toinen mahdollisesti ei täytä omaa resurssiaan, niin tällä tavalla kuitenkin ostajan viitemäärä voidaan täyttää, eikä niin, että jotkut huimapäät, riskinottajat, eri puolilla valtakuntaa voisivat käyttää varovaisten mahdollisuuden. Tässä on varmaan monta koulukuntaa, mutta asiantuntijakuulemisen perusteella kallistuimme tähän.

Toinen asia on siirtohintaa. Tähänhän ei valiokunta ottanut varsinaisesti kantaa, mutta totesimme kuitenkin, että tämän kaltainen järjestel-

mä, jossa on molemmat muodot, on tasavertaisempi ja antaa mahdollisuuden niillekin, jotka eivät ole etusijajärjestyksessä.

Edelleen kun ed. Lämsä totesi, että kaikilla, jotka ovat tuottaneet viitemääränsä täyteen ja joilta kuitenkin on leikattu, pitäisi olla mahdollisuus jossakin vaiheessa ostaa takaisin, sama käsitys on valiokunnalla. Asiantuntijakuulemisessa on käynyt ilmi, että tämä järjestelmä antaa sen mahdollisuuden. Kun kansallista varantoa syntyy, niin sitä mukaa kuin sitä syntyy, pitäisi kaikilla niillä, joilta on leikattu, olla mahdollisuus ostaa takaisin samalla 65 pennin hinnalla. Jos näin käy muutaman vuoden aikavälillä, niin silloinhan tämä järjestelmä voisi toteutua. Mutta se tietenkin edellyttää, että joidenkin pitää luopua olemassa olevasta viitemäärästään, myydä sitä, ja se puoli siirtyy kansalliseen varantoon, ja sitä kautta mahdollisuus tulee.

Varapuheenjohtaja totesi, että tähän sisältyy miinoja, ja kun meillä oli joskus karjanhoitaja, jonka nimi oli Miina, ja muistui mieleen hyvin lämmin ihminen Miina ja lämpimiä ajatuksia, niin toivoisin, että tästä lakiesityksestä tulisi kuitenkin jollakin tavalla lämmittävä, niin että se antaisi sopeutumismahdollisuutta, joka aika pienessä raossa on, mutta joka nyt pari vuotta on ollut jäissä ja jumissa. Tämän väljempään ratkaisuun tässä tilanteessa ei valitettavasti ollut mahdollisuutta.

Ed. J ä r v i l a h t i : Arvoisa puhemies! Tämä laki, jota parhaillaan käsittelemme, on myönteinen asia. Mutta täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että me puhumme karjataloudesta ja maidontuotannosta, joka minun mielestäni tässä maassa tulevaisuudessa on suurissa vaikeuksissa. Se, että nyt puheena oleva lakiesitys voidaan kokea myönteiseksi, on hyvä asia, mutta se on kuitenkin pieni asia, pieni yksityiskohta ja, arvoisa puhemies, siksi haluaisinkin vähän tarkemmin katsoa maidontuotantoa kokonaisuudessaan.

Suomi on Euroopan unionin pohjoisin jäsenmaa. Meillä luontaiset edellytykset ovat heikot maataloustuotannon alueella. Ainoastaan nurmiviljelyyn perustuva kotieläintuotanto on meillä sellaista tuotantoa, joka luontaisesti tänne sopii. Valiokunnan puheenjohtaja ed. Kalli kertoi äsken valiokunnan käynnistä Irlannissa, ja kun itsekkin olen siellä käynyt, niin toteaisin sen, että se vihreänä saarena näyttää vähän samantapaiselta kuin Suomikin näyttää keski- ja pohjoisosiltaan, mutta siellä on aivan toisenlainen ilmasto, erittäin pitkä kasvukausi, runsassateinen, ja täs-

sä mielessä siinä helposti petetty, jos vertaa vaikkapa Keski-Pohjanmaan karja-alueita Irlannin karja-alueisiin.

Minun mielestäni Suomi on hoitanut huonosti asiansa Euroopan unionin jäsenmaana. Maatalousministeri Kalevi Hemilä, jonka olin toivonut olevan paikalla täällä tänään, ei ole kovin paljon hikeä vuodattanut suomalaisen maidontuottajan puolesta. Jos ottaa huomioon sen, että karjataloustuotanto on lähes ainoa asutuksen säilymisen ja pitkäjänteisen maataloustuotannon, olisi luullut maatalousministerin kiinnittävän tähän asiaan paljon enemmän huomiota. Totta kai meillä etelässä on kasveja, on öljykasveja ja sokeirijuurikkaita, joille jokaiselle on oma lainsäädäntö ja oma kiintiönsä. Mutta kokonaisuus huomioon ottaen olisi maidontuotannosta puhuttava enemmän nimenomaan myös ministeriön käytävillä ja varsinkin Brysselin käytävillä.

Muistan niin elävästi sen, kuinka me Euroopan parlamentissa ihmettelimme Italian menettelyä. Siellähän vuodesta vuoteen Italia ylitti maitokiintiönsä erittäin suurella määrällä. Siellä käytävillä liikkui huhuja, että nekään ylitykset eivät olleet todenmukaisia, vaan siellä tahallisesti tilastoja vielä vääristeltiin. Mikä oli seuraus tällaisen Italian mafian toiminnasta? Seuraus oli se, että unioni myönsi Italialle huomattavan suuren lisäkiintiön. Samaan aikaan kun meidän ministerimme oli tästä päättämässä, hän itse täällä kotimaassa vaati leikkauksia. Jokin raja mielestäni sentään on puhdasoppisuudellakin.

Mitä tulee tulevaisuuteen, niin kyllä minä lähdän siitä, että suomalaisen maatalousministerin, olkoon hänen nimensä mikä tahansa, tulee käyttää voimansa maatalouden puolesta. Se merkitsee käytännössä sitä, että hänen tulee pystyä turvaamaan kannattava maidontuotanto tässä maassa myös 2000-luvulla.

Se, että meillä saattaa tulla ylituotantovaikeuksia suuremman kiintiön johdosta, on tietysti totta, mutta kyllä ne vaikeudet voidaan voittaa. Ne ovat sittenkin pienempiä kuin se, että suuri osa maidontuottajia liian pienen kiintiön varassa yrittää kituutella liian pienellä tulotasolla. Ei 50 000—60 000 markan tulolla tilaa kohti ei ole tulevaisuutta.

Arvoisa puhemies! Kyllä nykyaikana myös maatalousväestöllä on oikeus vaatia tasavertaista asemaa muitten väestöryhmien joukossa. Jos tätä ei tule, niin seurauksena on pitkässä juoksussa tuotannon loppuminen näiltä tiloilta ja maaseudun autioituminen.

Viälä tältä paikalta lopuksi haluan lähettää terveisiä ministeri Hemilälle. Olisi hyvä, jos herra ministeri olisi täällä paikalla, kuuntelisi kansan ääntä ja toimisi ryhdikkäästi tämän äänen mukaisesti.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ed. Kalli kommentoi kiintiöiden takaisinostomahdollisuutta. Olisi tietysti ollut hyvä, että olisi kirjattu mietintöön, että tällainen mahdollistettaisiin tai edellytettäisiin, että jos jatkossa tällaista kansallista varantoa syntyy sitä mukaa kuin luovutaan tuotannosta, niin myös nämä olisivat jonkinlaisessa järjestyksessä saamassa hallinnolliselta sektorilta tämän kiintiön, mikä sieltä on leikattu.

Ed. Järvilahti toi esille hyvin tärkeän asian eli kokonaisuudessaan maidontuotannon kannattavuuden. Meillä on oikeastaan kolmekin ongelmaa: ensinnäkin kustannusten nousu, toisaalta markkinapuoli, jossa ollaan todella menettämässä pennejä, ei osata hallita markkinoita, se on tietenkin meidän oma asiamme; ja kolmantena on tilojen kehittäminen, kokokysymys jne. Kyllä minä ainakin näen, että meillä maidontuotannon tulisi jatkossakin pohjautua perheviljelmään eikä pitäisi lähteä tehdasmaiseen tuotantoon. Siinä juoksussa me emme tule kuitenkaan pärjäämään Tanskalle emmekä Ruotsille, vaan meidän pitäisi pystyä hakemaan oma mallimme, jossa myös kansallinen tuki maidontuotannolle pyritäisiin maksimoimaan. Uskon, että maa- ja metsätalousvaliokunta pohtii näitä kysymyksiä. Haluan lopuksi tyydytyksellä todeta niin kuin ed. Vihriälä, että valiokunta on näihin asioihin paneutunut todella hyvin.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! On syntä heti alkuun hyvällä omallatunnolla todeta, että keskustelun henki, mikä täällä istuntosalissa on vallinnut tämän asian yhteydessä, on todella ollut silmiinpistävä hyvä ja maltillinen. Toivoisi, että pääsisimme yhtä pitkälle yksimielisyyteen vaikeissakin asioissa tämän tyyppisissä kysymyksissä.

Ed. Vihriälä toki mainitsi, että kun kaikki hymistelevät näin yksimielisesti, pitäähän hänen vähän politiikkaa puhua. Hän teki sen erittäin korrektisti ja hienolla tavalla, niin kuin hänen tyylinsä kuuluu. Kiitoksia vain siitä, ed. Vihriälä. Mutta toteaisin sen, kun hän viittasi lähinnä sosialidemokraattien puheenjohtajan ja pääministerin puheisiin ennen vaaleja, että isännät pannaan järjestykseen, että meidänkin ryhmässäm-

me tietysti on hyvin monista lähtökohdista lähteneitä ihmisiä, on kaupunkilaisia, jotka varmasti näkevät maaseutupolitiikan toisessa valossa kuin me, jotka olemme itse auran kurjessa olleet elämämme jossakin vaiheessa.

Tällä tavalla tietysti kokonaisuus muodostuu, ja siinä suhteessa on annettava todella, niin kuin useissa puheenvuoroissa on todettu, valiokuntakäsittelylle erittäin suuri tunnustus, erittäin suuri tunnustus myös valiokunnan puheenjohtajalle ed. Kallille siitä, että hän kyllä pystyi vetämään, niin kuin monessa muussakin asiassa, erittäin tyylikkäästi valiokunnan käsittelyt. Tällaisen käsittelyilmapiirin ja -hengen toivoisi tuki monissa muissakin kysymyksissä olevan hyvin vallitseva tilanne.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Kun valiokunnan ulkopuolelta katselee, on hienoa, että kansallinen yhteisymmärrys, sopu, syntyy.

Ed. Järvilahdelle, joka nyt ei ole paikalla enää, tietysti voi todeta, että kun ollaan tilanteessa, jossa hänen sanojaan lainaten vastapuolena on tavallaan Italian mafia, eli ollaan EU:ssa, niin pitää aina muistaa, minkä hallituksen ollessa hyvä paimen sinne jouduttiin. Nyt ollaan siellä. Kun katsotaan tulevaisuuteen, vähän niin kuin ed. Järvilahtikin, tiedämme myös sen, että ilmeisesti EU:n maatalouspolitiikka kaiken kaikkiaan muuttuu etenkin siinä vaiheessa, kun EU:n laajentuminen tapahtuu, jolloin tilanne on jälleen toinen, vielä haasteellisempi. Siinä sopii toivoa yhteisymmärrystä siitä, että Suomi on pidettävä kokonaan asuttuna, ja siinä varmasti nimenomaan karjatalous on eräs ratkaisu, sen ainakin pitäisi olla.

Mutta, arvoisa puhemies, vielä on se näkökohta, että me tiedämme esimerkiksi tänään jo keskusteluissa olleen bse-taudin, siis nautojen aivosairauden, prionitaudin, vaikutukset naudanlihantuotantoon, tiedämme Herodes-ohjelman, tiedämme paljon tähän liittyviä ongelmia, myös eläinsuojelullisia ongelmia. Todella yleensäkin koko karjankasvatus on haasteiden ja ongelmien kohteena, ei ainoastaan maidontuotanto.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Poliitiikka on politiikkaa, hymistellään, mitä hymistellään, mutta kyllä täytyy totuuden nimessä todeta sekin, että me menimme Euroopan unionin jäseneksi viime eduskunnan aikana, jolloin keskusta oli hallituksessa yhdessä kokoomuksen kanssa. Totuus on myös se, että ne ehdot, millä

sinne mentiin, olivat kestäättömät, siitä ei päästä mihinkään. Sekin asia täytyy tuoda esille. Se on myös luonut tämän hallituksen aikana maatalousviihamielisen ajattelun vallitessa sen mahdollisuuden, että näihin sopimuksiin on voitu aina nojata eikä ole pyrittykään Euroopan unionissa käytävien neuvottelujen perusteella maatalousyrittäjien ja myös maidontuottajien elämää parantamaan. Se on hyvä, että nyt aletaan tässä salissa ja eduskunnassa ja päätöksenteossa huomata se, että on viimeiset hetket, jolloin täytyy puhaltaa yhteiseen hiileen, jotta maidontuottaja ja maanviljelijä, tuottaa hän sitten millä tuotantoalalla maataloudessa hyvänsä, pystytään pelastamaan.

Myöskin on todettava se, että kyllä maanviljelijät hillittömällä kiintiökaupallaan menivät myöskin markkinatalouden aisoihin ja jossakin määrin ovat oman onnensa orjia, mutta näinhän tietysti aina tapahtuu.

En millään tavoin korosta, että olen tässä eri mieltä, mutta muistetaan, mistä lähdettiin, minäkälaisia onnettomia sopimuksia aikanaan tehtiin viime hallituksen aikana, niin onnettomia, että niitä ei voi missään tapauksessa kiittää. Sen orjia tässä ollaan. Toivottavasti yhteisponnistuksilla pelastutaan. Turha on toisiaan osoitella Ahon hallituksessa tai Lipposen hallituksessa. Yhteinen onnihan tässä on kysymyksessä, jos sellaista halutaan etsiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laeiksi peruskoululain, lukiolain, aikuislukiolain 21 ja 24 §:n, ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 24 §:n sekä ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 128/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 35/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys Sopimuksen Euroopan energiaperuskirjasta ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 46/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

11) Hallituksen esitys Suomen liittymisestä Yliopistollisen Eurooppa-instituutin perustamisesta tehtyyn yleissopimukseen

Hallituksen esitys 47/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 7 luvun muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 48/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys laeiksi konkurssisäännön ja konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 49/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

14) Hallituksen esitys laiksi lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 50/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

15) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 51/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

16) Hallituksen esitys laiksi kaupankäynnistä vaikioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 52/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

17) Hallituksen esitys laiksi ammattitutkintolain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 53/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

18) Hallituksen esitys laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja koltalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 54/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

19) Hallituksen esitys laiksi eläinten lääkitsemisestä

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 55/1997 vp

Ensimäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Aikaisempaan EU-jäsenyykeskusteluun viitaten painotan tässä kohdin sitä tosiasiaa, että kun käsittelemme ja kun valiokunta tulee käsittelemään lakia eläinten lääkitsemisestä hallituksen esityksen mukaisesti, on hyvä muistaa ja tietää se, että EU:ssa on käytössä sellaisia eläinlääkinnällisiä kemikaaleja lääkkeinä, jotka ovat karsinogeenia, syöpää aiheuttavia yhdisteitä. Arvoisa puhemies, viittaan esimerkiksi kalkkunoiden ihotauteihin käytettäviin lääkevalmisteisiin. Tämä tosiasia on Suomen valtioneuvoston ja myöskin maa- ja metsätalousministeriön tiedossa. Kuitenkin tämä tilanne jatkuu. Näin ollen toivon, että valiokunta pystyy myös tällaisiin asioihin ottamaan mietinnössään kantaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys syntymä- ja kuolintietojen ilmoittamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Hallituksen esitys 56/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

21) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 57/1997 vp

Ensimäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta on selvä parannus nykyiseen tilanteeseen. Viime aikoina kuitenkin ovat erittäin paljon lisääntyneet nimenomaan fyysisten sairausten lisäksi psyykkiset syyt, joiden takia ihmiset ovat joutuneet jäämään työkyvyttömyyseläkkeelle, tai ainakin ne ovat vaikuttaneet

työkyvyttömyyseläkkeelle jäämiseen. Näin ollen olisi todella tärkeää, että valiokunta käsittelee tätä asiaa erityisesti tutustuisi tähän puoleen ja painottaisi henkisen työsuojelun tärkeyttä ja merkitystä ihmisen työkyvyn ylläpitämisessä. On muistettava, että työntekijä myy työvoimansa työnantajalle, ei terveytensä. Valitettavasti vain tilastot osoittavat, että työelämässä Suomessa on paljon vikaa. Työkyvyttömyyseläkehakemuksia on paljon, ja työkyvyttömyyseläkkeelle joudutaan jäämään suhteellisen nuorena. Tämä tietenkin johtuu siitä, että työolosuhteet eivät ole siinä kunnossa kuin niiden pitäisi olla, että ihmisten fyysinen ja henkinen kestävyys riittäisi.

Erityisesti ns. laman aikana paineet työelämässä ovat kasvaneet. Työvauhti ja työmäärä ovat kiristyneet. Erityisesti tästä on selviä merkkejä näkyvissä hoitoalalla. Siellä on selvä vaara, että ihmiset todella palavat sekä fyysisesti että henkisesti loppuun. Näin ollen on tärkeätä, että työsuojelua parannetaan. Tämä on yksi pieni askel oikeaan suuntaan. Niin kuin totesin, toivottavasti valiokunta paneutuu tähän tarkasti ja erityisesti henkisen työsuojelun puolen ottaa perusteelliseen käsittelyyn.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

22) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1996

Lähetekeskustelu
Kertomus 3/1997 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Kelan valtuutetut ovat jättäneet toimintakertomuksensa vuodelta 96 eduskunnalle. Käytän tässä puheenvuoron lyhyesti sen sisällöstä.

Aloitin puheenvuoroni toteamalla, että jo toimintakautemme alussa valitsimme painopisteiksi ja kehittämiskohteiksi muutamat asiat, kuten toiminnan yleisen valvonnan sekä lakien täytäntöönpanon ja organisaation toimivuuden seurannan, edelleen seurannan ja arvioinnin siitä,

mitä sosiaaliturvalainsäädäntö ja siihen tehdyt muutokset aiheuttavat kansalaisten elämässä. Olemme pyrkineet tätä työtä tekemään liikkumalla aktiivisesti sekä paikallistoimistoissa että kansalaisten ja toimihenkilöiden keskuudessa. Myöskin eräänä sivujuonteena on ollut toimintakertomuksen sisällön kehittäminen.

Viime vuotta ja näin ollen kertomusvuoden toimintaa ovat lähinnä sälyttäneet seuraavat asiat. Olemme paneutuneet Kelan tulo- ja menoarvioihin, Kelan henkilöstöpolitiikkaan sekä siihen liittyen tarvelaskelmiin ja henkilöstömäärään eri organisaatioyksiköissä. Olemme selvittäneet Kelan tutkimustoiminnan painopistealueet, palveluverkon kehittämissuunnitelmat, asiakaspalvelututkimuksen tulokset, työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoimintaa, siihen liittyen hylkäysprosentit ja päätösten perustelut sekä kansaneläkkeen pohjaosan poistumisen vaikutukset toimintaan. Vielä yhtenä osana toimintaamme ja mielenkiintoamme ovat olleet lääkkeiden korvauskäytäntö ja lääkekorvausten kasvun syyt ja lääkkeiden hinnat.

Kaiken kaikkiaanhan kertomus koostuu valtuutettujen lausumista, Kansaneläkelaitoksen vuosikertomuksesta, tilintarkastajien lausunnosta ja lisätyn hallituksen lausunnosta valtuutetuille, mutta pyytäisin edustajia erityisesti kiinnittämään huomiota liitteen 5 asiakokonaisuuteen, jossa Kansaneläkelaitoksen hallitus on selvittänyt valtuutetuille toimenpiteitä eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietinnön 14/1996 vp johdosta, joka on ollut vuoden 95 toimintakertomukseen liittyviä asioita. Tällä haluan sanoa vain sen, että kun eduskunta tästä toimintakertomuksesta on mietinnön tehnyt, niin se palaa valtuutetuille, jotka edellyttävät hallituksen vastausta niihin kohtiin, joihin eduskunta on erityisesti kiinnittänyt huomiota, ja tämä vastaus on tänne liitteeseen 5 kirjattu. Kyseessä on ollut työkyvyttömyyseläkehakemuksiin liittyviä asioita, tutkimustoimintaan, tietosuojaan, lainsäädännön yksinkertaistamiseen ja toimeentulotuen kokeiluun 95—97 liittyviä asioita.

Toimeentulotuen kokeiluasia on ollut jossain määrin tiedotusvälineiden huomion kohteena. Haluan kertoa tästä oman kantani, joka perustuu pitkäaikaiseen seurantaan edellisen hallituksen ajalta ja myös vuoden 96 ja miksei vielä tämän vuodenkin kehityksen osalta. Ensinnäkin on todettava, että kokeilut, kun ne nyt päättyvät, on tehty sillä vakavudella, että kokeilemalla tämä asia ei enää miksikään muutu. Nyt on vain päätettävä, yksinkertaistetaanko järjestelmiä

edelleen, niin kuin erityisesti edellisen hallituksen aikana tehtiin. Asiakkaat saavat palvelujaan Kelan toimistoista keskitetysti varsin laajasti. Asia, joka nyt on ollut ulkopuolella, on ollut juuri toimeentulotuki, ja nyt pitää arvioida, olisiko senkin maksatuksen paikka Kelan toimisto.

Kun toimeentulotukiasiakkaat ovat pääasiallisesti työttömyyden kanssa kamppailevia asiakkaita, muistaakseni jossakin vaiheessa prosenttimäärä oli 60, niin tuntuisi siltä, että kun Kelasta maksetaan sekä työmarkkinatuki että työttömyysturvan peruspäiväraha, niin yhteensovituksen ja koko tuen selkeyden kannalta toimeentulotuen ns. standardisoitu osa on todella järkevää siirtää Kelaan. En millään lailla halua aliarvioida kuntien sosiaalitoimistojen toimintaa, ja sinne jääkin mielestäni merkittävä osa toimeentulotuen käsittelyä, jossa suoritetaan asiakkaan kannalta hienosäätö hänen tarpeittensa suhteen.

Nyt on ollut hyvin paljon puhetta siitä, että tällainen järjestelmä lisää menoja niin paljon, että tähän ei voida mennä. Tämä on ollut erityisesti valtiovarainministeriön kanta ja minullekin henkilökohtaisesti tuttu edellisen hallituksen kaudelta, jolloin kokeiluja ensimmäisen kerran suoritettiin.

Tässä on erilaisia tuloksia. Kun näitä kokeiluja tutkii, joissakin kunnissa menot ovat saattaneet jopa laskea ja joissakin ne ovat nousseet, mutta molemmissa tapauksissa mielestäni eräs asia toteutuu paremmin kuin erillään toteutetussa järjestelmässä nykyisin: Asiakas saa hänelle lain mukaan kuuluvan etuuden paremmin kuin nykyisessä järjestelmässä. Tämän toimeentulotuen kokeilu on osoittanut. Kyllä kai me pyrimme erityisesti siihen, että etuudet menevät, niin kuin lainsäätäjät on tarkoittanut niiden menevän, eikä ole oikein tavallaan jättää syrjään niitä maan hiljaisia, jotka eivät tohdi lähteä suuressa-kaan puutteessa kuntien sosiaalitoimistoihin hakemaan heille kuuluvaa etuutta, kun se ei ole ollut maan tapa heidän elämänsä aikana ja niinä aikoina, jolloin he itse ovat voineet omasta toimeentulostaan huolehtia. Heille on voitava luoda kunniakas tapa saada se etuus, mikä heille kuuluu.

Arvoisa puhemies! Näistä käsitellyistä asioista, joiden suhteen erityisesti tunnen mielenkiintoa, ottaisin esille Emu-kysymyksen, joka vaikuttaa suomalaisen sosiaaliturvaan, erityisesti perusturvaan. Olisi varsin mieluisaa, jos eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta paneutuisi tähän asiaan nyt kunnolla, koska muutoinkin

joudumme miettimään Emu-kysymystä kokonaisuudessaan.

Sosiaalimenojen potti on samaa luokkaa kuin on palkkapotti Suomessa, noin 200 miljardia markkaa molemmat. Kummankin suhteen syntyy paineita joustoihin, jos suhdanteet Suomessa menevät heikosti. Minusta on varsin tarpeellista miettiä riittävän ajoissa, mitkä järjestelmät meidän on luotava, että kansalaiset saavat käsityksen turvatusta tulevaisuudesta mahdollisissa Emu-olosuhteissa.

Lopuksi kiinnittäisin vielä huomiota liitteen 6, katsaukseen väestön sosiaaliturvan ja hyvinvoinnin kehityksestä eli Kelan tutkimustyön tuloksia vuodelta 96. Siellä, voi sanoa, on pätkinänkuoressa havaintoja, jotka liittyvät suomalaiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Kiteytetysti voi sanoa, että suomalaiset edelleenkin arvostavat kovasti sosiaaliturvajärjestelmäänsä ja kriittisyys kohdistuu ainoastaan tämän järjestelmän monimutkaisuuteen.

Eryteisesti työttömyyden hoitoon haluttaisiin vaihtoehtoisia strategioita. Minullekin jossain määrin yllättävä oli tieto, että vain 2 prosenttia kansalaisista pitää nykyistä työttömyysturvajärjestelmää parempana kuin esimerkiksi mallia, jossa työttömälle annetaan mahdollisuus ottaa vastaan yhteiskunnan takaamaa osa-aikatyötä, josta maksettava vastike vastaa kaksinkertaista toimeentulotukinormia. Eli Kelan piirissä suoritettut tutkimukset työttömyysturvan vastikkeellisuudesta osoittavat ehkä yleistä käsitystä vastaan olevaa tietoa.

Samoin kansalaisten keskuudessa on valmiutta osa-aikatyön vastaanottamiseen, keikkatöihin ja yleishyödyllisten töiden tekemiseen, jos kohta paras vaihtoehto luonnollisesti työttömälle on kokopäivätyö.

Arvoisa puhemies! Sosiaaliturva on nähty Suomen kilpailukyvyyn kannalta ongelmallisena. Kelan selvityksessä todetaan, että Suomen kilpailurakenne, teollisuuden kustannuskilpailukyky ja kannattavuus ei ole niin kovasti sidottu sosiaaliturvamaksujen suuruuteen kuin yleisesti uskotaan ja muutoksilla aikaansaataisiin huomattavasti pienempi vaikutus Suomessa kuin muissa Oecd-maissa keskimäärin, jos kilpailukykyä lähdetäisiin sosiaaliturvamaksujen avulla ylläpitämään tai parantamaan. Eli tämä ei ole minkäänlainen oikotie kilpailukyvyyn tai kannattavuuden suhteen, niin kuin tässäkin salissa kovin usein tahdotaan sanoa.

Toivon, että tämä kertomus kiinnostaa kaikiakin edustajia ja erityisesti sosiaali- ja terveys-

valiokunta paneutuisi niihin huomioihin, joita valtuutetut ovat toimintakertomusvuodelta 96 tehneet.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Kelan kertomuksessa haluan puuttua kolmeen eri asiaan.

Ensinnäkin kertomuksesta ilmenee, että peruspäivärahalla ja työmarkkinatuella olevien työttömien määrä on ollut kasvusuunnassa jatkuvasti. Kun tämä työttömyysturvan osa on jo alle minimitoimeentulon verotuksen jälkeen, niin on selvää, että työttömyysturvaan sekä peruspäivärahan että myös työmarkkinatuen osalta tulee tehdä tasokorotukset. Ne tulee tehdä sillä tavalla, että tekemättä jätetyt indeksitarkistukset tehdään vähintäänkin täysimääräisinä korotuksina, jolloin työttömyysturvan peruspäivärahalla ja työmarkkinatuella olevien ihmisten luokkumistarve poistuisi eli heidän ei tarvitsisi välttämättä aina hakea toimeentulotukea, niin kuin nyt käy, koska verojen ja maksujen jälkeen heille käteenjäävä rahamäärä jää niin pieneksi.

Lisäksi haluaisin todella kaikella selvyydellä, että mielestäni oikea rahoituslähde, jolla nämä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotukset tehdään, ei ole ansiosidonnainen työttömyysturva, jota täällä on vaadittu erityisesti oikeiston taholta, sillä ansiosidonnaisen työttömyysturvan päivärahat eivät ole kovinkaan korkeita eikä ole mitään järkeä, että ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevat siirtyvät myös toimeentulokilukulle. Näin ollen rahoitus kyllä tulee hakea jostain muualta mutta ei niiltä, jotka on pudotettu työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Toisena asiana opintotuki. Hallitushan leikkasi opintotukea ja nyt on näkynyt lehdissä suunnitelmia, että opiskelijoiden oikeutta ansaita työtuloa opiskeluajan ulkopuolella ollaan muuttamassa. On laskettu, että hallitus saavuttaisi muutaman kymmenen miljoonan markan säästön jälleen opiskelijoiden kustannuksella. Mielestäni opiskelijoilla tulee olla oikeus esimerkiksi opiskeluajan ulkopuolella ansaita sillä tavalla, ettei sitä lasketa opintotukea vähentävästi mukaan, jotta he voivat turvata opiskelunsa opiskeluaikana. Tässä on takana tietenkin se, että valtiovarainministeriö hakee tätäkin kautta säästöjä. En näe sitä oikeana säästökohteiden hakemismuotona.

Kolmantena asiana otan esille työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämiskäytännön. Siinä on edelleen näkyvissä se, että työkyvyttömyyseläkkeiden, vaikka lakia ei ole muutettu, hylkyprosentit ovat erittäin korkealla. Tästä seuraa se,

että kun ihminen on hakenut työkyvyttömyyseläkettä — ensinnäkin on ollut sairaana sairauspäivärahan enimmäismäärän ja se on täyttynyt — ja eläkettä ei ole myönnetty, niin henkilö putoaa niin sanotusti tyhjän päälle. Hän ei saa eläkettä, ei saa sairauspäivärahaa. Jos hänellä on työkyvyttömyydestä lääkärintodistus, hän ei voi myöskään hakea silloin työttömyyskorvausta eli ilmoittautua työnhakijaksi, koska työnhakijan tulee olla työkykyinen. Näin ollen syntyy väliin-putoamisongelma. Tämän ongelman poistamiseksi pitäisi pikaisesti tehdä jotakin.

Ratkaisu olisi tietenkin se, että työkyvyttömyysharkinta erityisesti ikääntyneillä pitkäaikaisyöttömillä otettaisiin uudella tavalla esille ja katsottaisiin todella, mitkä ovat näiden ihmisten reaaliset työnsaantimahdollisuudet ja myös työssä selviytymismahdollisuudet, sillä hyvin monet ihmiset eivät selviydy kerta kaikkiaan työssä. Yksikään eläkelaitos, ei Kela eivätkä myöskään yksityiset eläkevakuutusyhtiöt, ole osoittanut sellaisia työtehtäviä, mihin nämä ihmiset voisivat siirtyä. Heille vain ilmoitetaan, että heidät katsotaan työkykyisiksi omaan ammattiinsa tai siihen läheisesti liittyvään työtehtävään, jossa he voivat saavuttaa riittävän tai kohtuullisen toimeentulon. Mutta näitä tehtäviä ei kerta kaikkiaan ole olemassa, ja syntyy, uskallan väittää, tuhansien ihmisten väliin-putoajajoukko, joka ei kuulu minkään perusturvajärjestelmän piiriin. Ainut perusturva heillä on toimeentulotuki, jota ei voi pitää oikeana ratkaisuna, koska sen tulisi olla kaikissa tapauksissa viimesijainen toimeentuloturva.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa eduskunnan puhemies! Tällainen tilanne, että sali on yleensä ottaen tänään ollut varsin huonosti miehitetty sekä edustajien että ministerien osalta, on tietysti hie-man hankala asia, kun ajattelempa, että tärkeistä asioista täällä kuitenkin keskustellaan, kuten on tämä kertomus.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puheenjohtaja ed. Jorma Huuhtanen hyvin esitteli tätä toimintakertomusta. Haluaisin itse muutamia asioihin puuttua ja painottaa eräitä näkökohtia.

Ensinnäkin Kansaneläkelaitoksen rooli on varmasti hyvin keskeinen, jolloin kertomuksen merkitys on hyvin voimakas ja hyvin tärkeä. Laitos ei ole ainoastaan taloudellisesti mitattuna tärkeä, satojen miljoonien markkojen käyttäjä, vaan se on myös toimijana ja ikään kuin ihmisten vastapuolena päivittäisissä asioissa hyvin keskeisessä roolissa.

Aloitankin siitä, että Kansaneläkelaitoksen eri toimiyksiköiden erilainen suhtautuminen asiakkaisiin ja potilaisiin on yllättävä tosiasia. Otan itselleni läheisen esimerkin, Kotkan ja Haminan toimipisteet. Koska itse työskentelen tänä eduskunta-aikanakin myös lääkärinä ja aika tavalla joudun tekemisiin eläkelausuntojen ja muiden ehkä etuuslausuntojen kanssa, niin huomaan, että toinen toimipiste suhtautuu esitettyyn toisella tavalla kuin toinen. Haminaa ja Kotkaa voi tässä asiassa verrata ja mielestäni Kotkan toimipisteen eduksi. Tässä on yksi huomio.

Toinen huomio lähtee siitä, että Kansaneläkelaitoksen toimittama kuntoutus ainakin ikään kuin kentän näkökulmasta on huomattavasti vuosien mittaan vähentynyt. Kun me olemme hyväksyneet eläköitymiseen liittyviä periaatteita ja myös sen, että eläkkeellepääsy edellyttää aina kuntoutustutkimuksen, ja myöskään potilaita ei enää voi kirjoittaa määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle vaan on kysymyksessä ainoastaan mahdollisuus pysyvään eläkkeeseen, vastaavasti kuitenkin kuntoutusmahdollisuudet eivät aidosti ole kehittyneet uuden käytännön rinnalla. Myös ikääntyneen väestön kuntoutus ylimalkaan on sellainen ongelma, jota ei ole ratkaistu huolimatta siitä, että meillä on edellisen eduskuntakauden ja taitaa olla sitäkin edellisen eduskuntakauden aikana lainsäädäntöä ja asetuksia tässä asiassa muutettu ikään kuin positiiviseen suuntaan.

Edelleen työkyvyttömyyseläkkeet ja niiden hylky. Huolimatta siitä, että tässä asiakirjassa asiaa on käsitelty ja on ikään kuin eduskunnan huoleen annettu vastauksia liitteessä, on todettava, että itse käsittelymekanismi on sillä tavalla hankala, että potilaiden ja kansalaisten usko järjestelmän toimivuuteen ja aitouteen on aivan perustellusti heikkoa, koska kaikki me tiedämme, jotka asioiden kanssa olemme tekemisissä, että aivan ilmiselvät työkyvyttömyystapaukset eivät vain jostakin syystä läpäise kontrollijärjestelmää. Perusteluksi ei kelpaa kylläkään hyllylle se, että vastataan, ettei lääkäri ole potilaan asianajaja tai lääkäri ei saa olla liian empaattinen tai hän ei saa mennä liikaa mukaan potilaan rooliin, koska toisessa vaakakupissa ovat kuitenkin hyvin objektiiviset näytöt vallitsevasta työkyvyttömyydestä. Tästä huolimatta ns. asiantuntijalääkärit sekä Kelan puolella että varsin usein nimenomaan yksityisellä vakuutuspuolella hylkäävät anomukset.

Tässä mielestäni pitäisi pitkässä juoksussa nähdä se, että järjestelmää tulisi muuttaa myös

niin, että ei tutkittaisi ainoastaan asiapapereita, vaan myös ratkaisutilanteessa etenkin silloin, kun ratkaisukäsittely tapahtuu muualla kuin potilaan ensisijaisessa tutkimuspaikassa, pitäisi toteuttaa sellainen malli, että potilasta voitaisiin aivan aidosti sekä kuulla että tutkia.

Ongelmaan liittyy tietysti sekin, että ratkaisu tehdään usein juridisin perustein eikä ole välttämättä lääketieteellistä näkökulmaa tai se voidaan tarvittaessa jopa sivuuttaa ja pitäytyä puhtaassa juridiikassa. Mutta mielestäni nämä ovat enemmänkin tekosyitä, joita julkisessa keskustelussa on ollut esillä. Varsinainen ongelma on useimmiten raha, ja primääriksi monesti näyttää jäävän potilaan syntymävuosi eli käytännössä se, että eläkevakuutusyhtiöt laskevat kuinka monta tuhatta, kymmentätuhatta, sataatuhatta tai miljoonaa markkaa he joutuvat maksamaan potilaan eläkkeelle pääsemisestä. Varsin usein sen voi näin jopa todeta, että jos syntymävuosi alkaa viitosella eli 50-luvulla syntynyt ihminen hakeutuu työkyvyttömyyseläkkeelle, hänen on erityisen vaikea päästä.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puheenjohtajan esityksen hyviä puolia, samoin toimintakertomuksen, on yritys siihen, että pyritään käyttämään tutkimusta. Kelalla on toimiva ja tehokas tutkimus- ja kehitysyksikkö. Näen varsin myönteisenä, että tutkimustyöhön on haluttu paneutua.

Viittaus Emu-tilanteeseen on oikeaan osunut ed. HUUHTASEN puolelta. Se tulisi toki selvittää. Varmasti Kelan asiantuntemusta pitäisi myös tässä käyttää varsin voimakkaasti hyväksi, ja tietysti valtion ja ministeriön pitäisi tähän pystyä paneutumaan. Tämä on hyvin keskeinen, iso asia aivan riippumatta siitä, tulemmeko olemaan Emun jäseniä tai jäämmekö sen ulkopuolelle. Mutta tämän asian selvittäminen on kaiken kaikkiaan tehtävä, ja koen sen hyvin tärkeänä.

Lopuksi haluaisin viitata vielä lyhyesti lääkkeisiin ja niiden hintaan; niihin on myös valtuutettujen työ suuntautunut. Toteaisin kuitenkin sen, että lääkkeiden hinta on sitä luokkaa Suomenmaassa, että monet potilaat miettivät, pitäisinkö tänään lääkkeettömän päivän päivän, jolloin en ota ollenkaan lääkkeitä. Syy tällaisen päivän viettämiseen on se, että silloin säästyy lääkkeitten ostamiselta sille päivälle. Siis syy on taloudellinen. Tämä on varsin ongelmallista hoitavien lääkäreiden ja tietysti ennen muuta potilaan kannalta. Se on aito ongelma.

Kertomuksessa todetaan, että reseptilääkkeiden määrä ei ole 90-luvulla varsinaisesti lisääntynyt

nyt mutta sitä vastoin nimenomaan käsi- ja lääkkeiden määrä on voimakkaasti lisääntynyt; ne maksavat potilaat. Eräs kielteinen uudistus maassamme on se, että jos lääkkeen saa ilman reseptiä, siitä ei enää myöskään saa kelakorvausta. Tämä on tilanne, joka johtaa yhä useammat potilaat siihen, että heidän tosiasialliset lääkekustannuksensa jatkuvasti kasvavat.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin viitata siihen, että varmastikaan indeksit ja erilaiset tutkimukset eivät kylliksi pysty löytämään niitä ihmisiä, joiden elämisen edellytykset ovat oleellisesti heikentyneet, nimenomaan niitä, jotka käyttävät paljon palveluja, terveys- ja sairaanhoidon palveluita, paljon lääkkeitä, ovat eläkkeellä ja joilla on pieni eläke. Heillä nimenomaan menee huonosti tällä hetkellä ja uhkia on.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! On itsestäänselvää, että Kansaneläkelaitoksen valtuutetut tekevät toimintakertomuksen, koska se on tämän päivän tapa. Mutta itseismerkityksen lisäksi tällä kertomuksella ei ole mitään muuta kuin paperin arvo. Siinä on henkilöluetteloita, prosentteja, muutama sivu jotakin hienoa teoriaa, mutta se ei vastaa ollenkaan niihin kysymyksiin, jotka ovat ongelmia ja joita eduskunnassakin on käsitelty.

Herra puhemies! Ensinnäkin toteaisin, että läsähtävien antaminen Kansaneläkelaitokselle toteuttaa tietysti sitä suuntausta, että päästään tietyllä tavalla yhden luokun periaatteelle, mikä on kaunis ja tavoiteltava asia. Mutta mielestäni ainakaan kaikilla alueilla Kansaneläkelaitoksen resurssit eivät riitä jo olemassa olevienkaan tehtävien suorittamiseen.

Minulla on henkilökohtaisia kokemuksia muun muassa armeijassa olevan miehen asioiden hoidosta Kelassa, miehen joka on hoitanut asiansa. Ne olivat ehdottomasti tiptop-kunnossa, mutta hyvä on, ettei tarvita päätoimista asianajajaa siviiliin hoitelemaan muutaman lainakoron maksatusta valtiolla, joka on asiallinen asia. Opintotukikeskus ja Kelan toimistot eivät ole synkronissa toistensa kanssa ollenkaan, ja kaikki asiat ovat täysin sekaisin. Jokaisen asian ajo on aloitettava täsmälleen uudelleen ja alusta, koska mitään vanhoja merkintöjä ei koskaan löydy.

Mitä tulee vielä eduskunnan Kansaneläkelaitoksen valtuutetuille antamiin viesteihin muun muassa työkyvyttömyyseläkkeisiin liittyvistä ongelmista, emme ole koskaan saaneet mitään muuta palautetta kuin tilastoja ja muutaman harvan sanan, ei mitään selvitystä siitä, miksi asia

on niin huonosti kuin on. Ihmisellä ei ole päätä ollenkaan, todetaan lääkärin toimesta, ja Kelan lääkäri, joka ei ole häntä nähnytkään, sanoo, että hänellä täytyy olla pää ja hän kelpaa työhön. Näihin asioihin, ed. HUUHTANEN, ei ole tullut vastausta. En minä teitä siitä syytä. Arvostan teitä suuresti. Mutta minun täytyy puhua, niin kuin minä itse näen asiat.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Aitonien tuomiosta huolimatta mielestäni Kelan valtuutettujen vuosikertomus on viimeksi kuluneina vuosina kehittynyt hyvään suuntaan. On havaittu, että vuosikertomus on tapa vaikuttaa. Palaute on tärkeää nimenomaan Kansaneläkelaitoksessa, jonka kanssa jokainen joutuu ajoittain asioimaan. Muutokset toiminnassa vievät luonnollisesti aina aikansa, mutta keräämällä havaitut epäkohdat vuosi vuodelta luetteloon on myös odotettavissa parannuksia.

Haluun tässä yhteydessä kiinnittää eduskunnan huomiota kansalaisten kannalta tärkeään yksityiskohtaan. Sosiaaliturvaa koskevat lait ovat edelleen monimutkaisia ja liian vaikeaselkoisia. Kun lait ovat vaikeaselkoisia, kansalaisten on usein mahdoton selvittää itselleen, millaisia erilaisia etuuksia on olemassa. Kelan asiakaspalvelua vaikeuttaa myös tulkinnanvara, joka vaikeaselkoisiin lakeihin jää. Tämä saattaa aiheuttaa jopa sen, että kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa eri puolilla maata. On aivan oikein, että tähän asiaan jatkuvasti kiinnitetään huomiota ja yritetään saada parannusta aikaan.

Puutun myös Kelan hallinnolliseen asemaan, jota taas on asetettu työryhmä pohtimaan lähinnä hallintoministerin toimesta. Työryhmän toimintasuunnitelman vastoin eduskunnan aikaisemmin monta kertaa ilmaisemaa tahtoa. Työryhmän tehtävänä on laatia ehdotuksia Kelan eduskunnan alaisen aseman muuttamiseksi. Kelan valtuutetut ovat toimintakertomuksissaan ottaneet selvästi kantaa siihen, että Kansaneläkelaitos tulee säilyttää eduskunnan alaisena laitoksena. Tähän näkemykseen on sosiaali- ja terveysvaliokunta ja myös monta kertaa eduskunta yhtynyt, ja voin todeta, että sosiaali- ja terveysvaliokunta jo lähes kymmenen vuoden ajan on eri kannanotoissa päätenyt tähän.

Kelan siirtäminen jonkin ministeriön, esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön, alaisuuteen, mitä aina silloin tällöin aikaisemminkin on ehdotettu, ei paranna mielestäni mitenkään kansalaisten palvelua. Tämä olisi myös vastoin yleistä hallinnon kehittämisen suuntaa, jossa pyritään

antamaan palveluyksiköille riittäviä toimintavauksia järjestää palvelunsa asiakkaiden tarpeista lähtien. Eduskunnan alaisena laitoksena Kela pysyy kansanedustajien kontrollissa ja he näkevät lainsäädännön toimivuuden Kelan toimialaan kuuluvissa asioissa. He kuulevat myös kentältä kansalaisten arvioita Kelan toimista ja voivat saattaa nämä näkemykset ja arviot välittömästi Kelan hallinnon tietoon.

Merkillistä onkin, että huolimatta selkeistä Kelan valtuutettujen, sosiaali- ja terveystalouden ja eduskunnan näkemyksistä ja päätöksistä on esitetty jatkuvasti kannanottoja, että Kela pitäisi ottaa ministeriön alaisuuteen, siis ministeriön virkamiesten määräysvaltaan. Itse asiassa eduskunnalta otettaisiin tämäkin tehtävä virkamiehille, kuten niin monen muunkin asian kohdalla viime vuosina on tapahtunut. Haluan todeta, että Kela tekee tärkeää lakisäateistä työtä. Kun nykyinen systeemi kansanvaltaisena järjestelmänä, eduskunnan alaisena laitoksena, toimii hyvin, ei tarvita mielestäni muutoksia Kelan hallinnolliseen asemaan.

Tähän liittyen on hyvä todeta, että Kelassa on valmistunut laaja tutkimus työn tuottavuudesta, asiakaspalvelusta ja työyhteisön hyvinvoinnista Kelan paikallistoimistoissa. Lähes 14 000 asiakkaan ja myös paikallistoimistojen henkilöstöjen mielipiteet ovat yhden suuntaisia: Kelan toimistojen palvelutaso on korkea. Yhdeksästä vertailusta palvelulaitoksesta Kelan toimistot saivat parhaimman arvosanan.

Toivomisen varaa on sen sijaan palvelujen tehokkuudessa, joustavuudessa ja nopeudessa. Tyytymättömyyttä herätti myös Kelan maksamien etuuskien ja korvausten taso, asioiden monimutkaisuus ja tiedonsaannin hankaluudet, mutta nämä ovat asioita, jotka eivät ole Kelan syy, vaan vaikeaselkoisen ja vaikeasti tulkittavan lainsäädännön vika. Jos halutaan Kelaa ja sen toimintaa kehittää, ei auta mikään uusi hallinnollinen kuvio, vaan lainsäädännön vaikeaselkoisuuden vähentäminen.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! En aivan kahteen minuuttiin tule saamaan tätä puheenvuoroani läpi, mutta käytän ikään kuin vastapuheenvuoron näihin sinänsä hyviin puheenvuoroihin, joihin kuitenkin liittyy tietynlaisia väärinkäsityksiä ja ehkä asiaan perehtymättömyyttäkin. Tämä debatti on tarkoitettukin sellaiseksi, että voisimme näitä asioita toisillemme selkeyttää.

Ed. Kuoppa otti esille työttömyysturvan pe-

ruspäivärahan ja työmarkkinatuen tasokorotusten tarpeen. Keskustan eduskuntaryhmä on tästä hyvin selkeästi lausunut viimeksi sosiaaliturvaluonteon yhteydessä, että asioissa tulisi toimia. Hallitushan nykyisellään toimii laillisuuden rajoilla; en tiedä, joko se nyt on rajan huonommalla puolella vai vieläkö paremmalla. Mutta kyllä selvä viesti siihen suuntaan laskennallisesti on, että tasokorotukset tulee tehdä ja mielellään tässä vaiheessa siten, että liikuttaisiin 10—12 prosentin tasolla, joka jälkeenjäneisyys on olemassa. Tämä asia on selvitetty myös oikeuskanslerin kautta, ja toivoisin, että tämä antaisi vauhtia hallitukselle.

Tätä kritiikkiä työkyvyttömyyseläkekäytäntöä kohtaan on tullut useammasta suunnasta. Kun seuraa näitä lukuja, joissa liikutaan yli 20 prosentin lukemissa hylkäysosuuksina, on oikeus kysyä, mistä nyt oikein on kyse. Sen sijaan kun seuraa pitemmältä ajalta näitä hylkyprosentteja, voi vain todeta, että prosentit ovat nousseet vuoden 1994 tuntumassa, jolloin suomalainen lama alkoi tuntua jo monissa kotitalouksissa ja varmasti jouduttiin hakemaan selviytymiskeinona myös eläkevaihtoehtoa. Ne selvitykset, jotka valtuutetut ovat saaneet, sisältävät muun muassa tällaisen tiedon.

Erikoista on luonnollisesti se, että kun henkilö saa 300 päivää sairauspäivärahaa ja sitten suoritetaan arvio, niin sairaaksi todettu henkilö yhtäkkiä muuttuukin terveeksi eikä hänelle määrää aikeista tai pysyvää työkyvyttömyyseläkettä määrätä. Tässä on rajakohta, joka vaatii selvitelyä, ja valtuutetut ovatkin sitä edellyttäneet.

Ainakin muutama asia on saatu myöskin aikaan.

Ensinnäkin lääkäreitä Kelan toimesta koulutetaan — olikohan tuhat lääkärinä — että heillä olisi paremmat valmiudet kirjoittaa työkyvyttömyyseläkelausuntoja. Tämä on yksi toimenpide. Erilaisia alueellisia kohtelukäytäntöjä on. Meidän pitää koko Suomessa saada normit, jotka vastaavat tämän päivän todellisuutta paremmin kuin tähän saakka.

Toinen asia on, että Kela ja toivoaksemme että myöskin yksityiset työeläkelaitokset perustelisivat hylkäyspäätöksensä aikaisempaa paremmin, että perustelu olisi riittävän selkokielinen, että hakija voi ymmärtää, miksi juuri hänen hakemuksensa hylättiin. Huoleni erityisesti kohdistuu jatkossa siihen, että kun Kelan pohjaosa-leikkaus toteutuu kokonaisuudessaan vuosituhannen vaihteeseen mennessä ja tämä pudottaa Kelan ratkaisijan roolista lähes totaalaisesti pois,

me joudumme erilaisiin käytäntöihin riippuen siitä, mitä kukin työeläkeyhtiö, työeläkelaitos, näkee parhaaksi. Tässä on suuri vaara, että me joudumme entistä suurempaan sekamelskaan näitten päätösten suhteen. Jo nyt Kela on syrjässä yhteispäätösmenttelystä. Jos Kela-etuutta ei synny, Kela ei käsittele hakemusta ollenkaan. Näin ollen edellä kuvattu tilanne konkretisoituu.

Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäki Kelan valtuutettuna käytti puheenvuoron hallinnon uudistukseen ja myös palvelujen antamiseen liittyen. Niihin en puutu.

Ed. Aittoniemi haluaisin opintotukiasiaista ja hänen ehkä ihan aiheellisesta kritiikistään Kelaa kohtaan sanoa sen, että hakemusten käsitteilyt, päätökset ja niiden seuranta eivät ole parhaalla mahdollisella tolalla. Tämä johtuu siitä, että opintotukiasiat siirtyivät Kelalle muutama vuosi sitten, muistaakseni vuoden 1994 alusta. Sen jälkeen on ryhdytty panemaan järjestykseen tätä asiaa. Sieltä on löytynyt niin sanotusti sammakoita hyvin paljon, ja tätä työtä tehdään. Siellä on valtavat takaisinperintäsummat kyseessä. Tämän vuoden puolella viimeksi olemme käyneet hyvin yksityiskohtaisesti läpi, mitä tälle asialle tulee tehdä, ja siitä on nyt mennyt kolmeen eri ministeriöön selvät ohjeet, mitä lainsäädännöllä tulisi tehdä, että pääsisimme tästä sekamelskasta ulos.

Ed. Aittoniemi, valtuutetut ovat todella toimineet hieman eri tavalla, kuin annatte joskus ymmärtää valtuutettujen työstä.

Arvoisa puhemies! Tässä varmasti oli kaikkien keskeisin asia.

Ed. Tiusaselle lääkärinä sanon vain lääkkeiden korvausmenettelystä. Ymmärrän nykyisenkin hallituksen käytäntöä siltä osin, että kun on olemassa jokin markkamäärä, mikä voidaan lääkekorvauksiin panna, rahat käytetään henkeä ja elämää säilyttäviin lääkkeisiin mieluummin kuin käsikauppa- ja valmisteisiin. Tämä on näitä talouskysymyksiä, joita edellisenä eduskuntakautena täällä kovasti arvosteltiin mutta jonka totuuden kanssa nyt vasemmistoliittokin näyttää joutuvan elämään ja toimii yhtä raastasti kuin edellinenkin hallitus.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Tässä on juuri ero, ed. Huuhtanen, teidän näkemysten ja minun näkemysten välillä. Te puhutte kuin teknokraatti hylkäysprosentteista. Minä puhun kymmenen vuotta kansanedustajana olleena ehkä tunnepohjalta, ehkä samalla tavalla kuin ed. Kuoppakin. Olemme joutuneet laatimaan

papereita ihmisille, jotka ovat saaneet hylkäävän päätöksen eläkeanomuksesta, jotka ihan varmasti ovat melkein kuolemansairaita mutta jotka eivät eläkettä saa, eivät millään. Tästä johtuu tämä ero. Kyllä te lääkärinä varmasti, ed. Huuhtanen, tunnette nämä asiat. Te puhutte kuitenkin tässä asiassa prosentteista, minä inhimillisestä tuntemuksesta ja kokemuksesta.

Totesitte, että Kela kouluttaa nyt lääkäreitä. Minua hiukan huolestuttaa, onko todellakin nyt niin, että Kela kouluttaa ja aivopesee lääkäreitä omien päätöksensä tueksi. Eikö suomalainen lääkärinkoulutus pysty kouluttamaan lääkäreitä sillä tavalla, että he tietävät, kuka on työkyvytön ja kuka ei? Jos näin ei ole, sitten täytyy sanoa, että kyllä on huonolla pohjalla suomalainen lääkärikoulutus.

Mitä tulee näihin perusteluihin vielä, niin minä olen edelleenkin, ed. Huuhtanen, kyyninen, jos sallitte, ja minähän olen ollut varmasti aina. Perusteluita ei tehdä sen vuoksi, että näitä päätöksiä ei voida perustella silloin, jos kysymyksessä on lähes kuolemansairas ihminen eikä hänelle anneta työkyvyttömyyseläkettä. Milläs sen perustele? Paljon helpompi on vain jättää perustelematta, ja se on siitä poikki. Tässä näitä ongelmia, herra puhemies.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Tässä mielestäni on muutama kommentti vielä paikallaan.

Ed. Ihamäelle: Varsin myönteinen oli huomio, minkä puheessanne toitte esiin, ja se kritiikki, minkä esititte todeten, että Kela pitää todellakin säilyttää itsenäisenä, eduskunnan alaisena eikä niin, että se viettäisiin ministeriön alaiseksi. On hyvin tärkeätä, että meillä on Kelassa tällainen valtuusto, jossa on myös asiantuntevuutta. Viitataan nyt paikalla oleviin valtuutettuihin, edustajiin Huuhtanen ja Ihamäki esimerkiksi. Teillä on myös ammatin tuomaa pätevyyttä, sen lisäksi että on tätä kansan edustamisen käytännön osaamista.

Ed. Huuhtaselle kyllä nyt joudun pikkuisen kritisoimaan siitakin näkökulmasta, kun tiedän, että olette lääkäri. Te totesitte äsken, että olette toimineet raastasti edellisen hallituksen aikana. Hyvä on, se tiedetään. Mutta kun te esititte, että pitää ne markat säilyttää nimenomaan henkeä säästäviin lääkkeisiin, siis tärkeisiin lääkkeisiin, onko niin, että ette tiedä, että myöskin sellaiset lääkkeet kuin H₂-estäjät, kuten ranitidiini ja tämän tyyppiset — kaupanimet kuten Losec jne. — sekä ionipumppulääkkeet, joita käytetään

vatsan limakalvon tulehdukseen ja vatsahaavan hoitoon, ovat toki myöskin näitä tarkoittamiane tärkeitä lääkevalmisteita? Tiedämme, että jos näitä tautitiloja ei hoideta, niistä nykytietämyksen mukaan saattaa kehittyä pahanlaatuinen kasvain. Eli nämä lääkkeet kuuluisi oikeastaan korvata korkeamman prosentin mukaan, sen periaatteen perusteella mihin viittasitte. Siinä on sekin ongelma, että nyt kun H₂-estäjiä saa pienissä yksiköissä, 14 kapselin pakkauksessa esimerkiksi Losecia taikka sitten 20 tabletin pakkauksessa H₂, niistä potilaat eivät saa enää mitään korvausta. Tosiasiassa ne ovat erittäin kalliita lääkkeitä.

Tässä tapauksessa mielestäni on myöskin kyttävä sitä, mihin viittasitte, onko hallitus tai tässä tapauksessa lääkekorvauskäytäntö enää laillisuuden sisällä vai ulkopuolella vai rajalla. Tätä voidaan kysyä myös tässä kohdassa. Toivoisin, että te ottaisitte tämän asian tältä kannalta, että tärkeitä lääkkeitä on paljon siirretty käsi-kauppalääkkeiksi, sellaisia jotka ovat myös elämän säilymisen kannalta, mikä on arvokasti tietysti huomioida, kuten teitte, tärkeitä lääkkeitä. Siinä mielessä minusta tämä asia on nyt huonosti.

Edelleenkin näistä hakemuksista, ed. Huuhaenen, totesitte, että hakemusmäärät olisivat nousseet. Kuitenkin itse olen saanut Kelalta tietoja ja nimenomaan myöskin 80-luvun lopulta alkaen yhtenäisiä sarjoja siitä, että työkyvyttömyyseläkehakemusmäärät ovat vähentyneet eivätkä nousseet. Näin ollen ajattelin kysyä, mihin nimenomaiseen kohtaan teidän käsityksenne, että hakemusmäärät ovat kasvaneet, perustuu, kun minun käsitykseni on se, että hylkäämiset ovat lisääntyneet ja eläkehakemukset ovat vähentyneet samanaikaisesti.

Vielä eräs asia lopuksi, arvoisa puhemies, kuntoutus. Täällä pitäisi tietysti olla nykyhallituksen sosiaali- ja terveysministerin. Se on nykyhallituksen häpeä ja vika, ettei ole.

Mutta kun me hyväksimme uuden käytännön, että määräaikaiseläkkeitä ei enää toteuteta, siinä totesimme myös kritiikkinä, että tässä on uhkana joko se, että potilas ei aidosti pääse kuntoutukseen tai hänelle tarjotaan täysin näennäistä kuntoutusmahdollisuutta ja hänet ikään kuin pakkokuntoutetaan tai yritetään pakosti kuntouttaa. Tällaisia esimerkkejä tulee käytännön elämässä nyt jatkuvasti vastaan. Potilas on vuosia yrittänyt työkyvyttömyyseläkkeelle, ei ole päässyt, aina on hylätty. Vieläkin esitetään, että jos kuitenkin vielä kuntoutetaan. Aivan turhaa

toimintaa, potilasta loukkaavaa, häntä henkisesti ja fyysisesti tämä yrityskin vahingoittaa.

Tämä eläkeasia on, aivan oikein ed. Aittoniemi mielestäni kiteytti, hyvin tärkeä, hyvin hienosyinen, hyvin paljon nimenomaan potilaan tunteita koetteleva, hänen koko elämäntilanteeseensa koskeva. Nämä hylkyasiat eivät ole todellakaan mitään numeroita, vaan ne ovat ihmiskohtaloita. Epäilen pahoin, että nykykäytäntö lisää näiden ihmisten terveyden menetystä, sekä fyysisen että psyykkisen terveyden menetystä, varsin usein.

Tämä on todella sellainen asia, joka pitäisi pistää hyvin läpikotaisin uuteen katsantoon, miten tässä maassa työkyvyttömyys arvioidaan, koska on näitä esimerkkejä, mitä ed. Aittoniemi sanoi, että potilas on kuolemankielissä. Ihan käytännön kokemuksesta niihin sopii yhtyä ja todeta, että kuitenkin kolmen, neljän, viiden vuoden puurtamisen ja kymmenien B-lausuntojen jälkeen työkyvyttömyyseläke hyväksytään. Usein on niin, että tietää, että kyllä se sitten muutaman vuoden kuluttua hyväksytään. Mutta kenen eduksi tämä viivytyks on? Ei ainakaan potilaan eikä yhteiskunnan.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Sattumalta tunnen muutamia työpaikkalääkäreitä jo useamman vuosikymmenenkin ajalta. 70—80-luvuilla nämä lääkärit osasivat arvioida ihmisen työkyvyttömyyden, sen koska henkilöt olivat työkyvyttömiä. Oli jotakuinkin selvää, että jos 80-luvulla työpaikkalääkäri kirjoitti työntekijälle työkyvyttömyys- eli B-todistuksen, tuli eläke. Mutta jostain syystä nyt 90-luvulla nämä samat lääkärit ovat menettäneet kykynsä arvioida potilaan työkyvyn. Vaikka he kirjoittavat työkyvyttömyyslausekseen eli B-todistuksen niin kuin ennenkin, eläkelaitokset eivät myönnä, vaan toteavat henkilöt työkykyisiksi. (Ed. Aittoniemi: Kela rupeaa kouluttamaan!) — Siinä mielessä minä pelkään myös koulutusta, että lääkärit koulutetaan sillä tavalla, että he eivät kirjoitakaan enää B-todistuksia. — Kun ajattelee tätä tilannetta, on käytännössä lähes rampoja ihmisiä, työkyvyttömiä ihmisiä, työvoimatoimistoissa jonottamassa työpaikkaa, eikä heillä ole minkäänlaisia reaalaisia mahdollisuuksia saada työpaikkaa.

Sinänsä minä kannatan kuntoutusta. Se on aivan hyvä ja vallankin nuorille ihmisille erittäin hyvä, että heidät pystyttäisiin kuntouttamaan työelämään, mutta pitäisi varmistua, kun heidät kuntoutetaan, että he ovat todella työkykyisiä kuntoutuksen jälkeen, ettei vain tällä kuntoutuk-

sella sysätä näitä ihmisiä pois tilastoista ja uudelleen toiseen tilastoon eli työttömyystilastoon. Näinhän tässä on käymässä.

Kyllä tänä päivänä tosiasia on se, että työkyvyttömyyseläkkeellepääsyä on kiristetty. Työkyvyttömyyseläkehakemukset olivat vähentyneet, mutta työkyvyttömyyseläkkeiden hylkypäätökset olivat lisääntyneet. Näin on käynyt. Tämä ei mielestäni kyllä lääkäreiden kouluttamisesta johdu, vaan se johtuu nimenomaan eläkelaitosten harjoittamasta eläkkeiden myöntämiskäytännöstä.

Ed. Lindqvist: Herra puhemies! Täällä on useissa puheenvuoroissa tuotu esille kansalaisten huolta ja sitä onnetonta tilannetta, kuinka paljon tulee meille jokaiselle tietoja näistä hyljätystä eläkehakemuksista. Ennen kaikkea se puoli siinä usein ihmetyttää, että moni asiantuntijalääkäri on kirjoittanut hyvin selkeästi ”työkyvyttö”. Siitä huolimatta työeläkelaitoksen ja Kelan lääkärit toteavat toisin, eli lääkäreiden analyysi potilaan tilasta on aivan erilainen. On syytä ottaa huomioon, että useimmiten on kuitenkin niin, että asiantuntijalääkärit ovat tutkimalla tutkieneet potilaan ja Kelassa ja työeläkelaitoksessa ymmärtääkseni näitä katsellaan papereista vain. He eivät edes näe tätä potilasta. Sen tähden tuntuu aika omituiselta, että usein todella lähes puoliuolleet ihmiset todetaan yhtäkkiä työkykyisiksi. Tämä on varmasti se suurin ristiriita, joka on olemassa ja kansalaisten kannalta se kaikkein turvattomin tekijä Kelan toiminnassa.

Toivoisin todella, että otettaisiin myös kokonaistilanne huomioon. Meillä on erittäin hyväkuntoisia nuoria ihmisiä paljon työttömänä ja toisaalta meillä rääkätään ihmisiä vuodesta toiseen eläkehakemusten kanssa.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! En puhu oikein moittiakseni, mutta en kehuaksenikaan, kun täällä lukee moneen kertaan lausuma Kelan palvelutoiminnasta. Kerrotaan, kuinka se on erinomaisen hyvin tutkittua, hyviä tuloksia on saatu, ja sen lisäksi on oikein tutkimus-, kehitys- ja tietopalvelutoiminta. Kelalla on hirvittävän paljon tietoa erilaisissa rekistereissä, joita sitten halutaan antaa erilaisille viranomaisille ja tutkimukseenkin. Mutta en voi olla palaamatta siihen, kun täällä nyt on kerran Kelan edustaja tavallaan paikan päällä, mitä kysyin kyselytunnillakin tilanteesta, mikä Oulussa syntyi.

Oulun kaupungissa on rintamamiestunnuksen omaavia henkilöitä 4 000. Heistä jokaisesta

on hyvin tarkat tiedot Kelalla rekistereissään. Oulun kaupunki halusi erilaisia avustuksia antaakseen sekä kuntoutusta järjestääkseen tiedon jokaiselle henkilölle. Sanomalehtien kautta se olisi tullut maksamaan 20 000 markkaa eikä varmasti olisi tavoittanut läheskään jokaista missään muodossa. Se olisi ollut hyvin kylmä yhteydenpitotapakin. Mutta kun Oulun kaupungin sosiaalitoimi tiesi myös, että Kelalla on rekisterit olemassa, niin he pyysivät, etteivätkö saisi osoitetiedot itselleen, että voitaisiin toimittaa kirje suoraan postitse. Kela kieltäytyi siitä.

Tämä lähetys olisi tullut maksamaan vain 10 000 markkaa. Oulun kaupunki olisi maksanut sen toimituksen, ja kirje olisi tullut oikealle henkilölle. Nyt saattavat mennä tiedot väärille henkilöille ja saattaa mennä sellaiseenkin perheeseen, josta sotaveteraani on kuollut, ja se ei välttämättä ole perheelle hyvä, kun tulee jälkikäteen tämmöisiä yhteydenottoja. Kysyin täällä ministeri Mönkäreeltä, onko tämän tyyppinen tietosuojaan taakse meneminen ihan mahdollista. Kela kieltäytyi sillä perusteella, että massatietojen antaminen on kiellettyä lain mukaan. Kaikkihan on kiellettyä, jos halutaan näin tehdä. Jos ajatellaan eläkeläisiä Suomessa, liekö heitä miljoona vai toista miljoonaa. Jos 4 000 henkilöstä annetaan tiedot, onko se mikään massatietojenanto? Minusta tuntuu sekin haetulta.

Ministeri Mönkäre kuitenkin tässä salissa sanoi, että Kela on menetellyt väärin, ja viittasi pykälään ja asetukseen yhteistoiminnasta: Oulun Kelan olisi pitänyt, päinvastoin kuin kieltäytyä yhteistoiminnasta, tarjota apua sillä tavalla, että Oulu olisi toimittanut ne 4 000 kirjettä valmiina. Siellä olisi postituskone hakannut niihin osoitelaput päälle, ja ne olisivat menneet oikeaan paikkaan. Minäkin luulin, että tuli hyvä työ tässä tehtyä. Minuakin kiiteltiin ympäriinsä. Eikä tämä ole vain Oulun ongelma, vaan tämä on tietenkin ongelma ympäri maata joka paikassa. Ei meillä sen vaikeampaa voi olla tässäkään asiassa kuitenkaan.

Meni viikko kaksi aikaa, ja Kela keksi ottaa yhteyttä oikeaan virastoon eli Tietosuojavirastoon Helsingissä, ja sieltä tuli yksioikoinen kannanotto, että ette saa antaa mitään, ja niin tulkit-sivat Kelan lakimiehet ja muutkin, että väärin meneteltäisiin.

Asia on nyt kesken. Minä olen kirjoittanut ministeri Mönkäreelle kirjeen tästä monta viikkoa sitten. Vastausta ei ole tullut, enkä minä tiedä, onko se oikea menettelykään. Ehkä kansanedustaja ei voi noin suoraan ministeriin yh-

teyttä ottaa. Uskon, että hän hoitaa asiaa varmasti eteenpäin.

Jotta kaikki olisi mahdollisimman ”hyvin”, pari viikkoa sitten Oulun Kela toimitti Oulun kaupungin sosiaaliviranomaisille veteraaneista kaikki nimitiedot ja henkilötunnukset mutta ei antanut osoitteita taas perustaen siihen, että niiden pitää olla salaisia. On erinomaisen mukava systeemi, että Kelalta kelataan suorastaan, kerätään, eri paikkoihin, eri valtion virastoihin ja kunnille, osoitetietoja ja rekistereitä ja menettelyän tällöin tämmöisenä juhluvuonna veteraanien kanssa tällä tavalla. Tätä ei voi ymmärtää kyllä mitenkään. Nyt Oulun kaupunki joutuu tilaamaan Väestörekisteristä vastaavat henkilötiedot, ja ne pitää Oulun tietokoneella ajaa yhteen, että tieto saadaan menemään veteraaneille. Täällä olevat henkilöt eivät tietenkään ole tähän syyä missään tapauksessa. Näin ei voi sanoakaan, mutta kyllä tietosuojan nimissä ei Suomessa saisi tehdä mitä tahansa ja kenelle tahansa, vaan pitäisi käyttää järjettä.

Ed. I h a m ä k i : Puhemies! Haluan puuttua täällä käytyyn eläkkeellepäsykeskusteluun. Ihmisethän jaotellaan tässä keskustelussa ja yleisestikin niin, että ihminen on joko työkyvytön tai työkykyinen. Tällä perusteella hänen on oltava joko työelämässä tai eläkkeellä eli on oltava joko sairas tai terve.

Monta kertaa tilanne ei ole näin mustavalkoinen tai kaksijakoinen. Sairauden ja terveyden välillä on itse asiassa eriasteisia tiloja. On enemmän tai vähemmän sairas tai enemmän tai vähemmän terve, eikä kysymys ole lopultakaan siitä, onko sairas vai terve vaan siitä, miten selviyty jokapäiväisessä elämässä tai työelämässä puutteistaan huolimatta.

Eläkeasioissakin arvioidaan nykyisin, mikä on jäljellä oleva työkyky ja riittääkö se. Eikö ole, ed. Tiusanen, hyvä, että yritetään ihminen kuntouttaa, jää hän sitten kuntoutuksen jälkeen työelämään tai ei? Edellä oleva, jonka tässä halusin tuoda esiin, ei tietenkään poista sitä tosiasiaa, että todella sairaan ihmisen on päästävä eläkkeelle.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Valtuutettujen kertomuksessa todetaan ihan hyvin, että Kelan käsittelemien hakemusten käsittelyajat pitäisi saada kohtuullisiksi.

Kun miettii elävästä elämästä, mitä muita jäykkyyksiä käsittelyssä on, tulee mieleen kaksi viikkoa sitten tullut tapaus, jota selvittelin. Sen

käsittelyyn liittyi muun muassa sellaisia jäykkyyksiä, että ensimmäinen hakemus sai kieltävän vastauksen. Eli vähän sama ongelma on Kelalla kuin eläkevakuutusyhtiöissä. Kelallakin näköjään lääkäri voi todeta näkemättä potilasta hänen tilanteensa paremmin kuin hoitava lääkäri.

Edellä mainitussa tapauksessa, joka on esimerkkini, työpaikkalääkäri tunsu hyvin työntekijän, työpaikan olosuhteet ja tiesi tarkasti henkilön taustat, missä kunnossa hän oli ollut jnp., ja teki diagnoosin sen mukaan, pystyikö henkilö enää työskentelemään siinä työssä, missä ennen oli ollut. Hoitava lääkäri totesi, että tässä tilanteessa työkyky on alentunut niin paljon, että hän ei pysty enää hoitamaan tehtävänsä, jolloin on Kelan sairauspäivärahasta kysymys.

Kun juttu meni valitukseen ja sairasloma jatkui pitkään, niin missään vaiheessa, vaikka tuli uusia lääkärintodistuksia, Kela ei suostunut korjaamaan päätöstään. Vieläkin se on valitusasteissa menossa ja kesken koko asia. Vaikka oli jo erikoislääkärinkin lausunto, että työkyky on mennyt, Kela ei suostunut muuttamaan päätöstään. En tiedä, miten tapahtui.

Eli kyllä siellä on jäykkyyksiä. Mutta ihmisistä tietysti on kysymys myös Kelalla ja näitä inhimillisiä seikkoja tapahtuu ja on arvovaltakysymyksiä, että ei välttämättä halutakaan muuttaa päätöstä välillä vaan katsotaan aina viimeiseen asti, jolloin se asiakas, jota meidän pitäisi suojella ja jonka palvelua parantaa, kärsii.

Sitten vakuutusyhtiöiden asioista. On käyty ihan hyvää keskustelua siitä, miten eläkeyhtiöt käsittelevät hakemuksia. Se tilanne on tapaturma-asioissa saman tyyppinen kuin eläkehakemuksissakin. On varmasti niin, että vakuutusyhtiöt tekevät tulosta osin sillä, että kuritetaan mahdollisia tulevia eläkkeensaajia, jotka aikanaan valitusteiden kautta saavat päätöksen tai voi olla, että tympääntyvät ja menevätkin työnhakijoiksi ja ovat rampoina työnhakijoina, joita ei mihinkään töihin kuitenkaan oteta. Aikanaan tietysti ikähän korjaa sen, että eläke tulee ainakin iän perusteella. Sen takia siihen ongelmaan meidän pitäisi löytää ratkaisu.

Meillähän on sosiaali- ja terveysministeriö, jonka pitäisi valvoa näitä asioita. Pitää tietysti kysyä, onko sosiaali- ja terveysministeriön valvonta niin heikkoa, että siellä ei oikeuden toteutumista voidakaan valvoa, vaan uskotaan vakuutusyhtiöiden ja eläkeyhtiöiden asiantuntijalääkäreiden lausuntoihin niin paljon, että ei ole rohkeutta sanoa, että meidän mielestämme tämä

asia on näin, vaikka nähtäisiinkin epäoikeudenmukaisuutta tapahtuvan. Yleensä kun valitus lähtee eteenpäin, noin 90 prosenttia niistä päättöksistä pitää ja noin 10—15 prosenttia enintään muuttuu eläkkeenhakijan tai tapaturmatapauksessa korvauksenhakijan eduksi.

On hyvä tietysti, että meillä on tämä muutosprosessi olemassa, mutta monet lankautuvat siinä myllyssä eivätkä enää pysty hakemaan lisää argumentteja erikoislääkäreiltä, koska ne kaikki maksavat. Siinä mielessä välttämättä yksittäisen pienen hiljaisen ihmisen kannalta tämä järjestelmä ei tuo oikeutta.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on ihan järkevää ja hyvää. Tietysti vähän joskus tuntuu, että täällä esitellään yksityisiä sairauskertomuksia, johtuen siitä tietysti, että täällä on lääkärijäseniä näin paljon.

Kun täällä arvostellaan aika paljon lääkinnällistä kuntoutusta ja kun olen sitä aika läheltä seurannut, toteaisin kuitenkin, että hyvää siinä on kyllä se, että kuntoutussuunnitelmat tehdään mielestäni ammattitaidolla ja hyvin. Jos siinä olisi puutteita, uskoisin, että olisimme vielä onnettomammassa tilanteessa. Korostaisin kuitenkin sitä hyvää tässä asiassa, että minusta eteenpäin on aika paljon menty. Kuntoutussuunnitelmilla todella tähdätään oikean laatuiseen kuntoutukseen, jolla pitäisi myös asiakkaan pyrkiä työhön. Tiedän lukuisia tapauksia, että kuntoutukset ovat erittäin hyvin onnistuneet. Ainoa, missä on ongelmia, on psyykkisellä puolella. Nimenomaan silloin, kun ihmisillä on psyykkisiä ongelmia, mielestäni kuntoutussuunnitelma ei siltä osin vastaa tavoitetta, mikä sille on ihan oikeutusti asetettu.

Mitä tulee ed. Lahtelan puheenvuoroon, kun hän sanoi, että vakuutusyhtiöt kurittavat, niin kyllä kai meidän pitää siitä lähteä, että ennen on päässyt aika helposti työeläkkeelle määrättyillä tavoilla. Me kaikki tiedämme varmaan tässä salissa ne tavat. Nyt näitä asioita on kiristetty ja omasta mielestäniikin menty vähän liian pitkälle. On henkilöitä, joiden mielestäni olisi parempi olla työkyvyttömyyseläkkeellä kuin jatkuvalla sairaslomalla, ja toisaalta työteho ja työn tuottavuus työpaikalla saattaa heikentyä.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Tuloselle on tietysti todettava, että jos ei puhu yksityiskohdista, voidaan väittää, ettei olekaan mitään ongelmia. Tietysti täällä nyt ei varmaan ihan sairaskertomuksista kuitenkaan puhuta.

Mutta otan nyt teille esille esimerkin siitä, miten potilasta voidaan turhaan kuntouttaa.

Neljä vuotta sitten oli tehty diskusprolapsileikkaus, diskitti eli välilevytulehdus selkärangan alueella. ”Olkaa hyvä, menkää vielä kuntoutukseen”, kun selkä on sellainen, että sitä ei yleensä ottaen pysty rasittamaan, koska siinä on pitkäaikainen kroonistunut tulehdus. Siis kuitenkin, koska ei ole määräaikaisseläkejärjestelmää ja on ”kuntoutuspakko”, lähetetään kuntoutukseen, tehdään se hyvin byrokraattinen päätös, että pannaan nyt kuitenkin kuntoutukseen. Eli sysätään pois työpöydältä ja silmistä potilas sellaiseen kuntoutusputkeen, jota ei tosiasiaissa ole.

Aivan oikein, ed. Ihamäki, kuntoutus on hyvä asia. Se on kuin oikea avain sopivaan lukkoon silloin, kun se annetaan oikea-aikaisesti, oikealla tavalla, nimenomaan silloin, kun työkykyä on vielä jäljellä. Mutta pakollinen, turha, ylimääräinen byrokraattinen kuntoutus on rahan haaskausta ja potilaan, jopa voisi sanoa, halveeraamista.

Eräs asia vielä, puhemies. Puhutaan nk. työeläkkeeseen liittyvästä tulevan ajan osuudesta. Nyt potilaalta tai asiakkaalta tai henkilöltä jää tulevan ajan eläke saamatta, jos työkyvyn toteamisen ja työssäolon väli on yli 360 päivää. Nyt on tällaisia potilaita, joita on vuosia yritetty saada eläkkeelle. He ovat olleet työssä vaikka 20 tai 30 vuotta, usein ovat aloittaneet jo 15—16-vuotiaina, ja sitten heitä on yritetty neljä viisi vuotta saada eläkkeelle. Käytetään juuri tätä B-todistusrallia. On usein tullut yli 360 päivän aukko, ennen kuin henkilö lopulta pääsee eläkkeelle. Mutta yhtäkkiä, hups, hän ei saakaan tulevan ajan eläkettä.

Tällainen esimerkki on minulla Vehkalahdelta, nainen, joka on täysin työkyvytön. Hän pääsi nyt eläkkeelle, mutta Kela ja vakuutuslaitokset ilmoittivat, että hän ei saa tulevan ajan osuutta. Minkä takia? Sen takia, että hän ei ole rehellisenä ihmisenä ilmoittanut koko ajan työkykyiseksi sen prosessin aikana, kun eri oikeusistuimet ja -tasot ovat todenneet hänet työkykyiseksi ja hylänneet hakemuksen. Mutta hän ei ole halunnut itse mennä työttömyyskortistoon, koska se ei ole mikään työkyvyttömyyskortisto hänen mielestään. Näin ollen häneltä tulevan ajan osuus on evätty.

Kun minä puolestani tiedustelin tätä asiaa ministeriltä kirjallisessa kysymyksessä, niin vastaus oli, että pitäisi vain hakeutua työttömäksi, vaikka tietää omaavansa nimenomaan työreän

nollan työkykyä. Näin ollen tämä ei voi olla järkevä ratkaisu, järkevä vaihtoehto, eikä se ole looginen eikä mitenkään perusteltu. Näin ollen meillä on paljon vakavia puutteita.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti lopuksi kommentoin omalta puoleltani, kun te, ed. Aittoniemi, sanoitte, että te puhutte tunteella ja minä prosenteilla. Ed. Aittoniemi, voin vakuuttaa, että minulla on myös tunteet, joita en ehkä pysty niin hyvin ilmaisemaan kuin ed. Aittoniemi, mutta omaa puheenvuoroani kostutan prosenteilla ja fakatiedoilla. Toivottavasti tämäkin on ihan paikallaan.

Ed. Tiusanen, kun sanoin, että edellinen hallitus oli yhtä raaka kuin nykyinen, niin edellisen vaalikauden aikana vasemmistoliiolla oli tapana käyttää raakalais- tai raaka-sanaa kovin usein. Lainasin sitä vain todeten, että se sattuu nyt teidän omaan nilkkaanne.

Lääkekorvauskäytännössä luulen, että te myös tiedätte, että kyse on pitkälti siitä, että hallitus ei ole voinut tai halunnut antaa Kelalle sen suurempaa markkamäärää jaettavaksi kuin se nyt on antanut. Asiantuntijakollegio miettii koko ajan, mitä se sillä rahalla tekee, tekee päätöksiä lähes kuukausittain ja arvioi, mitkä lääkkeet putoavat korvauskäytännöstä kokonaan tai ylemmältä prosentiosuudelta alemmalle. Näinhän tämä menee.

Kysytte myös hakemusmääristä. Tarkoitin tällä sanomisella, että hakemusmäärät ovat kasvaneet samalla oiretasolla, jolloin minusta aivan luonnollisesti ihmiset kokeilevat, voisivatko he oman elämänsä järjestää eläke-etuudella vai eivät.

Nämä yksittäiset esimerkit ovat kaikki mielestäni tuomittavia. Eihän näin pitäisi päätöksenteossa tapahtua. Mutta näin vain tapahtuu elävässä elämässä. Erityisesti, ed. Lahtela, minusta on hyvä, että Suomessa on valitustie. Meillä on monen tasoisia valitusasteita, ja KHT-tarkastaja Kelassa totesi, että kun katsotaan vakuutus-oikeuden päätöksiä, siellä ei ole ollut tarvetta muuttaa suhteessa yhtään enempää päätöksiä kuin aikaisemmin, eli Kelan käytäntö kestää tässä jälkitarkastelun.

Ed. Tiusanen: Herra puhemies! Ihan myös pöytäkirjoihin, että tulee asia loppuun saakka puhutuksi.

Nimenomaan, ed. Huuhtanen, se, että on muutettu käytäntöä niin, että käsikauppa valmistetut ovat korvauskäytännön ulkopuolella, on

huono ratkaisu. Äskenen puheenvuoronne ei kohdistunut siihen, se ei ollut mikään perustelu sille. Nimittäin siellä on nyt niitä tärkeitä lääkkeitä, joilla pidetään mainitsemaan elämää hengissä ja estetään muun muassa syövän synty ja kehittyminen, esimerkiksi H₂-estäjillä ja muilla vatsahaavalääkkeillä jne.

Toinen asia: Eläkehakemukset eivät kuitenkaan ole määrällisesti nousseet 90-luvun aikana. Kokonaismäärä ei ole noussut, vaan laskenut kaikesta huolimatta 90-aikana. Hylkäystapaukset ovat selkeästi nousseet. Tämä on hyvin tärkeää vielä täsmentää viimeisen puheenvuoronne jälkeen.

Ed. L a h t e l a : Herra puhemies! Ed. Huuhtaselle voisi todeta sen, että missään tapauksessa en pahalla sanonut valitusjärjestelmästä. Päinvastoin on hyvä, että meillä on tämän tyyppinen järjestelmä olemassa, missä ihminen pystyy toteamaan, ettei ole tyytyväinen päätökseen, ja se tutkitaan uudelleen. Kysymys on siitä, että systeemihän toimii niin, että jos ei saada lisää argumentteja, hyvin harvoin päätös muuttuu. Monessa tapauksessa on varojen puutteesta ja tavaltaan toivottomuudesta kysymys, ettei haluta uhratakaan siihen varoja, kun nähdään, että tulee tyssäävä päätös. Puhelinsoittojen perusteella saadut lausunnot ovat kielteisiä, ja ihminen käy miettimään, kannattaako uhrata erikoislääkäri-lausuntoon, käydä hakemaan lisäpointtia juttuun, että voidaan voittaa, koska kaikki tuntuu olevan vastaan. Köyhällä ihmisellä useamman sadan markan lääkäri-lausunto on kohtuuton meno, kun ei tiedä, saako siitä hyötyä. Siinä mielessä tämä on se ongelma.

Valitustiet ovat hyviä olemassa, ja onneksi, niin kuin puheessanikin totesin, ne jopa johtavat eri asteissa tuloksiin, 10—15 prosenttia näistä muuttuu. En tiedä tarkkaan tilastoa, onko jokaisessa ollut lisäargumentteja, lisätodistuksia, vailla millä perusteella päätös on muuttunut, koska senhän pitää jo olla käsittelyvirhe, jos ei lisäperusteita tarvita, vaan alkuperäinen päätös vain muutetaan ykskaks.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Kansaneläkelaitos eli Kela on mielestäni erinomaisen hyvin kokonaisuudessaan huolehtinut suomalaisten perusturvasta ja tässä mielessä ansaitsee erinomaisen kiitoksen toiminnastaan. Siihen liittyy tietysti, niin kuin kaikkiin laitoksiin, epäkoh-tia, ja nämä asiat, jotka ovat täällä tulleet esille, vaativat varmasti jatkuvaa panostamista ja te-

hostamista, jotta asioihin tulee entistä parempia lopputuloksia.

Oleellinen ongelma kyllä liittyy myös lääkäreihin siinä mielessä, että monesti, voi sanoa, lääkäreiden verbaalinen lahjakkuus ja ilmaisutaito ei ole riittävä eläkehakemuksissa. Minullakin on ollut montakin asiakasta, jotka ovat todenneet itsekkin, että kun ei se lääkäri oikealla tavalla kirjoittanut, en minäkään olisi niillä papereilla myöntänyt. Lääkäri kirjoitti paperiin hänen mielestään erittäin huonosti, vaikka sanoi toisella tavalla. Tämä on varmasti yksi oleellinen ongelma, ja siihen liittyen mielestäni lääkäreiden koulutusta on annettava niin, että voidaan selkeästi ja täsmällisesti ilmoittaa, mistä kussakin tapauksessa on kysymys.

Siihen liittyen myös valitusinstituutio on hyvin raskas. Ed. Lahtelan kanssa olen samaa mieltä, että siihen pitäisi saada ehkä jokin asiamiesjärjestelmä. Asiakas, joka on sairas, ei yleensä jaksa viedä valitusprosessia itse loppuun, vaan tarvitsee ulkopuolista apua.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

23) Lakialoite laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 36/1997 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Herra puhemies! Hallitus on lukuisissa eri yhteyksissä leikannut lapsiperheiden etuja: Muun muassa lapsilisiä leikattiin, lasten kotihoidon tukea leikattiin merkittäväksi ja lisäksi työmarkkinatuen lapsikorotuksia alennettiin. Hallitus on monin tavoin leikannut lapsiperheisiin kohdistuvia tulonsiirtoja. Siinä mielessä ei tietenkään ole yllätys, että myös päivähoitolain uudistuksen yhteydessä osalle lapsiperheistä tuli lisärasituksia, vaikka on syytä kyllä todeta, että myös huomattava osa sai alennuksia.

Elokuussa 1997 voimaan tuleva uusi päivähoi-

tomaksujärjestelmä korjaa joitakin aikaisemman maksujärjestelmän puutteita. Uusi vähimmäistulorajoihin ja prosentteihin perustuva maksuasteikko estää päivähoitomaksujen äkilliset nousut tulojen lisääntyessä. Yhtenäinen enimmäismaksujen määrääminen koko maahan vähentää asuinpaikkaan liittyvää eriarvoisuutta ja asettaa rajan kuntien yrityksille kiristää maksupolitiikkaa. Aikaisemmassa laissahan oli se epäkohta, että kunnat nostivat maksut jopa yli sosiaali- ja terveysministeriön suositusten, mistä syntyi pahoja ns. tuloloukkuja, jotka vaikeuttivat monella tavalla perheiden toimeentuloa.

Uusi maksujärjestelmä nostaa kuitenkin yleensä monilapsisten ja usein myös kaksilapsisten perheiden päivähoitomaksuja. Perheen kokoa ja päivähoitossa olevien lasten lukumäärää ei oteta samalla tavalla huomioon kuin vanhassa maksujärjestelmässä. Joissakin tapauksissa maksujen korotukset ovat huomattavia.

Hyvätuloisille uudet maksut ovat käytännöllisesti katsoen aina nykyistä alempia. Hyvätuloiset saattavat saada todella useitten satojen markkojen helpotukset.

Uutta järjestelmää suunniteltaessa lakiesityksen laatijoilla on ilmeisesti tietoisenaikin pyrkimyksenä syrjiä monilapsisia perheitä päivähoiton maksujärjestelmässä, vaikkakaan tätä ei selvästi ilmaistu lakiesityksen perusteluissa. Kaksi- ja useampilapsisten perheiden päivähoitomaksujen korotukset ovat vastoin uudistuksen perusteluna esitettyä kannustusajattelua. Onko tarkoituksena kannustaa vanhempia jäämään kotiin lapsia hoitamaan, vaikka koko ajan on puhuttu työnteon kannustamisesta? Voidaan kysyä, eikö työnteon kannustaminen koskekaan kaksi- tai useampilapsisia perheitä.

Kunnilla on kyllä mahdollisuus periä myös pienempiä maksuja kuin laissa määritellyt enimmäismaksut. Kokemukset kuntien maksupolitiikasta eivät kuitenkaan rohkaise uskomaan, että kunnat kovinkaan yleisesti alentaisivat maksuja vapaaehtoisesti. Päivähoidon vanhan maksujärjestelmän aikana on ollut enemmän sääntö kuin poikkeus, että kuntien päättämät maksut ovat ylittäneet sosiaali- ja terveysministeriön suositukset, kuten jo aikaisemmin totesin.

Kaksi- ja monilapsisten perheiden päivähoitomaksujen korotuksia ei voida pitää perusteltuna, ei varsinkaan sen takia, että korotukset kohdistuvat pieni- ja keskituloisiin. Uutta lakia olisi välittömästi korjattava, jotta ainakin kohtuuttomilta korotuksilta välttyttäisiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Jouko Skin-

nari totesi lehtihaastattelussa, että eihän tässä näin pitänyt käydä. Kyllä jo valiokuntakäsittelyn aikana tuli selväksi, että näin tulee käymään, mutta valitettavasti valiokunnalla ja erityisesti hallituspuolueilla ei ollut halua syventyä tähän asiaan loppuun asti, että olisi tarkistettu tätä asiaa vielä niin, että tällaisia huomattavia korotuksia pieni- ja keskituloisille, useampilapsisille perheille ei olisi tullut. Voidaan perustellusti sanoa, että tässä tapahtuu tulonsiirto näiltä perheiltä kaikkein parhaiten ansaitseville lapsiperheille.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Lasten päivähoitoa koskeva maksukysymyshän oli nimenomaan sitä raakaa politiikkaa, johon vasemmistoliittokin on joutunut yhtymään hallituksessa. Toivottavasti se katuu sitä ja pyrkii tulevaisuudessa parantamaan tapansa tässä suhteessa. On selvää, että kun maksutulo pidetään samana ja ylimmissä maksuluokissa alennetaan maksuja, sen maksavat muissa maksuluokissa olevat. Tämä oli täysin selvää, mutta hallituspuolueiden taholta tämä haluttiin salata ja kiistää. Kun palveluiden käyttäjille maksut tulevat, niin jokainen kyllä näkee, mikä on todellinen tilanne.

Luulen kyllä, että tämä asia ei ehkä ole niin kevyesti kuitattu kuin hallitus on tähän asti väittänyt ja sanonut, että vasta seurannan jälkeen 98 palataan tähän asiaan. Toivon, että hallitus palaa siihen jo aikaisemmin ja ryhtyy toimenpiteisiin niin, että monilapsiset perheet ja yksinhuoltajaperheet eivät joudu kohtuuttomaan tilanteeseen hallituspuolueiden töppöilyn takia.

Ed. T i u s a n e n : Puhemies! Ed. Mannisen puheenvuoroon ja vähän aikaisempaankin keskusteluun liittyen: On aivan sama, onko ministerin nimi Huuhtanen vai Huttu-Juntunen, jos tulos on huono. Siis nämähän eivät ole sellaisia asioita, että ne ovat sen poliittisen puolueen mukaan, joka sulkumerkeissä lukee, hyviä tai huonoja, vaan niitä arvioidaan sen mukaan, miten ratkaisu vaikuttaa käytännössä. Siitä me vasta näemme todellisuuden, ja sen mukaan meidän pitää asioihin suhtautua. Niin haluan itsekin suhtautua.

Totean vain ed. Mannisen puheenvuoroon sen, että kyllä tässä tapauksessa ministeri ja myös kansanedustaja Huttu-Juntunen ainakin yritti tehdä parhaansa ja häntä kovasti siitä kritisoiinkin, sen suuntaista yritti, mitä ed. Manninenkin tässä puhui hyvänä asiana. Näin ollen siltä

osin jopa sillä poliittisella taustaryhmällä on puhtaat paperit. Mutta en ollenkaan puolusta niitä ratkaisuja, jotka kuitenkin, mihin myös ed. Kuoppa viittasi, tuovat huonoa tulosta. Pitäisi katsoa vain tulosta ja unohtaa, onko esitellyt ministeri meidän vai jonkun toisen ryhmittymän edustaja.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Ehkä tässä ei nyt kannata käydä päivähoitokeskustelua uudestaan. Mutta totean kuitenkin, että olemme aika hyvin mielestäni onnistuneet tässä päivähoitouudistuksessa. Siinä on yksi ongelma, ja se on juuri tämä monilapsiset perheet. Minä tiedän, että aika monet kunnat ovat ottaneet huomioon tämän ja maksavat kuntalaisia monikoperheille taikka perheille, jotka joutuvat uuden lain mukaan lievästi maksumiehiksi.

Totean kuitenkin sen hyvän asian, minkä tähden tämä uudistus tehtiin. Kyllähän se oli kannustinloukut. Jos ajatellaan, että suomalaisessa keskivertoperheessä on kaksi lasta, niin kyllähän he tästä voittavat, oli sitten kyse mistä tuloluokasta tahansa. Tietysti nämä hyvät asiat pitää muistaa.

Minä en muista, kuinka paljon näitä monilapsisia perheitä on, jotka ovat joutuneet kärsimään. Niistäkin on laskelmia. Se mielestäni oli hyvin pieni ryhmä verrattuna niihin, joita asia on hyödyttänyt. Itse ajattelen näinpäin. Minusta tuntuu, että isot kaupungit ovat ottaneet tämän pienen ryhmän erityissuojelukseensa ja maksavat kuntalaisia. On minusta ihan hyvä, että valtio ja kunnat yhdessä hoitavat päivähoitokysymyksiä.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Lyhyesti vain haluan todeta ed. Tuloselle, että esimerkiksi Tampereen kaupungin päivähoitomaksutaulukojen mukaan suoritettujen laskelmat osoittavat, että noin kolmasosalla lapsiperheitä maksut nousevat, ja ne ovat pääsääntöisesti pieni- ja keskituloisia, useampilapsisia perheitä. Näin Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnasta tulleet paperit osoittavat. Korotukset ovat pahimmassa tapauksessa jopa useita satoja markkoja. Hyötyjät tässä olivat kahdessa korkeimmassa tuloluokassa olevat lapsiperheet. On tietenkin totta, että myös täällä parempituloisten piirissä oli tuloloukkuja, mutta minkä tähden nyt synnytetään tietoisesti tuloloukkusysteemi pieni- ja keskituloisten lapsiperheitten osalle? He joutuvat maksamaan nyt huomattavasti enemmän. Vai oliko niin, että he saivatkin liikaa ed. Tulosen mielestä tukea yhteiskunnalta?

Ed. Manninen: Arvoisa puhemies! Tietysti uudistuksessa häviävien perheiden määrä riippuu alueesta ja alueen tulotasosta. Täällä pääkaupunkiseudulla, kokoomuksen peruskannattaja-alueella, ne ovat pieniä ryhmiä, koska esimerkiksi Espoossa ja Helsingissä noin 40 prosenttia kaikista kuuluu ylimpään tuloluokkaan ja hehän ovat kaikki hyötyjiä. Sen sijaan Vantaalla eräissä päiväkodeissa jopa 40 prosenttia oli sellaisia, joiden maksu nousi, eli eräillä alueilla se ei ole ollenkaan pieni kysymys. Ymmärrän hyvin, että kokoomus on mielissään ja todennut, että uudistus on onnistunut, koska se on juuri tätä mieltä, että suurituloisille helpotuksia ja pienituloisia pitää kurittaa.

Tämähän on juuri sitä nöyryytystä, jota sosialidemokraatitkin ovat joutuneet nielemään kokoomuksen edessä tässä hallituksessa. Myöskin sosialidemokraattien kannattajat ovat kyselytutkimuksessa todenneet, että hallitus on noudattanut kokoomuslaista politiikkaa ja sosialidemokraatit ovat alistuneet. Toivottavasti he vähitellen ryhdistäytyvät ja muistavat omat aatteelliset lähtökohtansa.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä, kun tuodaan päivähoitomaksujen korotusten ongelmat esille, on syytä myös tuoda esille se ongelma, että kun kotihoidon tuki poistuu todellisena vaihtoehtoja pienituloisilta ja keskituloisilta perheiltä, niin nämä paineet kasvavat kokonaisuutena kuntien kontolle päivähoidon järjestämisessä eri tavalla. Varsinkin niissä kunnissa, missä työttömyys on edelleen suurta, kuten kotikaupungissani Lahdessa, on erittäin vaikea ajatella, että kuntalisillä mitään korvataan. Siellä on otettu kuntalisä pois kotihoidon tuesta, ja varmasti sitä ei ole odotettavissa myöskään näihin päivähoitomaksuihin.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Ed. Kuopan aloite on ihan hyvä siinä mielessä, että se herättää keskustelun ja puuttuu oikeisiin asioihin. Päivähoitomaksusysteemi, joka tehtiin, meni oikeaan suuntaan, koska siinähan poistettiin portaita, mutta siihen jäi näitä vaikeuksia, jotka ovat tulleet esille.

Ed. Manniselle pitää antaa kiitos siitä, että hän palauttaa meitä sosialidemokraatteja oikeisiin ruutuihin, koska tässä piston sydämessään tuntee, ollaanko oikealla tiellä, mutta totuudessa on aina kestetty. Totta on, että kokoomuksen henki selkeästi näkyy siinä mielessä, että isompiin tuloluokkiin tapahtui näitä kevennyksiä

aika reippaasti. Onneksi näkyy sosialidemokraattien ja vasemmiston näkemystäkin aika pitkälle siinä mielessä, että nollamaksuluokka säilyi. Isotuloisten puolelta olisi tietysti ollut kova halu rokottaa pienempiä eli maksattaa maksut pienemmillä ja isoilta ne poistaa, niin kuin yleisesti linja rikkailla tahtoo olla. Onneksi nyt kävi näinpäin tässä. Kun on kuulunut, että systeemiä joudutaan rukkaamaan ministeriössä ja jos sieltä jotakin valmistuu, niin toivon mukaan ed. Kuopan ajatukset otetaan huomioon siellä jatkossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

24) Lakialoite laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 37/1997 vp (Irja Tulonen /kok ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tulonen: Arvoisa puhemies! Tämä valmistelemani lakialoite, jonka on allekirjoittanut yli sata kansanedustajaa, perustuu minun mielestäni epätarkoituksenmukaisuuteen verotuksessa, ja se koskee nimenomaan jätelakia ja sen 28 §:ää, joka velvoittaa kaatopaikan pitäjän keräämään varoja kaatopaikan jälkeisiin kuluihin jo kaatopaikan käyttöaikana, toisin kuin ennen uutta jätelakia. Jos ajatellaan, että merkittävimmät kustannukset käytön jälkeen muodostuvat juuri kaatopaikan maisemoinnista ja ympäristön tilan seurannasta, josta ympäristölakia käsiteltäessä kovasti myös puhuttiin ja huolta kannettiin, ja jos ajatellaan sitten, mitä ympäristöviranomaiset ovat esittäneet, niin hehän ovat esittäneet vaatimustasoa, jonka mukaisesti kaatopaikkojen peittämissä kustannukset ovat suuruusluokaltaan miljoonan markan molemmin puolin hehtaarilta. Kaatopaikan käytön lopuessa peittämissä kustannus kohdistuu useimmiten ensimmäiseen ja toiseen vuoteen. Se voi olla suuruudeltaan aika iso, jopa 20—30 miljoonaa markkaa.

Jos ajatellaan, että verotuksessa nämä jälkihoitovarat katsotaan verotettavaksi tuloksi,

jota jätehuollosta vastaavat yritykset eivät voi vähentää verotuksessaan, on kyse aikamoisista summista. Jos toisaalta ajatellaan, että lainsäätäjä velvoittaa osan jätehuuromaksuista siirtämään varumaan, ja toisaalta sitä ruvetaan tavallaan yllättäen verottamaan, siinä on käynyt jätehuoltoyhtiöille niin, että sitä lisätään ja lisätään eikä koskaan kuitenkaan päästä siihen varumaan, jolla voitaisiin todellisuudessa kunnolla jätehuoltoa ja kaatopaikkojen ongelmajätehuoltoa hoitamaan.

Tästä syystä olen esittämässä, että valtiovarainvaliokunnan verojaosto ottaisi vakavasti kantaa tähän, että nimenomaan ympäristöhoitovelvoitteet huomioon ottaen muutettaisiin elinkeinotulon verottamista annettua lakia niin, että kaatopaikkojen jälkihoidosta aiheutuvat kulut voisivat olla verotuksen ulkopuolella.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Kun itsekini olen yhtynyt aloitteeseen, teen sen sillä ehdolla, että rahastoon siirretty rahasumma aidosti käytetään nimenomaan tähän eikä niin, että sitä otetaan tarvittaessa ulos, tuodaan takaisin. Eli siihen ei saa liittyä mitään spekuloinnin piirteitä, vaan se rahasumma on nimenomaan vain kaatopaikan kunnostusta taikka jätehuoltoa varten. Tässä mielessä mielestäni ed. Tulosen esitys on perusteltu.

Ongelmakaatopaikkojen ja yleensä jätehuollon järjestäminen tulee valtakunnassa olemaan iso kysymys ja lähivuosien aikana nielemään erinomaisen paljon rahaa.

Toinen kysymys, arvoisa puhemies, on se, että jätevero, joka viime vuoden aikana astui voimaan, on kumminkin sisällöltään usealla tavalla ongelmallinen nimenomaan siinä suhteessa, että teollisuuden omat kaatopaikat ovat sen ulkopuolella.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Ed. Tiusasen huoli on tietysti aiheellinen siinä mielessä, jos todella näillä varauksilla, tällä rahausumalla, ruvetaan keinottelemaan. Mutta aika paljon tämä tietysti koskee jätehuoltoyhtiöitä. Uskon kuitenkin, että kirjanpitolaki, sellaisena kuin se tänä päivänä on säädetty, estää tällaiset keinottelut. Luulen, että tämä pelko on aiheeton.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

25) Lakialoite laiksi pakkokeinolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 38/1997 vp (Maija-Liisa Lindqvist /kesk ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! Huumeiden käyttö ja niiden hankkimiseen ja välittämiseen liittyvä rikollisuus ovat kasvaneet räjähdysmäisesti viime vuosina. Yhteismarkkinoiden tiivistymisen myötä tämä ongelma todennäköisesti tulee vain kasvamaan.

Ongelman ratkaisemisen tärkeimmät ja tehokkaimmat mahdollisuudet liittyvät perheisiin ja niiden mahdollisuuksiin pitää lapset ja nuoret terveen ja turvallisen elämän piirissä.

Toiseksi tärkein ratkaisukeino on harrasteiden ja koululaitoksen suunnalla. Mikäli lapsille ja nuorille kyetään järjestämään kylliksi omaehtoista ja kehittävää harrastetoimintaa, vähenee into huumeokeiluihin ja samalla itseluottamus vastustaa kokeiluja kasvaa.

Yhteiskunnan on omalla toiminnallaan vahvistettava perheen, kansalaisjärjestöjen ja koulun mahdollisuuksia tukea nuorten terveiden elämäntapojen kehitystä. Ennen kaikkea on lisättävä valistusta.

Mutta tämän rinnalla tarvitaan laajaa viranomaistoimintaa ja viranomaisten yhteistyötä hoitoonohjaamisen tehostamiseksi sekä huumeiden käytön, myynnin ja salakuljetuksen estämiseksi. Tähän liittyen on viranomaisille annettava tehokkaampia menettelytapoja käyttöönsä taistelussa huumerikoksia vastaan.

Tähän liittyy myös lakialoitteeni, jonka on allekirjoittanut 103 kansanedustajaa. Toivon sille sitä käsittelyä, jota tämä määrä kansanedustajia on allekirjoituksellaan toivonut. Juuri tutkinnan helpottamiseen tähtää tämä lakialoite, jossa ehdotetaan, että tuomioistuimien voisi myöntää rikosta tutkivalle viranomaiselle oikeuden näytön hankkimiseksi huumeausainerikoksista soluttautua huumekauppaan ostajana. Rikosten selvittämiseksi tulisi käyttää kaikki mahdolliset keinot, joita voidaan pitää eettisesti kestävinä. Poliisin soluttautuminen ei saa missään olosuhteissa muodostua rikokseen yllyttämiseksi. Poliisin

tehtävänä on näytön etsiminen, mutta ei aloitteentekijänä oleminen.

Soluttautumis oikeus voidaan myöntää vain niissä tapauksissa, joissa tunnetaan huumekaupias ja todennäköisillä syillä epäillään hänen jatkavan laitonta toimintaansa. Tällaisessa tapauksessa poliisi voisi saada alioikeudelta korkeintaan kuukaudeksi kerrallaan luvan tekeytyä huumeiden ostajaksi.

Soluttautuminen on poikkeuksellinen tapa selvittää rikoksia. Tämän vuoksi siihen liittyvä erityinen valvontavelvollisuus. Päätös soluttautumisesta on aina alistettava poliisipiirin päällikölle tai valtakunnallisen yksikön päällikölle. Lisäksi sisäasiainministeriön tehtävänä on valvoa toimenpiteitä ja antaa huumausainerikollisuuteen soluttautumisesta vuosittain kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle samaan tapaan kuin telekuuntelun ja -valvonnan osalta.

Arvoisa puhemies! Lakialoite pyrkii omalta vähäiseltä osaltaan hillitsemään tätä kasvavaa ongelmaa. Tämän lisäksi tarvitaan monia muita toimia. Oikeusministeriössä tulisivin valmistella niitä mahdollisuuksia, joilla tulisi mahdolliseksi maksaa vihjepalkkioita, parantaa todistajan asemaa ja turvallisuutta, sillä jos ei Suomessa tässä vaiheessa pysäytetä tätä todella suuresti kasvavaa rikollisuuden alaa, me olemme kohta samassa tilanteessa, mistä presidentti Clinton totesi, että heillä käytetään puolet maailman huumeista, vaikka väkiluku on vain 5 prosenttia.

Minä todella toivon, että Suomessa paneudutaan näihin ongelmiin ja otetaan kaikki mahdolliset keinot käyttöön, jotta yhteiskunnassa voitaisiin turvata kansalaisten normaali ja tavallinen elämä.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Tämä on aivan oikean suuntainen aloite. Miten se mahdollisesti tulisi vaikuttamaan, jos se toteutuisi?

Yleisesti ottaen viime vuonna huumausaineiden käytöstä kiinnijääneiden määrä on noussut 56 prosenttia. Se on todellakin huolestuttavaa, kun se jatkuu jatkuvalla syötöllä tällä tavalla. Viime vuonna tuli ilmi 10 000—15 000 rikosta kaiken kaikkiaan, ja kun huumausainerikoksista tietää, ettei varmaan puoletkaan, liekö 10 prosenttia eikä sitäkään varmaan, tule ilmi, määrä on todellakin valtava. Jossakin Saksanmaalla on laskettu, se on tietenkin aivan eri asemassa kuin Suomi onneksi vielä, että jos yksi gramma saadaan takavarikoitua huumetta, sitä on tuhat liikkeellä. Se ei Suomessa vielä päde, mutta siihen suuntaan ollaan kovaa vauhtia menossa.

Jossakin määrin huolettava kuitenkin huumausainekomiteankin esitys siitä, että järjestettäisiin pahimmille huumeidenkäyttäjille, jotka käyttävät todella kovia aineita, hasiskin on kova aine, sairaalahoitoa kuukauden, neljän viiden viikon, jaksoja, joissa he saisivat piikitystä sairaalassa. Italiassa on saatu tuloksia, että sillä ei ole mitään merkitystä, vaan ilmeisestikin se lisää vain ankarien huumeiden käyttäjien määrää.

Toinen huolestuttava piirre on se, että jaetaan piikkejä, kai Helsingissäkin ihan ministerin päätöksen mukaisesti. Tietenkin se on hyvä, että saadaan puhtaita piikkejä, mutta eikö se ole melkein yllyttämistä huumeidenkäyttöön? Se on lähestulkoon kuin antaisi kirveen tunnetulle murhamiehelle, että tuossa on vielä parempi. Ei se kauaksi ainakaan missään tapauksessa heitä.

Tämä asia on sellainen, että on vähintäänkin tutkittava, mitä sen kanssa tehdään. Poliisissakin on erilaisia mielipiteitä, joista olen saanut lukea ja saanut kentältä tietoja, voidaanko tätä toteuttaa Suomessa tässä muodossaan. Tarpeellista se ehdottomasti olisi, mutta se on hyvin vaarallista ja vaikeaa, kuka virkamies tai poliisi siihen lähtee, koska Suomi on väestöpohjaltaan kuitenkin aika pieni maa, täällä tuntevat kaikki toinensa. Onhan nykyaikana tietenkin erilaista mahdollisuutta vähän naamioitua jne., eihän tämä nyt mahdoton ole, mutta tämmöisiä epäilyksiä syntyy.

Jos tämä laki olisi nyt ollut voimassa, ei olisi tapahtunut niin kuin oliko se nyt Espoossa, jossa poliiseja vastaan tuli syyte, kun he pyrkivät ei tämän tyyppisesti, mutta ilmeisestikin vähän tähän viittaavasti selvittämään hyvin vakavia huumausainerikoksia. Nyt heitä itseään syytetään törkeään huumausainerikokseen yllyttämisestä, aivan älytön tilanne. En missään tapauksessa moiti, mutta ihmettelen suuresti, kuinka poliisitarkastaja lähtee tällaisella perusteella syytetömiin. Itse olen vain lehtitietojen perusteella arvostelemassa, joten voin olla aivan väärässä, mutta tuntuu aika erikoiselta.

Yleisesti ottaen poliisi joutuu usein syytteen juuri sen vuoksi, kun toinen poliisi haluaa olla konkreettisesti puolueeton, vaikka hän tosiasiallisesti ei uskalla ottaa sitä vastuuta, mikä syyttäjällä on, ja jättäisi syyttämättä. Monissa tapauksissa syytetään vain kaiken varalta, jottei jouduttaisi lehdistön hampaisiin. Turvataan omaa taustaa, mutta saatetaan aiheuttaa syytöksessä olevalla henkilölle aivan tarpeetonta haittaa ja kiusaa.

Toistan vieläkin, että tämä Espoon tapaus ei

todellakaan ole moitteeni kohteena, vaan yleisesti ottaen, mitä poliiseja on syytteen joutunut muistakin asioista.

Tästä lakialoitteesta pitää hankkia hyvät asiantuntijalausunnat ja sitten katsoa, millä tavalla se voidaan toteuttaa. Toivoisin, että meidän poliisiviranomaisemme ovat lakialoitteen takana.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kun runsas kymmenen vuotta sitten tulin tähän taloon, kukaan ei ollut oikein valmis tekemään mitään ehdotuksia poliisin toimintamahdollisuuksien edistämiseksi. On positiivista, että näin tapahtuu tänä päivänä. Tässä aloitteessa ei ole minun nimeäni alla lainkaan. Mahdollisuutta allekirjoittaa kyllä tarjottiin, mutta se jäi sillä hetkellä muista syistä kirjoittamatta ja myöhemmin se oli jo myöhäistä.

Ei soluttautuminen ole mitään uutta. Kyllä minäkin poliisimiehenä olen soluttautunut. Murhatutkimuksessa Tampereella soluttauduin homojen tansseihin Teatteriravintolassa. Minua ei kyllä hakenut kukaan tanssimaan. Minä en tiedä, mistä se johtui, mutta kukaan ei hakenut tanssimaan. Se meni vähän pieleen, mutta soluttautumisesta se joka tapauksessa oli.

Tässä lakialoitteessa kiinnitän huomiota ensinnäkin 2 §:ssä siihen, että ”Luvan saanut viranomainen ei saa tehtävää hoitaessaan toimia aloitteen tekijänä eikä yllyttää ketään rikolliseen toimintaan”. Kyllähän, ed. Lindqvist, on niin, että poliisi menee sinne joukkoon seisomaan asennossa eikä tee mitään, kyllä hän ennen pitkää saa hyvin huonon kohtelun, eli hänen täytyy toimia niiden sääntöjen mukaan, jotka rikollisliigassa on, pysyäkseen siellä tuntemattomana ja ollakseen niin kuin toisetkin. Tämä pykälän kohta on tietysti siloteltu, mutta tällainen ei tule kysymykseen.

Sitten minä vähän ihmettelen 3 §:ssä alistamista poliisipiiriin päällikölle tai muulle lähdeittäessä asiaa toteuttamaan. Jos on kerran tuomioistuinten lupa, en minä näe sitä tarpeellisena, mutta nämä ovat sellaisia käytännön asioita, jotka sitten lakivaliokunnassa, itsekin varmasti puollan tätä ehdotusta, tullaan katsomaan, minkälaisia muutoksia tämä mahdollisesti tarvitsee.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa herra puhemies! Mielestäni ed. Lindqvistin aloite on erittäin kannatettava. Usein ruohonjuuritasolta näyttää ja tuntuu asioita tarkasteltaessa siltä, että rikolliset ovat huomattavasti paremmin lainsuojattuina

kuin heidän uhrinsa. Tässä mielessä minä lämpimästi kannatan ed. Lindqvistin aloitetta.

Mielestäni myös lupapäättökseen alistaminen tuntuu jotenkin kaukaa haetulta samoin kuin varsin lyhyt aika soluttautua. Minulla on ainakin sellainen kuva, että usein tuloksekkaan rikoksen selvittämisen kannalta kuukausi on varsin lyhyt aika. Tietysti poliisimiehille se on koko ajan uhan alla elämistä, mutta näkisin, että asiantuntijoiden kuulemisen jälkeen ehkä jokin muukin aika kuin kuukausi, mieluummin pitempi mutta rikoksen selvittämisen kannalta tarkoituksenmukainen aika, olisi parempi kuin varsin lyhyt aika.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Itse olen myös allekirjoittanut aloitteen. Pidän tärkeänä, että ed. Lindqvist myös painotti niitä valvontaan ja kontrolliin liittyviä kysymyksiä ja näkökohtia, jotka on huomioitava.

Ed. Myllyniemelle haluaisin vain kirveen ja injektioruiskun vertaamiseen tuoda sen kommentin, että huumeen käyttäjillä on jo kirves eli heillä on varmasti edellisen käyttökerran jäljeltä ruiskuja taikka he ovat saaneet diileriltä ruiskuja taikka muilta huumeen käyttäjiltä. Ilmaisten ruiskujen jakaminen, jota ympäri maailmaa toteutetaan ja josta Suomessakin on puhuttu, pohjautuu vain yhteisön itsesuojeluvaistoon eli siihen, että ne sairaudet eivät todellakaan lieviä, jotka uhkaavat muuta väestöä. Ne ovat tietysti B-hepatiitti ennen muuta ja muut hepatiitit, siis maksatulehduksen, muodot. Niiltä suojautumisestahan on kysymys eikä siitä, että tarjotaan mahdollisuuksia käyttää huumeita tai vahingoittaa itseään. Tästä on aivan ilmeisesti kysymys. Nimittäin hepatiitti leviää myös pisaratartuntana ja näin ollen, kun huumeen käyttäjä joskus on potilaana jossakin sairaalassa, hän voi levittää sitä siellä muihin potilaisiin ja henkilökuntaan myös muuten kuin verensiirron kautta.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä asia, että monet läsnä olevista ovat todenneet tarpeelliseksi lakialoitteen; sitä suuri allekirjoittajien määräkin kuvaa. Olen itse aivan samalla kannalla kuin useat puheenvuoroissaan toivat esille, että asiantuntijakuulemisten yhteydessä on varmasti syytä joitakin kohtia tässä kenties parannella. Näitä on hiukan siloteltu, kuten ed. Aittoniemi totesi, jotta helpotettaisiin monen edustajan mahdollisuutta allekirjoittaa, jotta tämä tulisi tähän taloon käsittelyyn ja yli sata edustajaa tämän allekirjoittaisi. Siinä yhteydessä, kun asiantuntijakuulemiset on käyty, var-

masti tulee vielä erilaisia näkemyksiä esille, niin kuin korkeita poliisiviranomaisiakin kuunnellussa on tullut.

Aivan samalla kannalla olen ed. Myllyniemen kanssa siinä, että tämä on Suomen olosuhteissa vaarallista toimintaa, mutta katsoisin, että poliisien toiminta on joka päivä vaarallista tässä maassa ja myös yksityisten kansalaisten vaaratilanteet kasvavat päivittäin. Aivan käsittämättömiä väkivaltarikoksia on enenevässä määrin, ja ne tehdään juuri usein huumehöyryissä. Sen tähden katsoisin, että näiltäkin osin on mahdollista ajatella, että ehkä voidaan jopa eri maiden kanssa tehdä poliisivaihtoa. Varmasti poliisiviranomaiset itse tietävät, miten tämä parhaiten käytännössä toteutuu niin, että kansalaisten turvallisuus pystytään edes jollakin lailla takaamaan.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Vaikka en itse mitään kyttävaltiota halua Suomesta tehdäkään, ed. Lindqvistin aloite on sikäli hyvä, että on niin pahasta ongelmasta kysymys, kun näyttää siltä, että huumeet ovat levinneet Suomeen jo hyvin vahvasti, niin että kaikki toimenpiteet, joilla meillä voidaan niiden leviämistä estää, pitää tehdä, ja tässä on yksi hyvä esitys. Niin kuin on todettu, siinä pitää viilaamista vielä tehdä. Kuitenkaan minä en näkisi ollenkaan pahana, vaikka poliisit soluttaisivat joukkoon ja saataisiin mahdollisesti iso rysä aikaan, jolloin voidaan saada mahdollisesti päähenkilöt kiinni, jotka johtavat systeemiä ja joita muuten ei onnistuttaisi saamaan kiinni.

Sitten on keskustelu ruiskujen jakamisesta, että annettaisiin huumeruiskuja jostakin pisteestä ja valistusta. Minä vain pelkään, että voi tapahtua niinkin — vaikka nyt puhutaan, että estetään jonkin hepatiitin tai minkä hyvänsä sairauden leviämistä ja vähennetään hoitokustannuksia — että seuraava tiehän tässä tulee olemaan se, että jaetaan lievempiä huumeita, koska ne aiheuttavat vähemmän vaikeutta. En tiedä, meneekö se siihen, mutta se tuntuu johdonmukaiselta. Tämähän johtaa sellaiseen keskusteluun, että kun antaa ensin ruiskuja, sitten pitää antaa lievempiä huumeita, jotta olisi vähemmän haittoja.

Siinä mielessä se on hyvin arveluttavaa ja jopa yllyttävää toimintaa, että tehdään huumeiden käyttö yleisesti hyväksyttäväksi, koska jaetaan myös ruiskuja.

Ed. Lindqvist: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela toi hyvin tärkeän näkökulman esille. Jos meillä aletaan jakaa edes mietoja huumeita tai ruiskuja, sitä voidaan pitää jonkinlaisena yllytyksenä. Ainakin useat asiantuntijat ovat todenneet, että miedoista huumeista tulee siirtyminen ennen pitkää yleensä koviin huumeisiin, ja silloin se on ihmisen turmioksi eikä hoitotoimenpide.

Onko jollakin lailla kuvaavaa yhteiskunnassa se, mistä löytyvät huumeihmisten ystävät? Kaikista muista ryhmistä on allekirjoittajia lakialoitteessa mutta vihreistä ei ole ainoatakaan eikä ryhmä Veltto Virtasta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

26) Hallituksen esitys laiksi eläintautilain 15 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 23/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 19.30.

Täysistunto lopetetaan kello 19.24.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen